

Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri

I

Reddit Kemalist Topluluğu

Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri I

Basım: Reddit Kemalist Topluluğu (r/KemalistTurkey)

Editör: u/VlamidirUlyanov

Kaynakça

Bu kitapçık, Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Kültür Serisi bünyesinde yayımlanan “Atatürkçülük – Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri” isimli eserin bölümlerini içermektedir.

Bu kitapçık hazırlanırken, mevcut eserin Serendip Altındal tarafından hazırlanan dijital kopyası kullanılmıştır.

Kitapçığın İçeriği

Kitapçığın içeriği, Atatürk'ün bizzat kendi el yazmaları ile yazdığı veya söyleyerek yazdırdığı yazıların çeşitli zaman ve yerlerde söyledi sözlerin derlenmesi ve devlet, fikir ve ekonomik hayat ile ilişkilerine göre gruplandırılması suretiyle meydana getirilmiştir.

Baskı Standardı

Bu kitapçık, 10,5x14,8 cm (A6) kağıt ölçüsü standart alınarak üretilmiştir. Kitapçığı basarken A6 ölçüsünde kağıtlar kullanmanız önerilir.

Mustafa Kemal Atatürk

İçindekiler

1. DEVLETİN HAYATI

a. Devletin Tanımı	9
b. Devlette Hakimiyet ve Hakimiyetin Kullanılması..	10
c. Türk Devletin Yapısı ve Dayandığı Esaslar.....	36
d. Türk Devletin Ana Nitelikleri.....	41
(1) Cumhuriyetçilik	41
(2) Milliyetçilik.....	46
(3) Halkçılık.....	88
(4) Devletçilik.....	96
(5) Laiklik	106
(6) İnkılâpçılık	109
e. Devlet Yönetiminde Partiler	115
f. Milli Dış Siyaset	145
g. Adalet, Hukuk ve Mahkemelerin Bağımsızlığı ..	149
h. İnsan Hak ve Hürriyetleri ile Sorumlulukları	161
ı. Askerlik	180

T. C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
A N K A R A

HRK. : 0530-378-83/OMAG

28 HAZİRAN 1983

KONU: ATATÜRKÇÜLÜK İsimli Eser.

1. Geleceğın nesillerini, kendi varlığınımızın temeli olan Atatürkçölük'te bütünleştirmek, sistemli bir eğitimle Atatürkçölüğe dayalı bir Milli Ahlak vererek Atatürkçölü ideolojiyi benimseyen ve uygulayan birer vatandaş olmalarını sağlamak, Atatürkçölüğün bir bütün olarak ve tüm faaliyetleri kapsayacak genişlikte açıklamak amacıyla öğretim kurumlarında okutulmakta olan "Atatürkçölük ve İnkılap Tarihi" dersinde kaynak kitap olarak kullanılmak üzere, Genelkurmay Başkanlığı tarafından, üç kitaptan oluşan "Atatürkçölük" isimli bir eser hazırlanmıştır.

2. Söz Konusu Eserin;

a. Birinci kitabı (ATATÜRK'ÜN GÖRÜŞ VE DİREKTİFLERİ); Atatürk'ün bizzat kendi el yazmaları ile yazdığı veya söyleyerek yazdıldığı yazıların çeşitli zaman ve yerlerde söyledi sözlerin, istikbale yönelik ilke ve esasları ihtiva edenlerinin derlenmesi ve devlet, fikir ve ekonomik hayat ile ilişkilerine göre gruplandırılması suretiyle meydana getirilmiştir.

Bu görüş ve direktiflerin ilk kaynaklarından alınan asılları ile bugünkü Türkçe'ye çevrilmiş şekillerin şekillerine kitapta karşılıklı sayfalarda yer verilmiş, yapılan Türkçeleştirmede, imkân nispetinde aslındaki orijinal ifade ve üsluba sadık kalınarak görüş ve direktiflerde vurgulanan anlamdan uzaklaşmadan sadeleştirme amaçlanmıştır.

b. İkinci kitabı (ATATÜRK VE ATATÜRKÇÖLÜĞE İLİŞKİN MAKALELER); Türk devlet ve ilim adamları ve düşünürleri tarafından

yazılan, Atatürkçülüğe ilişkin makaleler ile Atatürk'ü tanıtan konferans metinlerinden oluşmaktadır.

c. Üçüncü kitap (ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ); Atatürk'ün fikir ve ilkelerini, bütün yönlerini ile bir bütün olarak inceleyerek Atatürkçülüğün daha iyi anlaşılmasını sağlayacak, kavram, ilke ve esaslarını mümkün olduğu kadar Atatürk'ün kendi ifadeleri ile ve temel müesseseleri, devlet, fikir ve ekonomik hayatı ayrı ayrı ve birinci kitaptaki bölümlere uygun olarak ele alacak bir tertip içinde açıklamaktadır.

Öncelikle Sayın Halit Narin ve Türkiye Tekstil Sendikasına; böyle değerli bir eseri toplum paylaşımına sundukları için sonsuz teşekkürlerimi arz etmek isterim. Bilhassa da sınırlı sayıda basılan, böylesi tarihi değeri çok yüksek olan bir belgeyi, almak isteseler de piyasada bulamayacak veya bulsalar da belki de maddi imkânsızlıkları nedeniyle alamayacak olan gençlerimize, kendimi yine ve yeni bir ahde vefa ödevine adanarak, armağan ediyorum.

İlişikte ki eserin orijinal eski Türkçe aslından yeni Türkçeleştirilmiş nüshasını, dijital belge (içinde araştırma yapılabilir) suretine getirerek, özellikle de Atatürkçü gençliğimin arşivine sunuyorum.

Herhangi bir maddi menfaat amacım olmadığı için, piyasada satılmayan bu kitabın telif haklarını da ihlal etmediğimi, dijital kitabın ilk defa dağıtımını yaptığım bu yazımla da özellikle belirtmek isterim.

Kendi adreslerine de benden sonra dağıtım yapacak olan dostlarım, herhalde aynı esaslara sadık kalacaklardır. Bu paylaşımlar bilhassa kısıtlı bütçeli ve anavatanlarında yokluklarla mücadele eden gençlerimiz için büyük önem taşımaktadır aslında. Tarihi belgeler, tarihi bulgular gibidir. Asla toprak altında veya kapalı dolaplarda, kitaplıklarda kişisel ya da kurumsal menfaatler nedeniyle kullanılmak amacıyla muhafaza edilemezler. Hemen toplumla paylaşılmalıdırlar. İşte bu nedenle Sayın Halit Narin ve arkadaşları önemli bir iş başarmışlar ve her türlü övgüye de hak kazanmışlardır.

Bana gelince, elbette böylesi zarif bir duyarlılığa, duyarsız kalamazdım. Saniyelerde ciltleri yutan devasa tarayıcıların kullanıldığı bir Net dünyasında; 735 sayfayı tek tek ve ağır ofis tarama cihazımla tek başıma elden geçirmek ve tarama hatalarının üstüne üstlük; orijinalinde bile bolca rastlanan hataları elimden geldiği kadar düzeltmeye çalışırken de, neler çektiğimi ben bilirim. İnanın yeni ve aynı büyüklükte bir eser veya hayli karmaşık bir ERP programı yazmaya kalksam, asla bu kadar zorlanmazdım.

Ne ki amaç aziz önderin, bana göre özelleri itibarıyla da, Nutuktan bile önemli, bilinen tüm görüş ve tarihi söylevlerinin yer aldığı böyle değerli ve kapsamlı bir eseri, özellikle de bugünkü mevcut, kol ve kanatları dışa bağımlı sistemin yokluk içinde bıraktığı vatanlarında; çocuklarımızın arşivleriyle buluşturmak olunca, aldığım keyif çektiğim her sıkıntıya değirdi ama

bağımsız geleceğimizin fundamenti olan çocuklarımızın arşivleriyle buluşturmak olunca, aldığım keyif çektiğim her sıkıntıya değerci

Dipnot:

Bütün titizliğime rağmen kitabı oluştururken, kaçınılamaz bazı hatalarımdan dolayı lütfen kusurumu bağışlayın. Siz nasıl olsa onlarla da eserin üstesinden gelebilirsiniz. Yerimde olsa Atatürk de aynı şeyleri, size güveni tam olduğu için - ki hepsi kitabın içinde - önce de söylediği gibi, yine söylerdi sevgili gençler...

Serendip Altındal

DEVLET HAYATI

a. DEVLETİN TANIMI

Devlet dediğimiz zaman, her şeyden önce bir insan topluluğu, bir millet varlığı anlaşılır. Bundan sonra, bu insan topluluğunun coğrafi sınırlarla belirlenmiş bir arazide yerleşmiş olduğu görülür...

Bir milleti meydana getiren kişilerin, o millet içindeki her çeşit hürriyeti; yaşamak hürriyeti, çalışmak hürriyeti, fikir ve vicdan hürriyetinin, güven altında bulundurulması lazımdır.

Keza bir milletin tümünün her çeşit hürriyeti, yani kendi topraklarında dıştan hiçbir müdahale ve sınırlama olmaksızın, hür ve bağımsız yaşaması ve çalışması lazımdır, işte, devlet gerek kişilerin hürriyetini sağlamak için millet üzerinde bir nüfuza ve gerek millet ve memleketin bağımsızlığını koruyabilmek için kendine özgü bir nüfuz ve kuvvete sahip olmalıdır.

O halde, devlet, belirli bir arazide yerleşmiş ve kendine özgü bir kuvvete sahip kişilerin bütününden oluşan bir varlıktır.

1929 (14-384:387)

b. DEVLETTE EGEMENLİK VE EGEMENLİĞİN KULLANILMASI

(1) Egemenliğin Tanımı:

Devletin sahip olduğu kuvveti ifade ederken, bu kuvveti kendine özgü diye niteliyoruz. Gerçekten de, devleti oluşturan milletin üzerinde etkisini sürdüren kuvvet, kişi olarak hiç kimse tarafından verilmiş değildir. O, bir siyasi nüfuzdur ki devlet kavramının özünde vardır ve devlet onu halk üzerinde uygulamak ve milleti dışa ve diğer milletlere karşı savunmak yetkisine sahiptir. Bu siyasi nüfuz ve kudrete "İrade veya Egemenlik" denir.

1929(14-388:389)

Kuvvet birdir ve o millettir.

1937(4-389)

Egemenlik hiçbir sebep ve şekilde terk ve iade edilemez, emanet edilemez! (bırakılamaz.) Bu egemenliği tekrar geri alabilmek için, almak için kullanılmış olan araçları kullanmak gereklidir.

1923 (4-196)

Egemenlik, hiçbir anlam, hiçbir şekil ve hiçbir renkte ve yönde ortaklık kabul etmez.

1927 (2-700)

Korku üzerine egemenlik kurulamaz.

1930(6-87)

Bence, kamuoyunu aydınlatmada ve doğru yolu göstermede bir program yapmak lazımdır. Meselâ egemenlik nedir? Ve bu millet egemenliğini kendisinde mi tutmalı, yoksa başka birine verip, onun yol göstermesi ile mi hareket etmeli? Bunu tarihin yardımı ile çok kuvvetli ifade edebilirsiniz. Geçirdiğiniz felaketleri birer birer saymalı. Milletın geleceğinin sorumluluğunu üzerinde bulunduran insanların bu millete yaptığı her çeşit kötülüğü saymalı. Sonra hükümet şeklinin niteliğini anlatmak lazımdır...

Kuvvetlerin ayrımı düşüncesi, esastan yoksundur. Kuvvetler ayrımı esasını ortaya koymuş olan insanlar bile aslında kuvvetler birliğine inanmaktadırlar. Fakat kuvvetler birliğini sağlamaktan aciz oldukları için mevcut şekilleri esas kabul ederek, zorbalarla zulüm altındaki milletlerin yaptıkları pazarlık sonucunda ortaya atılmış bir görüşür.

Gerçekte kuvvetler birliği vardır ve bu kuvvetin asıl kaynağı millettir. Bu nedenle bunun asıl sahibi de millettir.

Millet bu kuvvetini en iyi, en zararsız nasıl kullanabilir. Gerçekte kuvvet sahibi olan bütün kişilerin bir araya gelip, o kuvveti kullanması gerekir. Ancak bu maddeten mümkün değildir. O halde en az ve çok da fazla olmayan Meclis aracılığıyla bunu uygulamaktan daha pratik bir çare yoktur.

1923 (37-74:75)

Millet egemenliği kayıtsız şartsız elinde tutmayı kendi vicdanına karşı söz verip yemin ettikten sonra, şunun ve bunun gereğidir diye şuna veya buna verilebilecek en basit bir hak bulunuz, vazife bulunuz ve yetki bulunuz. Kimse bulamaz...

Ondan sonrası idare usulü, halkın geleceğini şahsen ve fiili olarak idare etmesi esasına dayanır. Bildiğiniz gibi bir idare ve bir de egemenlik vardır. İdare, kalp ve vicdanın eğilimi ve isteğidir. Bir insanda olduğu gibi, insanlardan oluşan sosyal toplumda da irade mevcuttur. İrade alınamaz ve irade verilemez.

Fakat iradenin uygulama vasıtası olan egemenliği verebilen bir insan veyahut egemenliğini kaybeden bir insan veyahut bir toplum egemenlikten yoksun olunca (ki egemenlik iradenin görüldüğu ve belirdiği yerdir) o halde iradesi felç olur. Bundan dolayı egemenliğini verebilmek için iradesinin felç olmasına razı olmak gerekir. Bundan dolayı veremez.

Egemenliğini verebilmek için, iradesinin, arzusunun, eğilimlerinin felçli kalmasını kabul etmek lazımdır. Ölmeyi kabul etmek demektir. Bundan dolayı bir millet egemenliğini veremez. Yalnız alınır ve zorla alınır.

Millet egemenliğini elinde tutuyor ve ancak egemenliğinden gerektiği kadarını uygulamak üzere Millet Meclisinin tümünü görevlendiriyor. Fakat bir tek adama bu yetki verilemez.

1923 (37-69)

Bizim hükümetimizin şeklini ve esasını anlamayanlar veya anlamak istemeyenler vardır. Bu tereddüdü gidermek için Anayasanın ruhunu iyi incelemek lazımdır. Gerçekte, Anayasanın özellikle bazı maddelerinin bilinmesi gereklidir. Meselâ birinci maddeyi beraber inceleyelim.

Madde, iki fıkrayı kapsıyor. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Bu, birinci fıkradır. Efendiler! Bilirsiniz ki irade denilen bir şey vardır. Bir insanın iradesi olduğu gibi, insanlardan oluşan herhangi bir sosyal toplumun da iradesi vardır, irade vicdanın eğilimi, arzusu demektir. Yani bu manevî bir şeydir.

Tanrının isteğini Tanrıya bırakarak şeriat dili ile ifade etmek isterseniz buna insanın sahip olduğu irade deyiniz! Bu manevî olan iradenin meydana çıkması ve görünmesi için bir araç gereklidir ve vardır ki, ona egemenlik derler!

Egemenliğine sahip olmayan bir insan veya bir toplum hiçbir zaman iradesini kullanamaz! Egemenliğini herhangi birisine bırakan bir insan kendi iradesinin kullanılacağından ve uygulanacağından emin olamaz. Bunun için insanlar, milletler kendi iradelerini, kendi vicdanlarının eğilimini yapmak ve uygulamak isterlerse egemenliklerini mutlaka ellerinde tutmak mecburiyetindedirler.

Şimdiye kadar milletimizin başına gelen bütün felâketler kendi talih ve geleceklerini başka birisinin eline terk etmesinden kaynaklanmıştır.

En yakın bir örneği hatırlayalım! Meselâ Birinci Dünya Savaşına girmek milletin iradesi ile mi olmuştur? Milletin Birinci Dünya Savaşı'na girmek için içten gelen bir isteği var mıydı? Ben zannediyorum ki yoktu. Çünkü Birinci Dünya Savaşı'na girmeden önceki devirlerin her biri felâket ile sonuçlanan safhalar ile dolu idi. Kesin zorunluluk olmadıkça millet harp olsun istemezdi.

Öyle olmakla beraber harbe girmiş ise, kabahat kendisinin değildir, diyebilir miyiz? Hayır. Kabahat maalesef kendisindedir. Çünkü egemenliğini başka ellere vermiştir. Muharebeye girdikten sonra da ordularımızın Romanya'da, Makedonya'da oyalandırılmasını İran vahalarında ve Kafkas dağlarında perişan edilmesini milletin iradesi uygun görüyor muydu? Elbette hayır!

Fakat bunlar hep meydana geliyordu! Çünkü millet egemenliğini kendi elinde bulundurmuyordu. Birinci Dünya Savaşından sonra iyi kötü bir ateşkes yapıldı ve bu şekilde milli onur az çok kurtarıldı sanılıyordu. Fakat sonra Kilikya düşman tarafından işgal edildi. Çanakkale ve İstanbul'a düşman girdi. İzmir Yunanlıların hücumuna uğradı.

Bu nasıl oldu? Şu şekilde oldu; Millet egemenliğine sahip değildi ve milletin egemenliğini zorla alanlar milletin iradesini değil, kendi iradelerini uyguluyorlardı. Düşmanla beraber hareket ediyorlardı!

Pekâlâ, biliyorsunuz ki mücadelemizin başlangıcında millet birbiriyle boğazlaştı. Kan döküldü. İstanbul'dan Ayaş'a kadar yerlerde, Konya'da, Yozgat'ta birçok yerlerde feci sahneler oldu. Bu vurdumduymazlık nereden geliyordu?

Yıllarca ve yüzyıllarca egemenliğini kullanmamaktan ve egemenliğini kullananların aldatmalarına alışagelmekten ileri geliyordu.

Bu kadar acı tecrübeler geçiren milletin (ki artık namus ve hayatını korumaya karar vermiştir) bundan sonra egemenliğini bir kişiye vermesi kesinlikle mümkün olmayacaktır. Egemenlik kayıtsız şartsız millettir ve milletin kalacaktır! Sonraki cümlede; idare usulü halkın geleceğini bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır denilmektedir. Bundan bütün milletin işini gücünü bırakıp devlet idaresiyle uğraşacaktır anlamı çıkarılmasın!

Bu elbette fiilen mümkün değildir. Gerçekten bugünkü sosyal hayatın, vatanlarının genişliği ve hayatın devamının sağlanmasındaki meşguliyetin çokluğu göz önüne alınırsa, buna hem imkân ve hem de lüzum yoktur.

Maddedeki ikinci fıkra yönetim usulündeki prensibimizi ifade etmektedir. Buna göre **milletin geleceğine yalnız ve ancak millet egemen olacaktır.** Milleti temsil eden milli iradeyi millet namına sınırlı ve belirli bir zaman için manevi şahsiyetinde toplayan Millet Meclisi bile en sonunda millet tarafından yenilenebilir.

Esas olan millettir. Egemenlik onun olduğu gibi idare hakkı da onundur. Bizden önce, bugünkü yeni Türkiye Devletinden önce, Osmanlı Devletinden ve daha önce Selçuklu Devletinde ve böyle geçmişe yürüdüğümüz zamanda bunlara da temel oluşturan devletlerde görülen idare şekli mutlakıyet idi.

Son zamanlarda Osmanlı Hükümeti ismen meşrutiyet oldu. Selçukluların yıkılmasından sonra yalnız Ankara'da Cumhuriyet idaresine rastlıyoruz.

Bütün dünya tarihinde ve bugün de dünya yüzünde mutlakıyet idaresine meşrutiyet idaresine rastlıyoruz. Bir de Cumhuriyet esasına dayalı hükümetler görürüz. Bildiğiniz Meşrutiyeti ve Cumhuriyeti esas alan hükümetler teşkilatı, kuvvetler ayrımı prensibine dayalı kabul edilmektedir. Biz kuvvetler birliği esasına dayanarak hükümet kurduk.

Bu iki görüşten hangisinin doğru olduğunu ve hangisinin milli egemenliği daha iyi temsil ettiğini burada açıklamayacağım Meclis'te verdiğim bir uzun nutukta bu husustaki görüşümü kesin olarak ifade etmiştim. Bence gerçekte kuvvetler ayrımı yoktur. Kuvvetler birliği vardır. Dini hükümlere uygunluk noktasından düşünmek isterseniz, hatırlatayım ki, bizim dini hükümlerimizde belirli bir hükümet şekli ifadesi yoktur. Cumhuriyet, Mutlakıyet şekilleri gibi bir şekil tespit edilmemiştir ve din bilginleri zamanına göre en despot hükümdarların hükümetlerine bile yasal ve doğru demişlerdir.

Kuran ayetlerine ve peygamberlerimizin sözlerine göre, hükümetin yalnız esasları ifade edilmiştir. O esaslar şunlardır: Danışıp-konuşma (meşveret), adalet ve Devlet Başkanına itaat. Devlet idaresinde danışma ve görüşme çok önemlidir. Yüce Peygamberin kendisi de danışma ile iş yapmak gereğini söylemiştir. Ve kendisi bizzat öyle yapmıştır. Bundan başka (ve şâvirhum fi'l-emri) diye Allah'ın da kendisine hitabı vardır.

Peygamberin şahsına verilen bu emrin ondan sonra gelenler için de geçerli olacağından şüphe yoktur. Danışma ve konuşma olmaksızın iş yapmak kurallara aykırıdır.

Adaletin gerekliliğine herkes katılır. Başkana itaat ise toplumla ilgilidir. Bir ferde itaat demek değildir. Herhangi bir işte, o işin en iyi şekilde çözümlenip sonuçlandırılması için işin ehli, üstün nitelikli insanlar bulunmalıdır. Bu sebeple, milletin tercihini ve güvenini kazanan temsilcilerden, vekillerden oluşan manevi şahsiyet en büyük makamdır.

Yüce kudret onda vücut bulur. Ona ve onun işleri idarede görevlendireceği ve vekilliğini yapacağı kişilere itaat etmek lazımdır. Milletler egemenliklerini geçici olarak da olsa verecekleri meclislere dahi lüzumundan fazla güvenmemelidir. **Çünkü meclisler bile istibdat (keyfi hareket) edebilirler. Ve bu istibdat, şahsi istibdattan daha öldürücü olabilir.** Bunun için meclisler belirli zamanlarda yenilenir. Bu sayede milli egemenlik daha emniyetli, esas ve şartlara bağlanmış olur.

Meclisler uygun görülenden fazla uzun süre devam ederse, bu takdirde vekillerle temsil edilenler arasındaki görüşler birbirinden ayrılmaya ve bağlar çözülmeye başlar. Nihayet vekiller başka şey temsil edilenler başka şey düşünmeye başlarlar. Efendiler! Meclisler belirli devre içinde vazife yaparken dahi vekillerle temsil edilenler arasında önemli konularda da anlaşmazlık meydana gelemez mi? Bu da olmayacak bir şey değildir.

Meclislerin öyle kararları olabilir ki, kararlar gerçekten milletin hayatında tedavisi mümkün olmayan zararlar meydana getirebilir. Bu da başlı başına bir sorundur. Bu hususta da yasal önlemler lazımdır. Millet her ihtimale karşı egemenliğini korumak zorundadır. Bu hususta yapıla gelen şey tekrar milletin genel oyuna başvurmaktır.

Bugünkü meclisimiz milli egemenliğin âşığıdır. Bundan sonrakilerin de öyle olacağına şüphem yoktur. Bunlar elbette bu gibi önlemleri tam olarak bilirler.

Efendiler! Milletin yegâne temsilcisi olan yüce kudreti manevi kişiliğinde toplayan bir meclisin ayrıca vazifelerin tespit ve tayine ihtiyaç olmadığı fikri hatıra gelir. Oysaki Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisinin esas görevlerinden olmak üzere bir takım hukuki esaslar ifade edilmiştir. Bunun sebebini izah edeyim.

Bilindiği üzere, Osmanlı Devleti'nde padişahın takdirine bırakılan bu gibi hak (ta'zır hakkı) Padişah ve Halife denilen kişiye verilmişti. Ve bu kişi o hukuku öyle kullanmıştır ki, sonunda millet yoksulluğa mahkûm bir duruma ve memleket baştan sona kadar baykuş yuvası haline gelmiştir. Bu esas hukukun artık hiçbir şekil ve surette millet tarafından bu gibi adamlara bırakılmasına imkân olmadığını ve Millet Meclisinin sorumluluğunda kalacağını ifade için özel madde halinde belirtilmiştir.

Türkiye Halkının şariat hükümleri Büyük Millet Meclisi tarafından yerine getirilir. Ve bunu yapmak için hiçbir makama ihtiyaç yoktur.

(2) Egemenliğin Kullanılması ve Milli Egemenlik

Devlet bir iradeye, bir egemenliğe sahiptir. O'nu ifade etmek ve yerine getirmek için birtakım vasıtalarla muhtaçtır. Bu vasıtaları kapsayan devlet teşkilatında Millet Meclisi ve Hükümet teşkilatı esastır.

1929(14-390)

Çağımızda esas olan yönetim biçiminin dayandığı gelenek haline gelmiş bir takım temel ilkeler vardır.

(a) Demokrasi İlkesi (Halkçılık) :

Bu prensibe göre, irade ve egemenlik milletin tümüne aittir ve ait olmalıdır. Demokrasi prensibi milli egemenlik prensibi şekline dönüşmüştür.

b) Temsili Hükümet Prensibi:

Bu prensip, milli egemenliğin uygulanmasını ve yürütülmesini düzenler.

(c) Devletin Anayasasının Diğer Kanunlara Üstünlüğü Prensibi: Bu prensip, çağdaş anayasada, yasallığın ve adlî istikrarın temel ilkesidir.

Bu saydığımız prensipler (a), (b), (c) Demokrasi prensibinin binası gibi görülür. Gerçekte demokrasi prensibi, pratikte kıymetini ancak bu saydığımız prensipler sayesinde kazanır.

1929 (14-390:392)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün programlarının temel ilkesi şu iki esastır. **Tam bağımsızlık, kayıtsız şartsız milli egemenlik.**

1923 (5-57)

Halk, milli egemenliği benimsemeli ve memlekette tek egemen ve etkenin kendisinden ibaret olduğunu unutmamalıdır.

1923 (5-53)

Kuvvetliyiz, Ordularımız kuvvetlidir. Ordularımızı yaratan ordularımızı vücuda getiren milletimiz kuvvetlidir. Bu milleti yaşatan bu vatan sonsuz doğal zenginliklere ve verimliliğe sahiptir, kuvvetlidir.

Fakat Efendiler, bütün bu kuvvetlerin üstün-de başka bir kuvvetimiz vardır ki, o da milli egemenliğimizi idrak etmiş ve onu doğrudan doğruya halkın eline vermiş, halkın elinde tutmuş ve tutabileceğimizi gerçekten ispat etmiş olmaktadır.

1923 (37-96:97)

Biz bu kadar engin, kıymetli ve sonsuz çeşitli hazineleri olan bu memleketin sahibi oldukça ve milletimiz gayet kıskanç bir şekilde milli egemenliğini elinde tutarak, geleceğini bizzat idareye devam ettikçe sermaye de, müesseseler de bulur, uzmanlaşır da! Her şey bulur...

1923 (37-113:114)

Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin sağlanması istikrarı ve korunması, ancak ve ancak tam ve kesin anlamı ile milli egemenliği sağlamış bulunması ile devamlılık kazanır. Bundan dolayı; hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası milli egemenliktir.

1923 (4-298)

Milli egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar yok olur. Milletlerin esirliği üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar.

1924 (5-181)

Milletimiz hiç kimsenin iznine gerek görmeden ve müsaade etmeyenlere karşı isyan ederek milli egemenliğini almış ve öylece kullanmıştır.

1921 (4-196)

Bir millet, varlığı ve hakları için bütün kuvvetiyle bütün maddi ve fikri kuvvetleriyle ilgili olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlamazsa şunun, bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Milli hayatımız, tarihimiz ve son devirde yönetim şeklimiz, buna pek güzel delildir.

Bu nedenle teşkilatımızda milli güçlerin (Kuvayı Milliyenin) etken ve milli iradenin egemen olması esası kabul edilmiştir. Bugün bütün dünya milletleri yalnız bir egemenlik tanırırlar, Milli Egemenlik...

1927 (3-1185)

Türk milleti yeni bir iman ve kesin bir milli azim ile yeni bir devlet kurmuştur. Bu devletin dayandığı esaslar "Tam Bağımsızlık" ve "Kayıtsız şartsız Milli Egemenlik" ten ibarettir. Millet bu egemenlikten en küçük bir parçasını bile feda edemeyecektir; gözünü açmıştır.

1923 (5-91)

Milletimiz, kesin ve gerçek kurtuluşa kavuşabilmek için iki ilkeye dayanmanın farz ve şart olduğunu anladı; büyük ve açık görüşlerle anladı. O ilkelerden birincisi, Misak-ı Milli'nin (Milli Ant) ifade ettiği temel ruhtur. İkincisi, Anayasa'mızın tespit ettiği değiştirilmesi mümkün olmayan gerçeklerdir.

Misak-ı Milli, milletin tam bağımsızlığını sağlayan ve bunu sağlayabilmek için ekonominin de gelişmesini engelleyen bütün nedenleri bir daha ve kesinlikle geri gelmemek üzere ortadan kaldıran bir kanundur. Anayasa, Osmanlı İmparatorluğunun, Osmanlı Devletinin öldüğünü idrak ve ifade eden ve onun yerine yeni Türkiye Devletinin geçtiğini ilan eden bir kanundur ve bu devletin hayatının da egemenliğin kayıtsız şartsız milletin sorumluluğunda kalması ile mümkün olacağını ifade eden bir kanundur.

Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin sorumluluğunda kalabilmesi için, halkın geleceğini bizzat kendisinin idare etmesi esasını şart kılan bir kanundur. "Artık Türkiye halkı için tek temsilci, yasama ve yürütme yetkilerine sahip olan kendi meclisidir, Türkiye Büyük Millet Meclisidir." diyen bir kanundur...

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve bunun hükümetinin millettten aldığı direktif, tam bağımsızlık ve kayıtsız şartsız milli egemenlik ilkelerine dayanarak memleketi bayındırlaştırmak ve milleti zengin, varlıklı ve mutlu kılmaktır.

1923 (5-106)

Kayıtsız şartsız tabiriyle açıkça ifade edilen egemenliği, milletin sorumluluğunda tutmak demek, bu egemenliğin en küçük bir parçasını; sıfatı, ismi ne olursa olsun hiçbir makama vermemek, verdirmemek demektir.

1923 (5-79:80)

Bütün dünya bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır. O da milli egemenliktir. Yalnız bir makam vardır.

O da milletin kalbi, vicdanı ve varlığıdır.

1923 (4-300)

Yeni Türkiye Devletinin yapısının ruhu milli egemenliktir. Milletin kayıtsız şartsız egemenliğidir.

1923 (4-299)

Milli egemenlik düşmanlığı, üstün bir yeri değeri ve şerefi olan bir milletin her şeyini bir anda yok etmeyi amaçlayan suçtan başka bir şey değildir.

1923 (4-298)

Devlet ve milletin geleceğine milli irade etken ve hâkimdir. Ordu bu milli iradenin emrinde ve hizmetindedir.

1919 (1-50)

Milletin irade ve isteğine uymayanların sonu yokluktur, yok olmaktır.

1923 (4-299)

Benim gayem Türkiye’de, yeni Türkiye Cumhuriyetinde millet egemenliğini güçlendirmek ve ebedileştirmektir.

1930 (24-435)

Hayatımın bütün devrelerinde olduğu gibi, son zamanların buhranları ve felâketleri arasında da bir dakika geçmemiştir ki, her türlü huzur ve istirahatımı, her çeşit kişisel duygularımı milletin selamet ve mutluluğu adına feda etmekten zevk duymayayım.

Gerek askeri hayatımın ve gerekse siyasi hayatımın bütün devir ve bölümlerini işgal eden mücadelelerimde daima hareket prensibim, milli iradeye dayanarak milletin ve vatanın muhtaç olduğu gayelere yürümek olmuştur.

1920 (4-61)

Benim bütün hayatımda güttüğüm gaye hiçbir vakit kişisel olmamıştır. Her ne düşünmüş ve her neye girişmiş isem daima memleketin, milletin ve ordunun adına ve yararına olmuştur. Hiçbir zaman şahsımın sivrilmesi ve yükselmesini göz önüne almamışımdır.

1914(51-40)

(3) Devlette Egemenliğin Varoluşu:

Devlette egemenliğin varoluşu iki temel mesele doğurur.

(a) Egemenlik neden ibarettir? Egemenlikte ne vardır? Hudutları nedir? Egemenliğe dayanılarak hangi fiiller hukuken yapılabilir?

Bu, devletin egemenliği meselesidir. Bu meselede, devlet, dâhili dayanağından, milletten, ayrı olarak, yalın olarak düşünülüyor ve bu suretle siyasi kuvvetinin niteliği ve sınırları tayin ve tespit edilmek isteniyor.

Devletin siyasi kuvveti, sinesinde mevcut fertlerin ve cemiyetlerin varlığı dolayısıyla sınırlandırılmıştır.

Ne derecede sınırlandırılmıştır?

Bunu kamu hukuku tayin eder.

Devletin, diğer devletlerin ve kendi teşkilâtından olmayan diğer kişilerin varlığı dolayısıyla, egemenliğinin derecesini de devletler hukuku gösterir. Bundan dolayı devletin egemenliği meselesi, tam anlamıyla bir Anayasa hukuku meselesi değildir.

(b) Egemenlik meselesinin meydana koyduğu ikinci esas mesele, devlette, devlet içinde egemenlik meselesidir.

Bu, doğrudan doğruya Anayasa hukukunu ilgilendirir. Kamu hukukunun ve devletler hukukunun sınırların belirlediği egemenlik kime aittir?

Şunu söylemek gerekir ki, devlet bir hukuki kavramdır. Gerçekte, idare edenler egemenlik, kullanırlar. O halde, devlette idare edenler kimler olmalıdır? Siyasi kuvvetin yasal olabilmesi için, devletin soyut egemenliği, fiilen kime verilmelidir? işte bu sorulara cevap veren, demokrasi yönetimidir.

1929(14-392:395)

(4) Devlet Şekilleri:

Tarihin ve hukukun incelenmesi, bize egemenliğin başlıca üç değişik şekilde kullanıldığını göstermektedir.

(a) Hükümdarlık (Monarşi):

Egemenlik "Kral İmparator, Şah, Padişah, Prens, Emir" gibi çeşitli unvanlar alabilen hükümdara, yalnız bir şahsa aittir. Egemenliği uygulayan devletin bütün memurları, yalnız bir adamın adına hareket ederler. Devletin son iradesi, yalnız hükümdarda toplanır.

Hükümdar, yalnız başına devleti yönetir ve her şeyi o emrederse, öyle bir devletin hükümetine "Mutlakıyet Hükümeti" denir. Böyle bir devlette hükümdar "Devlet benim" der savaş ilan eder barış yapar, kanunlar yapar, vergiler koyar, memleketin gelirlerini istediği gibi harcar, kısacası, memleket onun malı, mülküdür.

Eğer hükümdar, kanunları hazırlayan milletvekillerinden oluşan bir meclis kabul etmişse o zaman meşrutiyet hükümeti olur. Bu şekil hükümette bile, sonuçta yine her şey hükümdarın son sözüne bağlıdır. Meşrutiyet hükümetinde hükümdar, bir vatandaşa bir hükümet kurdurur. Memleketi onunla idare eder.

(b) Oligarşi:

Bu çeşit hükümette, egemenlik bir kaç kişinin, bir kaç ailenin veya bir sınıf halkın elindedir. Aristokrasi, oligarşinin başka bir şeklidir. Burada egemenlik, seçkin ve soylu ailelerin elindedir.

(c) Demokrasi - Halkçılık:

Demokrasi (Halkçılık) esasına dayalı hükümetlerde, egemenlik halka, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi prensibi, egemenliğin millette olduğunu, başka yerde olamayacağını gerektirir. Bu şekilde, demokrasi prensibi siyasi kuvvetin, egemenlik kaynağına ve yasallığına temas etmektedir.

1929 (14-395:398)

(5) Demokrasi Yönetiminin Kapsamı:

Demokrasi yönetiminin esası, bugün çağdaş Anayasanın genelde en belirgin özelliği gibi görünmektedir. Hükümdarlık ve oligarşi, artık zamanı geçmiş geçici şekillerden başka bir nitelikte kabul edilemezler. Gerçi, henüz başlarında hükümdarlar bulunan devletler vardır. Fakat bunların hemen hepsi, demokrasi yönetimini kabul etmektedir. Artık egemenliğin sahibi olduğunu iddia cesaretinde bulunabilecek hükümdar enderdir.

Bir milletin, pratikte demokrasi yönetimini seçtiğini ilan etmesi, o milletin çoğunluğunun sosyal gücünün bir sonucudur. Millet yeterli derecede kuvvetli olunca, kuvvet ve kudreti eline alır. Bu olay bazen ihtilal ile ve bazen de hükümdarla barışçı bir anlaşma ile son bulur.

Artık bugün, demokrasi fikri daima yükselen bir denizi andırmaktadır. 20'nci yüzyıl, birçok despot (zorba) hükümetlerin bu denizde boğulduğunu görmüştür... Demokrasi fikri, çağdaş Anayasanın en belirgin özelliği olduğu halde, fikir çok eskidir.

Demokrasi fikrinin kapsamı ve anlamı hakkında gerektiği gibi aydınlanmak için, onun kısaca tarihini hatırlatmak faydalı olur.

1929 (14-398:401)

(6) Demokrasi Yönetiminin Tarihi Gelişimi:

Demokrasi, bundan yedi bin yıl önce Elcezire'de (Mezopotamya), insanlığın ilk medeniyetini kuran Sümer, Elam ve Akad kavimlerinde uygulanmıştır. Gerçekte, bu Türk kavimler, birleşik bir Cumhuriyet kurmuşlardır. Bundan sonra, Atina ve İsparta gibi Yunan şehirleri, bir çeşit demokrasi ile idare ediliyorlardı.

Roma bile demokrasi hayatı yaşamıştır. Türk milleti, en eski tarihlerinde ünlü kurultaylarıyla, bu kurultaylarda devlet başkanların seçmeleriyle demokrasi fikrine ne kadar bağlı olduklarını göstermişlerdir.

Son tarih devirlerinde, Türklerin kurdukları devletlerde, başlarına geçen padişahlar, bu yöntemden ayrılarak despot (zorba) olmuşlardır. Kralların ve padişahların keyfi idarelerine dinler dayanak olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar; etraflarını alan papazlar, hocalar tarafından yapılmış teşviklerle, ilahi hukuka dayanmışlardır.

Egemenlik, bu hükümdarlara Allah tarafından verilmiş olduğu teorisi uydurulmuştur.

Buna göre, hükümdar ancak Allah'a karşı sorumludur. Kudret ve egemenliğin sırrı, yalnız din kitaplarında aranabilir. İlahi hukuka dayalı (bir) mutlakıyet yönetimi önünde, demokrasi yönetiminin ilk aldığı vaziyet mütevazıdır. O önce, hükümdarı devirmeye değil, onun yalnız kuvvetlerini sınırlandırmaya, mutlakıyeti kaldırmaya çalıştı.

Bu çalışma 400-500 yıl öncesinden başlar. İlk önce, kuvvetin millettten geldiği ve kuvvet yeteneksiz ve beceriksiz bir ele düşerse onu geri alabileceği... Bu kuvvetin milletin vekillerinden oluşan meclis tarafından kullanılması gerekeceği ifade edildi. 16'ncı yüzyılda demokrasi prensibi, hükümdarların nüfuzunu kırmak için, siyasi mücadele vasıtası olarak kullanıldı.

Bu mücadelelerde en sonunda ortaya atılan fikirler şunlardan ibaretti. "Kuvvet millete aittir. Onu kanun çerçevesinde bir hükümdara vermiştir. Bazı durumlarda geri alabilir."

Demokrasi fikri 18'nci yüzyılda, karşı konulamaz bir kuvvet ve akım halini aldı. Demokrasi prensibi milli egemenlik prensibi şekline dönüşerek Anayasa hukukuna girdi. Artık, milletle hükümdar arasındaki yazılı anlaşma fikri kayboldu. Ortaya "Egemenlik bölünemez ve terk edilemez" fikri çıktı. Bu fikri şöyle açıkladılar:

Egemenlik, kişilerin iradelerinin üzerinde, kişilerin oluşturduğu milletin ortak kişiliğine ait genel toplumsal iradedir.

Bu nedenle egemenlik birdir, parçalara ayrılamaz ve egemenliğin ifade ettiği toplumsal irade, onun sahibi olan ortak kişilik, millet tarafından hiçbir zaman başkasına devir ve terk edilemez.

(7) Demokrasi Prensiplerinin Belirgin Nitelikleri:

Demokrasi prensibi, egemenliği kullanan araç ne olursa olsun, esas olarak milletin egemenliğe sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir. Bu noktayı birkaç kelime ile açıklayalım:

(a) Demokrasi esas itibariyle siyasi bir görünümde-dir. Demokrasi, bir sosyal yardım veya bir ekonomik teşkilat sistemi değildir. Demokrasi, maddi refah meselesi değildir. Böyle bir teori, vatandaşların siyasi hürriyet ihtiyacını uyutmayı amaçlar. **Bizim bildiğimiz; demokrasi siyasidir, onun hedefi, milletin idare edenler üzerindeki kontrolü sayesinde, siyasi hürriyeti sağlamaktır.**

(b) Demokrasinin birinci özelliği ile ortak, esas itibariyle ikinci bir özelliği daha vardır. O da şudur;

Demokrasi fikirseldir. Bir kafa meselesidir. Her halde bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de bir adalet sevgisini ve ahlak fikrini gerektirir. Demokrasi memleket aşkıdır. Aynı zamanda babalık ve analıktır.

(c) Demokrasi, esasında ferdidir. Bu nitelik, vatandaşın, egemenliğe insan sıfatıyla katılmasıdır.

(d) Demokrasinin temel niteliklerinden birisi de eşitliğe çok değeri vermesidir. Bu nitelik demokrasinin ferdi olması niteliğinin zorunlu bir sonucudur.

Şüphesiz bütün fertler aynı siyasi haklara sahip olmalıdırlar. Demokrasinin bu ferdi ve eşitliğe değer veren niteliklerinden, genel ve eşit oy prensibi çıkar.

(8) Demokrasiye Karşıt Çağdaş Akımlar:

Demokrasinin bu kavramı bazı teorilerin hücumuna hedef olmaktadır.

(a) Bolşevik Teorileri

(b) İhtilâlcı Siyasi Sendikalizm Teorisi

(c) Menfaatlerin Temsili Teorisi

Bu teorilerin, demokrasi teorimize hücumda ne kadar haksız olduklarını kısaca açıklayalım:

(I) Bolşevik teorisin... (de) millet içinden, işçi deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir azınlık, ekonomik esaslara dayanan komünist partisi adı altında birleşerek bir diktatörlük kurmuşlardır.

Amaçlarında milli değildirler. Kişisel hürriyet ve eşitlik tanımazlar. Halk egemenliğine saygıları yoktur. İçte halkın çoğunluğunu kaba kuvvet kullanarak, görüşlerini kabullenmeye zorlarlar, yurtdışında, propaganda ve ihtilal teşkilatı ile bütün dünya milletlerine, kendi prensiplerini yaymaya çalışırlar.

Hâlbuki hükümet kurmaktan amaç, ilk önce kişisel hürriyetin sağlanmasıdır. Bolşevik tarzı hükümetinde keyfi idare özelliği görülmektedir.

Bir toplumun, zorla bir kısım insanların görüşlerinin esiri yapılarak aciz bir şekilde yaşatılmasına, doğal ve akla uygun bir hükümet sistemi görüşü ile bakılamaz.

(II) İhtilalci, siyasi sendikalizm teorisyenleri de, her türlü siyasi kuruluşları, yalnız kendi çıkarları lehine çalıştırmak ve sonunda siyasi kuvvet ve egemenliği ellerine geçirmek isteyen işçi gruplarıdır.

Bunlar, maksatlarını zorla elde etmek fırsatını beklerken, zaman zaman genel grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde etkili oluyorlar ve bazı işleri kendi lehlerine çözümlettiriyorlar, yavaş yavaş varlıklarını hissettiriyorlar...

(Bazı memleketlerde) bu teorisyenleri az çok tatmin için millet meclisi yanında, ekonomik nitelikli üyesi onlardan olmak üzere bir meclis yapmışlardır. Bizde de Âli iktisat Meclisi (Yüksek Ekonomi Meclisi) vardır.

Fakat bu, herhangi bir zorlama üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin faydalı görmesinden, danışma amacıyla meydana getirdiği bir kuruldur.

(III) Menfaatlerin temsili teorisi; çeşitli meslek, sanat ve iş adamları, toplum içinde ayrı ayrı birer grup, birer küçük toplum halinde düşünülürse, her bir grubun bir birinden farklı menfaatleri vardır.

Bundan dolayı, diyorlar ki her özel menfaat sahibi gruplar, ayrı ayrı, mecliste kendilerini temsil etmelidirler.

Bu durumda seçim, millet fertlerinin çoğunluğu tarafından değil, gruplar tarafından ve grupların sahip olduğu menfaat derecesine uyumlu olarak sonuçlanacaktır. Mecliste, bu gruplardan birkaçı birleşip, iktidara geçince, yalnız kendi menfaatleri lehine çalışacaklardır. Buna kim engel olacaktır?

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki biz, bu ve bundan önceki teorileri memleket ve milletimiz için uygun görmüyoruz.

1924 (14-420:425)

Bolşevizm, millet içinde haksızlığa uğramış olan bir sınıf halkı göz önüne alır. Bizim milletimiz ise bütünüyle haksızlığa uğramış ve zulüm görmüştür.

1920 (4-98)

Bolşeviklere gelince, bizim memleketimizde bu doktrinin hiçbir şekilde bir yeri olamaz. Dinimiz, âdetlerimiz ve aynı zamanda sosyal bünyemiz tamamıyla böyle bir fikrin yerleşmesine uygun değildir.

1919(7-78)

Biz ne Bolşevikiz ne de Komünist; ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetçi ve dinimize saygılıyız. Özetle bizim hükümetimizin şekli tam bir demokrasi hükümetidir. Ve dilimizde bu hükümet "halk hükümeti" diye adlandırılır.

1929 (6-51)

Komünizm sosyal bir meseledir. Memleketimizin durumu, memleketimizin sosyal şartları dini ve milli geleneklerinin kuvveti Rusya'daki komünizmin bizce tatbikine uygun olmadığı inancını doğrular bir niteliktedir.

1921 (6-21)

Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk Hükümetinin ilk gayesi halka hürriyet ve mutluluk vermektir.

1931 (18-133)

Çeşitli milletleri, ortak ve genel bir isim altında toplamak ve bu çeşitli unsur kitlelerini aynı hukuk ve şartlar altında bulundurarak güçlü bir devlet kurmak, parlak ve çekici bir siyasal görüşür.

Fakat aldatıcıdır. Hatta hiçbir sınır tanımayarak, dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek, gerçekleştirilemeyecek bir hedeftir. Bu, asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı olaylar ile ortaya koyduğu bir gerçektir.

Panislamizm, Panturanizm siyasetinin başarılı olduğuna ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanamamaktadır. Irk ayrımı gözetmeksizin bütün insanlığı kapsayan dünya çapında devlet kurma hırslarının sonuçları da tarihte yazılıdır. İstilacı olmak hevesleri, konumuzun tümüyle dışındadır.

İnsanlara her türlü duygu ve özel bağlarını unutturup onları tam bir kardeşlik ve eşitlik içerisinde birleştirerek insancıl bir devlet kurmak teorisi de kendine özgü koşullara sahiptir.

1927 (2-436)

c. TÜRK DEVLETİNİN YAPISI VE DAYANDIĞI ESASLAR

(1) Türk Devletinin Yapısı:

Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası, zamana en uygun milli egemenlik esaslarını, hükümlerini kapsar. Birkaç maddesini, daima hatırdta tutmak için burada aynen tekrar edelim.

— Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.

— Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin tek ve gerçek temsilcisi olup, millet adına egemenlik hakkını kullanır.

— Yasama ve yürütme kuvveti Büyük Millet Meclisinde oluşur ve toplanır.

Bizim düşüncemize göre; siyasi kuvvet, milli irade ve egemenlik milletin bir bütün halinde ortak kişiliğine aittir; birdir. Bölünemez, ayrılamaz ve devredilemez. Millette olduğu gibi, onun temsilcisi olan tek mecliste toplanmıştır. Yani, kuvvetler ayrıldığı teorisi bizim için esas değildir.

Yalnız, vazifeler şu şekilde yürütülür.

— Meclis yasama yetkisini bizzat kullanır...

— Meclis, yürütme yetkisini, kendi tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu aracılığı ile kullanır. Meclis, hükümeti her zaman kontrol edebilir ve düşürebilir.

— Yargı yetkisi millet adına usuller ve kanunlar çerçevesinde bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır.

1929(14-417:419)

Türkiye; milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılâpçı bir Cumhuriyettir. Türk milletinin idare şekli kuvvetler birliği esasına dayanır. Egemenlik birdir. Kayıtsız şartsız milletindir. Büyük Millet Meclisi millet adına egemenlik hakkını kullanır.

Yasama ve yürütme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinde toplanır. Meclis yasama yetkisini bizzat kullanır. Yürütme yetkisini kendi arasından seçeceği Cumhurbaşkanı ile onun tayin edeceği Bakanlar Kuruluna bırakır. Türkiye’de mahkemeler bağımsızdır.

1935(49)

Meclis yalnız milletindir. Ve ancak milletin vekillerinden oluşur. Milletin verdiği yetki ve görevleri yapan kişilerden ibarettir. Bundan dolayı yalnız ve yalnız milletindir. Ve Meclis Ancak milletin emrine itaat etmek zorunluluğundadır.

1923 (37-104)

(2) Türk Devletinin Dayandığı Esaslar:

(Türk Devleti) Cumhuriyetçi, milliyetçi; halkçı, devletçi, laik ve inkılâpçıdır.

(a) (Türk Devleti) Cumhuriyetin, milli egemenlik idealini en iyi ve en güvenilir şekilde temsil eden ve uygulayan devlet şekli olduğuna inanmıştır. (Türk Devleti) bu sarsılmaz inançla Cumhuriyeti tehlikeye karşı her vasıta ile savunur.

(b) (Türk Devleti) ilerleme ve gelişme yolunda ve uluslararası temas ve ilişkilerde bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla uyumlu bir şekilde yürümekle beraber Türk toplumunun özel karakterlerini ve başlı başına bağımsız olma kimliğini korumayı esas sayar.

(c) İrade ve egemenliğin kaynağı millettir. Bu irade ve egemenliğin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin gerektiği gibi yapılmasını düzenleme yolunda kullanılması (Türk Devletince) büyük esastır.

Kanunlar önünde kesin bir eşitlik kabul eden ve hiçbir kişiye, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir topluluğa ayrıcalık tanımayan kişileri halktan ve halkçı olarak kabul eder. Türkiye Cumhuriyeti, halkın ayrı ayrı sınıflardan oluşmuş değil ve fakat kişisel ve sosyal hayat için iş bölümü itibariyle çeşitli meslek erbabına ayrılmış bir toplum olarak düşünmek esas prensiplerdendir.

Çiftçiler küçük sanayi erbabı ve esnaf, amele ve işçi, serbest meslek erbabı, sanayi erbabı ve tüccar Türk toplumunu oluşturan başlıca çalışma gruplarıdır. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve bütün toplumun hayat ve mutluluğu için zorunludur.

(Türk Devletinin) bu prensiple hedef aldığı gaye; sınıf mücadelesi yerine sosyal düzen ve dayanışmayı kurmak ve birbirini bozmayacak şekilde menfaatlerde uyum sağlamaktır. Menfaatler kabiliyet ve çalışma derecesi ile uyumlu olur.

(ç) Özel çalışma ve teşebbüsü esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi bayındırlığa ulaştırmak için milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gerektirdiği işlerde özellikle ekonomik alanda devletin doğrudan doğruya ilgilenmesini sağlamak önemli esaslardandır.

Ekonomi işlerinde devletin ilgisi, doğrudan yapıcılık olduğu kadar özel teşebbüsü teşvik ve yapılanları düzenleme ve kontrol da etmektir. Devletin hangi ekonomik işleri doğrudan doğruya yapacağının takdiri milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gereğine bağlıdır.

Eğer devletin bu gerekten hareketle doğrudan kendisinin yapmağa karar verdiği iş özel bir teşebbüs elinde bulunuyorsa bunun alınması her defasında bir kanun yapmağa bağlıdır. Bu kanunda özel teşebbüsün bu yüzden uğrayacağı zararın devlet tarafından karşılanma şeklide gösterilecektir. Zarar takdirinde geleceğe ait muhtemel kâr düşünülmez.

(d) (Türk Devleti) devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin, bilim ve tekniğin çağdaş medeniyete sağladığı esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve uygulanmasını prensip kabul etmiştir. Din anlayışı vicdani olduğundan (Türk Devleti) din fikirleri devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı milletimizin çağdaş ilerlemede başlıca başarı nedeni görür.

(e) (Türk Devleti) devlet, yönetimde sorunlara çözüm bulmak için zamana ve gelişmelere bağlı olmak ilkesi ile kendini sınırlayıp kısıtlamaz. (Türk Devleti) milletimizin birçok özverilerle yaptığı inkılâplardan doğan ve gelişen prensiplere içten bağlı kalmayı ve onları savunmayı esas tutar.

1935 (49)

Yurttaşların kişisel ve sosyal hürriyetleri, eşitliği, dokunulmazlığı ve mülkiyet haklarını saklı tutmak...

Önemli esaslardandır. Bu hakların sınırı devlet varlığı otorite sınırı içindedir. Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyeti genel menfaatlere aykırı olmayacaktır. Kanunlar bu temele göre yapılacaktır.

1935(49)

d. TÜRK DEVLETİNİN ANA NİTELİKLERİ

(1) Cumhuriyetçilik:

Başlarında hâlâ Allah'ın vekili, gölgesi sıfatını taşımakta olan hükümdarlar bulundurmakla beraber, egemenliğini kazanmış milletler olduğundan bahsetmiştik. Gerçekte bu milletlerin mensup oldukları devletler, milletin seçtiği milletvekillerinin oluşturdukları meclislere sahiptir. Milletin egemenliğini bu meclisler temsil eder.

Hükümdar, devleti temsil eder. Hükümet kuran vatandaş, teorik olarak hükümdar tarafından seçilir. Fakat gerçekte hükümet başkanı milletin güvendiği kuvvetli siyasi partilerin liderleridir. Bunların kurdukları hükümetler, millet ve memleketi idare ederler ve meclise karşı sorumludurlar.

Bu açıkladığımız hükümetler temsilidirler, gerçekte demokrasi prensibi yürürlükte değildir. Fakat bunlar, tam manasıyla demokrat hükümetler değildir. Demokrasinin tam anlamıyla ideali, milletin tümünün aynı zamanda idare eden durumda bulunabilmesini, hiç olmazsa, devletin son iradesini, yalnız milletin ifade etmesini ve göstermesini ister.

Ne yazık ki, milletlerin büyüklüğü, fikirsel terbiye dereceleri, idealin uygulanmasında nispeten idealden yoksun olmayı gerektirebilecek tedbirsizliklerden kaçınmayı gerektirir. Bundan dolayı, demokrasi prensibinin, en modern ve mantıklı uygulanmasını sağlayan hükümet şekli Cumhuriyettir.

Cumhuriyetle son söz millet tarafından seçilmiş meclistedir. Millet adına her türlü kanunları o yapar.

Hükümete güvenoyu verir veya düşürür. Milletvekillerinden memnun olmazsa belirli zamanlar sonunda başkalarını seçerler. Millet, egemenliğini, devlet idaresine katılmasını, ancak, zamanında oyunu kullanmakla sağlar. Cumhuriyetin hükümeti, belli bir metot veya şekilde belirli bir zaman için seçilmiş bir Cumhurbaşkanıya itimat olunur.

Başbakanı o seçer. Hükümeti meydana getirecek olan bakanları, Başbakan güvendiği milletvekillerinden seçer. Dünyada devletlerin şekilleri birbirine göre bazı farklarla çok değişiktir. Bununla beraber hepsi, incelediğimiz şekillere sokulabilir. Hükümdarlık, Oligarşi, Halk Cumhuriyeti, kendine özgü bir dine dayanan (Teokratik) devlet vardır. Rus çarlığı ile Osmanlı saltanatı böyle idiler.

Çar kilisenin reisi, sultanlar da halife unvanını takınmışlardı. Bununla beraber, dini siyasetten ayırmış, laik hükümetler vardır... Hükümdarlıklarda, devlet başkanlığı makamına miras yoluyla gelir. Cumhuriyet, milletvekillerinden oluşan meclisi ve belirli zaman için seçilmiş devlet başkanı ile milli egemenliğin korunmasının en iyi kefilidir. Cumhuriyette meclis, Cumhurbaşkanı ve hükümet, halkın hürriyetini, güvenliğini ve rahatını düşünmek ve sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapamazlar.

Çünkü bunlar bilirler ki, kendilerini iktidara ve yetkili makamlara belirli bir zaman için getiren irade ve egemenliğin sahibi olan millettir. Ve yine bunlar bilirler ki iktidara saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir.

Millete karşı durum ve vazifelerini kötüye kullandıkları takdirde, şu veya bu şekilde, kendilerini milli iradenin kararı karşısında bulabilirler. Millet tarafından, millet adına, devleti idareye memur edilenler için, gerektiğinde millete hesap vermek zorunluluğu, laubalilik ve keyfi hareketle bağdaşamaz.

Hâlbuki kuvvetinin ve yetkisinin Allah'tan geldiğini ve yalnız ona karşı, ahirette hesap verebileceğini varsayan, devleti, memleketi, miras kalmış mal mülk gibi kabul eden bir hükümdar, her türlü kayıttan kendini affedilmiş görür. Böyle bir idarede, milletin benliği, hürriyeti söz konusu bile olamaz.

Bundan dolayı yetkisi sınırlı bile olsa, hükümdarlık şekli demokrasiye, milli egemenlik prensibine uygun değildir. Hükümetin belirli insanları sınıfların elinde bulunması bile millet varlığının asla kabul edemeyeceği bir husustur.

Bütün milletin çoğunlukla, devlet idaresine katılmasına engel olan bu "oligarşi" usulü de bir grubun kendi çıkarlarını korumak için bütün millete ait egemenliği, zorla almasından başka bir şey değildir.

1929(14-408:416)

Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemiyle devlet şekli demektir.

1933 (15-251)

Türk milletinin karakter ve adetlerine en uygun olan idare; Cumhuriyet idaresidir.

1924 (6-74)

Bütün dünya bilsin ki, benim için bir taraflılık vardır: Cumhuriyet taraftarlığı, fıkırsel ve sosyal inkılâp taraftarlığı... Bu noktada yeni Türkiye toplumunda bir kişinin bile bunun dışında kalacağını düşünmek istemiyorum.

1924 (5-191:192)

Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet ve hükümet teşkilatıdır ki, onun ismi Cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millet ve millet hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin millettten ayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır.

1925 (5-233:234)

Türkiye Cumhuriyeti yalnız iki şeye güvenir. Biri milletin kararı, diğeri en acı ve zor şartlar içinde dünyanın takdirlerini hakkı ile kazanmaya layık olan ordumuzun kahramanlığı; bu iki şeye güvenir.

1924 (5-172)

Yolunda çalıştığınız büyük kutsal ideali halkın kalbinde bir fikir halinden bir his haline getirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak, madde madde açıklamak lazımdır.

Cumhuriyeti, onun gereklerini yüksek sesle anlatınız. Onlara Cumhuriyet prensiplerini sevdiniz. Bunu kalplere yerleştirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayınız.

1930 (45)

Cumhuriyet yüksek ahlaki değer ve niteliklere dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir... Cumhuriyet idaresi, faziletli ve namuslu insanlar yetiştirir.

1925 (5-234)

Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini güvenli ve sağlam bir gelecek yoluna koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibariyle, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur.

1936 (4-372)

Cumhuriyetin iç ve dış siyaseti; gelecekte bile onuru, kuvveti ve yönü ile ve Türk milletinin güçlerini onun refahı ve gelişmesi için yöneltmesi ve bir noktada birleştirmesi ve toplaması ile seçkinleşecektir.

1927 (4-340)

Cumhuriyetin iç siyaseti vatandaşın yaşayışını hiçbir etki, baskı ve sataşmanın tesirinde bırakmaksızın sağlamaktır.

1929 (52-5024)

Milletin uyanıklığına, milletin ilerlemesine, olgunlaşmasına ve yeteneğine güvenerek, milletin azminden asla şüphe etmeyerek Cumhuriyetin bütün gereklerini yapacağız.

1924 (5-167)

Milli azim ve bilincin kıymetli eseri olan değerli Cumhuriyetin bugünkü ve yarınki neslin demir ellerinde her an yükselip sağlamlaşacağına güvenim tamdır.

1927 (8-160)

Türkiye Cumhuriyeti; her anlamda, büyük Türk milletinin öz ve değerli malıdır. Kıymetli evlatlarının elinde daima yükselecek, sonsuzluğa kadar yaşayacaktır.

(5368)

Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır, fakat Türkiye Cumhuriyeti sonsuzluğa kadar yaşayacaktır.

1926 (6.79)

(2) Milliyetçilik:

(a) Millet:

Ortak milli fikrin, ahlakın, duygunun heyecanın, hatıra ve geleneklerin kişilerde meydana gelmesini ve kökleşmesini sağlayan ortak geçmişin, birlikte yapılmış tarihin, vicdanları ve zihinleri doğrudan doğruya birleştiren ortak dilin milletlerin meydana gelmesinde en önemli etkenler olduğunu

kaydettikten sonra, millet hakkında, ikinci derece unsurları dikkate almayarak, mümkün olduğu kadar her millete uyabilecek bir tanım (ele) alalım.

(I) Zengin bir hatıralar mirasına sahip bulunan;

(II) Beraber yaşamak konusunda ortak arzu ve istekte samimi olan;

(III) Sahip olunan mirasın korunmasına beraber devam etmek hususunda iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden meydana gelen topluma Millet adı verir.

Bu tanım incelenirse, bir milleti oluşturan insanların ilişkilerindeki kıymet, kuvvet ve vicdan hürriyetiyle, insancıl duyguya gösterilen saygı kendiliğinden anlaşılır. Gerçekte geçmişten kalan ortak zafer ve ümitsizlik mirası, gelecekte gerçekleştirilecek aynı program, beraber sevinmiş olmak, beraber aynı ümitleri beslemiş olmak, bunlar elbette bugünün medeni zihniyetinde diğer her türlü şartların üstünde anlam ve kapsam kazanır.

Bir millet meydana geldikten sonra, kişilerinin devlet hayatında, ekonomik ve fikirsel hayatta ortak çalışması sayesinde meydana gelen milli kültürde şüphesiz milletin her ferdinin çalışma payı, katkısı, hakkı vardır. Buna göre aynı kültüre sahip olan insanlardan oluşan topluma millet denir dersek milletin en kısa tanımını yapmış oluruz.

1929 (14-378:381)

Millet, dil, kültür ve ölkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların kurduğu bir siyasi ve sosyal toplumdur.

(14-18)

(b) Türk Milleti:

Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir...

Dünya yüzünde ondan daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlık tarihinde görölmemiştir...

(I) Türk milleti, halk idaresi olan Cumhuriyetle idare edilen devlettir.

(II) Türk devleti laikdir. Her yetişkin dinini seçmektedir.

1929 (14-351:352)

Ben 1919 senesi Mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk millete güvenerek işe başladım.

1937 (5-280)

Türk'ün saygınlığı, onuru ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun daha iyidir.

1927 (1-13)

Türk milleti, güzel her şeyi, her medeni şeyi, her yüksek şeyi sever, takdir eder. Fakat muhakkaktır ki, her şeyin üstünde tapındığı bir şey varsa, o da amanlıktır.

1931 (6-89)

Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir.

1925 (5-212)

Bizim milletimiz vatanı için, hürriyeti ve egemenliği için fedakâr bir halktır; bunu ispat etti. Milletimiz yaptığı inkılâpların kıskanç savunucusudur da. Benliğinde bu faziletler yerleşmiş bir milleti yürümekte olduğu doğru yoldan hiçbir kimse, hiçbir kuvvet alıkoyamaz.

1924 (54-84)

Ölmek isteyen bir milleti hiçbir kuvvet kurtaramaz. Türk milleti ölmek istemez, o daima yaşayacaktır.

(55-682)

Türk esirlik kabul etmeyen bir millettir. Türk milleti esir olmamıştır.

1925 (5-233)

Türkiye halkı yüzyıllardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı, yaşamın bir gereği olarak düşünmüş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet bağımlı yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır.

1922 (5-35)

Türkiye devletinin bağımsızlığı kutsaldır. O sonsuza kadar emniyette olmalı ve korunmalıdır.

1923 (4-307)

Büyük şeyleri yalnız büyük milletler yapar.

1923 (14-18)

Hiçbir millet, milletimizden çok yabancı unsurların inanış ve adetlerine saygı göstermemiştir. Hatta denilebilir ki diğer din sahiplerinin dinine ve milletine saygılı olan tek millet bizim milletimizdir. Fatih İstanbul'da bulduğu dini ve milli teşkilatı olduğu gibi bıraktı. Rum Patriki, Bulgar Eksarhı ve Ermeni Kategigosu gibi Hristiyan din reisleri imtiyaza sahip oldu. Kendilerine her türlü serbestlik verildi.

İstanbul'un fethinden beri, Müslüman olmayanların sahip kıldıkları bu geniş imtiyazlar milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en hoşgörülü ve iyiliksever bir milleti olduğunu kanıtlayan en açık delilidir.

1927 (3-1183)

Türk milleti kahramanlıkta olduğu kadar kabiliyet ve hünerde de bütün milletlerden üstündür.

(56-287)

Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler bütün dünya medeniyet ve insanlığı için, benzemeye çalışılacak bir örnektir. Yalnız bu kadar değil, Türk'ler tarihin çok eski devirlerinde insanlığa karşı yaptıkları kültürel vazifeleri yeniden ve fakat bu sefer daha üstün şekilde yapmaya hazırlanan yüksek bir varlıktır.

1937 (7-591)

Türk milletinin son yıllarda gösterdiği harikaların, yaptığı siyasi ve sosyal inkılâpların gerçek sahibi kendisidir...

Milletimizde bu kabiliyet ve gelişme var olmasaydı, onu yaratmaya hiçbir kuvvet ve kudret yeterli olamazdı.

1925 (5-217)

Türk milleti, her gün yeniden yeniye ve çok dikkatli incelenmeye değer bir cevherdir. Bugün başlan yüksekte, alınlarında hürriyet ve medeniyet parlayan Türk milletinin, onun kıymet ve önemini görmek istemeyenlere, yakın bir gelecekte, gerçeği red ve inkâr edilemez bir tarzda itiraf ettireceğine asla şüphe edilmesin.

Bütün dünya bilmelidir ki; Türk milleti, artık geçmişin bin türlü kötülüklerinin eseri olarak dimağında yer tutan pası tamamen silmiştir, gözleri önünde her gün biraz daha biriktirmek istenilen bulutları kesin olarak dağıtmıştır.

Artık bütün anlamıyla ve bütün çıplaklığıyla hakikati görüyor ve anlıyor.

Bu milleti, bütün varlığıyla, temas ettiği hakikatten ayırmak, hakikate yürümekten alıkoymak imkan ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini, kendi özvarlığını bile anlamaktan men eden sebepler ve engeller yok edilmiştir, yıkılmıştır ve durmadan yok edilecek, yıkılacaktır.

Herhalde millet, tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek mutlaka layık olduğu saadet ve selamete kavuşacaktır.

1925 (5-225:226)

Bizim başka milletlerden hiçbir eksiğimiz yok. Cesuruz, zekiyiz, çalışkanız, yüksek amaçlar uğrunda ölmesini biliriz.

(57-79)

Bütün medeniyet dünyası bilmelidir ki, Türkiye halkı her medeni ve kabiliyetli millet gibi, kayıtsız şartsız hür ve bağımsız yaşamağa kesin olarak karar vermiştir. Bu tamamen doğru kararı bozmaya yönelik her kuvvet, Türkiye'nin ebedi düşmanı kalır. Bu hususta medeniyet ve insanlık dünyasının saf ve temiz vicdanı muhakkak Türkiye ile beraberdir.

1922 (5-48)

Milletimiz hiçbir vakitte düşmanlarımızın kabul ettiği gibi hukukuna ve istiklâline yabancı değildir. Aksine milletimiz büyük bir aşk ile ve aşk bağıyla, vicdan bağı ile istiklâl ve haysiyetine bağlıdır ve yine milletimiz içindeki cahil ve gafillerin ve hainlerin kabul ve ifade etmek istedikleri şekilde değildir.

1921 (8-10)

Türkiye Devleti ve Türkiye'de yaşayan halk kayıtsız şartsız bağımsızdır ve kayıtsız şartsız bağımsızlığını korumak için mücadele eder.

1921 (8-15)

Türkiye halkı ırksal veya dinsel ve kültürel yönden birleşmiş, bir diğerine karşı karşılıklı hürmet ve fedakârlık hisleriyle dolu ve kaderi, geleceği ve menfaatleri ortak olan bir toplumdur.

1922 (4-215)

(c) Türk Yurdu:

Türk milleti Asya'nın batısında ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırları ile ayırt edilmiş, dünyaca tanınmış büyük bir yurttan yaşar. Onun adına (Türk Eli) derler. Türk yurdu daha çok büyüktü, yakın ve uzak zamanlar düşünülürse Türk'e yurtluk etmemiş bir kıta yoktur. Bütün dünyada;

Asya, Avrupa, Afrika ve hatta Amerika Türk atalarına yurt olmuştur. Bu gerçekler eski ve özellikle yeni tarih belgelerinde yer almaktadır. Bugünkü Türk milleti, varlığı için bugünkü yurdundan memnundur. Çünkü Türk; derin ve şanlı geçmişin; büyük, kudretli atalarının kutsal miraslarını bu yurttan da muhafaza edebileceğinden o mirasları, şimdiye kadar olduğundan çok fazla zenginleştirebileceğinden emindir.

1929 (14-353:354)

Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk milletini sonsuza kadar yaşatmak için verimli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk milletinin mezarı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster.

1930 (15-295)

Türkiye halkı mütevazı milli sınırları içinde bütün uygar insanlar gibi tam anlam ve kapsamıyla hür ve bağımsız yaşayacaktır.

1922 (6.40)

(d) Milli Ahlakçılık:

Türk milletinin ortak görünen bir hali... vardır. Gerçekten dikkat edilirse Türklerin aşağı yukarı ahlakları hep birbirine benzer. Bu yüksek ahlak, hiçbir milletin ahlakına benzemez. Ahlakın bir milletin meydana gelmesinde yeri çok büyüktür, önemlidir.

Bu önemi iyice anlamak için ahlak hakkında birkaç söz söylemek fazla olmaz. Ahlak dediğimiz zaman, ahlak kitaplarında yazılı olan nasihatleri kastetmiyorum. Zira ahlaklılıktır diye yaptığımız işler ve yapmaktan sakındığımız işler, kitaplarda yazılı olan veya birtakım ahlak hocalarının tavsiye ettikleri şeylerden daha öndedir. Ve o sözlerden, o nasihatlerden ayrı olarak, onlara asla kulak vermeyerek insanlar tarafından yapılmaktadır.

İş, düşüncelerin hâkimi, âmiridir. Ahlak kurallarının nasıl meydana geleceği, ahlaklılık olduğu anlaşılan işler görüldükten, tecrübe edildikten sonra anlaşılır. Bir iş, her neye ait olursa olsun, insanın kuvvet kullanmasını, yorulmasını gerektirir. İnsanlar mecbur olmadıkça kendilerini yormak istemezler. Hâlbuki bazı işler vardır ki kendiliğinden, insanda onu yapmak için, içte bir arzu, bir eğilim doğar, o iş arzulanmaya değer olur.

İşte ahlaki işler aynı zamanda hem mecburi ve hem de arzulanabilir işlerdir. Bir işin ahlakî bir değerinin olması, ayrı ayrı insanlardan, daha yüce bir kaynaktan meydana gelmiş olmasıdır. O kaynak, cemiyettir, millettir! Hakikatte, ahlaklılık kişilerden ayrı ve bunların üstünde, ancak toplumsal, milli olabilir.

Milli ahlak; milletin, sosyal düzeni ve huzuru, şimdiki ve gelecekteki refahı, saadeti, selameti ve güvenliği medeniyette ilerleme ve yükselmesi için insanlardan, her hususta ilgi, gayret, nefsin feragatini ve gerektiği zaman seve seve canının verilmesini isteyen ahlaktır. Mükemmel bir millette millî ahlakın gerekleri, o milletin fertleri tarafından adeta düşünmeksizin, vicdani, hissi bir sebeple yapılır.

En büyük milli his, milli heyecan işte budur. Millet analarının, millet babalarının, millet öğretmenlerinin ve millet büyüklerinin; evde, okulda, orduda, fabrikada, her yerde ve her işte millet çocuklarına, milletin her ferdine bıkmaksızın ve devamlı olarak verecekleri milli terbiyenin amacı, işte bu yüksek, milli hissi sağlamlaştırmak olmalıdır.

Ahlakın, milli, sosyal olduğunu söylemek ve toplumsal vicdanın bir ifadesidir demek, aynı zamanda ahlakın kutsallık sıfatını da tanımaktır. Ahlak kutsaldır; çünkü aynı değerde eşi yoktur ve başka hiçbir çeşit değerle ölçülemez. Ahlak kutsaldır. Çünkü en büyük gerçek ahlakın sahibi bir varlığa aittir. O varlık, yalnız ve ancak toplumdur.

Ondan başka bir varlık yoktur. Gerçek ahlak, tanrı katında değişmiş, örnek bir şekilde düşünülmüş bir toplumla birleşmiştir. Çünkü vicdanlarımız üzerinde etkili olan ruhi hayat, toplumun fertleri arasındaki niyetler ve bu niyetlere olan tepkilerden oluşur. Hakikatte toplum en yoğun fikri ve ahlaki faaliyetlerin odak noktasıdır.

1929(14-358:363)

Bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir sosyal toplum halinde yaşatan veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eden şey terbiyedir. Terbiye kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir anlam çıkarır. Ayrıntıya girilirse terbiyenin hedefleri, amaçları çeşitlenir.

Meselâ dini terbiye, milli terbiye, milletlerarası terbiye... Bütün bu terbiyelerin hedef ve gayeleri başka başkadır... Yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiye milli terbiyedir...

1924 (5-200)

Milli terbiyenin ne demek olduğunu bilmekte artık karışıklık, yanlış anlama olmamalıdır. Bir de milli terbiye esas olduktan sonra onun dilini, usulünü, vasıtalarını da milli yapmak zorunluluğunu tartışmak gereksizdir. Bazı kaynaklarda Eğitim anlamında kullanıldığı için; eğitim bahsine de konulmuştur.

Milli terbiye ile geliştirilmek ve yükseltilmek istenen genç beyinleri bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle kaçınmak lâzımdır.

1924 (5-201)

Milli ahlakımız, medeni esaslarla ve hür fikirlerle beslenmeli ve kuvvetlendirilmelidir... Tehdit esasına dayalı ahlak, bir fazilet olmadıktan başka itimada da layık değildir.

1924 (5-174)

Bir milletin namuslu bir varlığa, hürmete layık bir mevkiye sahip olması için, o milletin yalnız bilgin ve ilim sahibi olması yeterli değildir. Her ilmin, her şeyin üstünde özel bir niteliğe sahip olması lâzımdır ki, o da o milletin belirli ve olumlu bir karaktere sahip olmasıdır.

Böyle bir karaktere sahip olmayan fertler ve böyle fertlerden meydana gelen milletler hiçbir zaman gerçek bir devlet kuramazlar. Böyle milletler birer karışıklık yuvası olurlar. Benim bildiğime göre memleketimizde çok senelerden beri açılmış ve halen mukaddes ateşlerle yanan ve alevi her mensubunun kalbini ve vicdanını aydınlatan Türk Ocaklarının esas gayesi millete böyle olumlu bir karakter vermektir.

Türk Ocakları milletin kültürü üzerinde önemli etkiler yapmalıdır. Zaten bunu yapıyorlar ve daha fazlası ile yapacaklardır. Biz milliyet fikirlerini uygulamada çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz.

Bunun zararlarını fazla faaliyetle karşılamaya çalışmalıyız. Bilirsiniz ki, milliyet teorisini, millet idealini yok etmeye çalışan teorilerin dünya üzerinde uygulanması mümkün olamamıştır. Çünkü tarih, olaylar, hadiseler ve gözlemler her zaman insanlar ve milletler arasında, milliyetin daima egemen olduğunu göstermiştir ve milliyet prensibi aleyhindeki büyük çapta fiili tecrübelerle rağmen yine milliyet hissinin öldürülemediği ve yine kuvvetle yaşadığı görülmektedir.

Özellikle bizim milletimiz, milliyetini ihmal edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çeşitli toplumlar hep milli inançlara sarılarak, milliyetçilik

idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden kovulunca anladık.

Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak ilk önce bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti; hissi, fikri ve fiili olarak bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.

Milli varlığımıza düşman olanlarla dost olmayalım. Böylelerine karşı bir Türk şairinin dediği gibi, "Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi" diyelim.

Düşmanlarımıza bu gerçeği ifade ettiğimiz gün kanaatimize, idealimize, geleceğimize yan bakan her ferdi düşman kabul ettiğimiz gün, milli benliğe uzanacak her eli şiddetle kırdığımız, milletin önüne dikilecek her engeli derhal devirdiğimiz gün gerçek kurtuluşumuza ulaşacağız. Ve sizler gibi aydın, azimli, imanlı gençler sayesinde bu kurtuluşa ulaşacağımıza emin olabiliriz.

1923 (5-143:144)

(e) Türk Milletinin Milli Hissi:

Türk milleti, millî hissi, dinî hisle değil, fakat insani hisle yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında, millî hissin yanında insani hissin şerefli yerini daima muhafaza etmekle iftihar eder.

Çünkü Türk milleti bilir ki, bugün medeniyet yolunda bağımsız ve fakat kendilerine paralel yürüdüğü tüm medeni milletlerle, karşılıklı olarak insani ve medeni ilişki, elbette gelişmemizin devamı için de lazımdır.

Ve yine bilinmektedir ki, Türk milleti, her medeni millet gibi, geçmişin bütün devirlerinde keşifleriyle, icatlarıyla, medeniyet dünyasına hizmet etmiş insanların, milletlerin kıymetini takdir ve hatıralarını saygı ile korur. Türk milleti, insanlık dünyasının samimi bir ailesidir.

1929 (14-369:370)

SAMSUN ÖĞRETMENLERİYLE KONUŞMA (22 Eylül 1924)

Sayın Bayanlar ve Baylar.

Bu çay ziyafetini düzenleyenlere özellikle teşekkür ederim. Bu fırsat beni Samsun'un çok aydın bir çevresinde bulundurmuş oldu. Bu fırsat beni beyinleri ilim ve fen ile donanmış kıymetli insanlardan oluşan bir topluluğun huzurunda pek mutlu etti.

Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki rehber ilimdir fendir. İlim ve fennin dışında rehber aramak gaflettir, (vurdumduymaz) cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız; ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemelerini zamanında takip etmek şarttır.

Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen dilinin çizdiği kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak demek değildir. Çok mesut bir duygu ile anlıyorum ki hitap ettiklerim bu gerçekleri anlamışlardır. Mutluluğum artıyor. Şununla ki, hitap ettiklerim eğitim ve öğretimleri altında bulunan yeni nesli de gerçeğin nurlarıyla doğumuna etkili olacak şekilde yetiştireceklerini vaad etmişlerdir.

Bu hepimiz için iftihar edilecek bir durumdur. Hemşerimiz Hanımefendi ve ondan sonra beyanatta bulunan muhterem, hassas arkadaşlarımız uzak geçmişi çok güzel

belirterek açıkladılar. Yakın geçmişin acılarını da gerçekten kalpleri parçalayacak şekilde anlattılar.

Bu vesile ile şahsıma karşı birçok iltifatta bulunmak nezaketini gösterdiler. Bu iltifatlar samimi ve kalpten olduğu için şüphesiz çok memnunum, duyguluyum ve teşekkür borçluyum.

Yalnız sizden olan bir şahsa sizden fazla önem vermek, her şeyi milletin bir ferdinin kişiliğinde toplamak, geçmişe, bugüne ve geleceğe, bütün bu zamanlara ait bir toplumsal açıklanmasını ve ortaya çıkarılmasını böyle yüksek bir toplumun mütevazı bir şahsiyetinden beklemek elbette ki lâayık ve gerekli değildir.

Memleket ve milletin hayat ve geleceğine olan sevgi ve hürmetimden dolayı huzurunuzda bir gerçeği açıklamaya mecburum. Vatandaşlar, vatandaşınız olan herhangi bir şahsı istediğiniz gibi sevebilirsiniz.

Kardeşiniz gibi, arkadaşınız gibi, babanız gibi, evlâdınız gibi, sevgiliniz gibi sevebilirsiniz. Fakat bu sevgi sizi, milli varlığınıza bütün sevgilerinize rağmen herhangi bir şahsa, herhangi bir sevdiğinize vermeye sebep olmamalıdır.

Bunun aksine hareket etmek kadar büyük bir hata olamaz. Bir millet için, bir milletin varlığı, bir milletin şerefi ve haysiyeti, bir milletin büyüklüğü için bu kadar hata olamaz. Ben mensup olduğum büyük milletimin böyle bir hatayı artık yapmayacağına dair tam bir güvene sahip olmakla rahatım ve bundan övünç duyarım.

Ben ve benim gibi birçok vatandaşlar, kardeşler bundan beş, beş buçuk yıl önce milletin esas vatanı, ümitsiz felâkete düştüğü zaman görevli oldukları, vicdan, namus, haysiyet yönünden yükümlü oldukları görevi yapmak durumunda kaldılar. Bunu elbette yapacaklardı.

Yapmaları zorunlu idi, vicdani idi, insani idi, milli namus idi. Ben bu kutsal esasların dışında hareket edebilir mi idim? Efendiler; elbette edemezdim. Türk milletinin gerçek hiçbir ferdi bu gerekleri dışında hareket edemezdi efendim.

Ben elbette bu üzücü manzara karşısında vicdanımın emirlerine karşı, milli namusumuzun aksine hareket edemezdim. Mensup olmakla iftihar ettiğim yüksek toplumun yüksek haysiyetine elbette aykırı hareket edemezdim. Bence mensubu olmaktan onur duyduğum milletin hiçbir ferdi bu namus gereğinden asla sapmamıştır.

Aziz namuslu vatandaşlar, emin olunuz eğer bunun dışında gösterilenler varsa onların kalp ve vicdanı milletimizin müşterek nezih, temiz vicdanından hiç ilham almamış, kapkara sefil vicdanlardır.

Bizim milletimiz derin, köklü bir geçmişe sahiptir. Milletimizin hayat eserlerim düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden, Selçuk Türklerine ve ondan önce bu devirlerin her birine eşit olan ne büyük Türk devirlerine götürür.

Bütün bu zamanlarda dikkat buyurunuz Türk kendi ruhunu, benliğini, hayatım unutmuş; nereden geldiği belirsiz bir takım başkanların şuursuz vasıtası olmak durumunu düşmüştür. Türk milleti kendi benliğini, kendi dimağını, kendi

ruhunu unuttur gibi olmuş ve varlığı ile herhangi bir maksada, neticesi hor görölmek olan, esaret olan karşılık beklemezsiniz köle olmaya götüren küçük, kıymetsiz bir hedefe sürüklenmiştir.

Maalesef milletin bu dikkatsizliği çok uzun sürdü, bu yüzden her türlü yoksulluklara ve mahkûmiyetlere uğramaktan kendini kurtaramadı. Gösterdiği bütün itaatkârlığı aldığı milli olmayan terbiyenin gereği olduğunu fark etmezsiniz sağlam bir terbiyenin eseri olduğu kanaatiyle uyguluyordu.

Esas terbiye, hedef ve esası belli olan terbiye ne büyüktür. Bu hususta tutulan yol yanlış ise koskoca bir millet güvendiği ve inandığı kitaplardan; mukaddes kitapları şahit göstererek rehber olduklarını iddia edenlerin sözlerine inanarak yürürlerse ve bu yürüyüşün istikameti kendilerini yıkılmaya ve yok olmaya götürürse, kabahat bu yolu takip eden nezih, güzel ahlâklı, fedakâr, rehberlerine güvenen zavallı halktan çok, rehberlere ait değil midir?

Söz söyleyen arkadaşlarımızdan biri bana nereden ilham ve kuvvet aldığımı sordu. Bu soruya kısa bir cevap vermek isterim. Diyebilirim ki, bugünkü uyanışı, düne, geçmişe borçluyuz. Herhalde babalarımızın, annelerimizin, bizi terbiye edenlerimizin ruh ve dimağlarımızın gelişmesinde çok verimli etkileri vardır.

Gerçi biz, belki burada bulunan hepimiz dünyaya geldiğimiz zaman bu topraklar üzerinde yaşayanlarla beraber, kahredici bir keyfi idarenin pençesi altında idik. Ağızlar

kilitlenmiş gibi idi. öğretmenler, terbiye edenler, yalnız bir noktayı dimağlarda yerleştirmeye mecbur tutulmakta idi.

Benliğini her şeyini unutarak bu büyük baskı ve zorbalığa boyun eğmek, onun kulu, kölesi olmak. Bununla beraber hatırlamak lâzımdır ki, o baskı altında bile, bizi bugün için yetiştirmeye çalışan gerçek ve fedakâr öğretmenler, terbiye edenler eksik değildi. Onların bize verdikleri ilim irfan elbette esersiz kalmamıştır. Şimdi burada kıymetli bir kişiye rastladım.

O, benim ortaokul birinci sınıfında öğretmenim idi. Bana henüz basit şeyler öğretirken gelecek için ilk fikirleri de vermişti. Efendiler, izah etmek istiyorum ki, ilk ilham ana baba kucağından sonra okuldaki öğretmenin lisanından, vicdanından, terbiyesinden alınır.

Bu ilhamın gelişebilmesi, millet ve memlekete hizmet edebilecek kudret ve kabiliyeti kazanabilmesi için, millet ve memleketi büyük, derin ilgi yaratan fikir ve duygularla her an kuvvetlendirmek lâzımdır. Bu fikir ve duyguların kaynağı bizzat memleket ve millettir.

Milletin ortak arzu ve eğilimine temas etmek ve onun gereklerine varlığı adamayı hareket kuralı olarak kabul etmek hakiki yolda yürüyebilmek için tek esastır. Bir milletin fertlerinde hakim olması ve mutlaka uyulması gereken, milletin ortak arzusu ve toplumsal fikridir. Bir insan memleket ve milletine faydalı bir iş yaparken, göz önünden bir an uzak bulundurmağa mecbur olduğu kural, milletin hakiki eğilimidir.

Bu nedenle, Efendiler; arkadaşımızın sorduğu ilham ve kuvvet kaynağı milletin kendisidir. Milletin ortak, bir eğilim ve genel bir fikri olduğunu inkâr edenler de vardır. Bu gibileri hepiniz çok işitmişsinizdir.

Memleketimizin ve milletimizin başına bunca felâketler hiç şüphe etmemelidir ki bu düşüncesiz insanların memleketin talih ve iradesini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.

Bir toplumun mutlaka ortak bir fikri vardır. Eğer bu her zaman ifade edilemiyor ve gösterilemiyorsa, onun mevcut olmadığına karar verilmemelidir O gerçek hayatta mutlaka vardır. Varlığımızı, bağımsızlığımızı kurtaran bütün işler ve hareketler, milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin meydana getirdiği büyük eserden başka bir şey değildir.

Arkadaşlar, bugün ulaştığımız netice şüphesiz, çok memnuniyet vericidir, ümit vericidir. Fakat bu memnuniyeti devam ettirebilmek için, ümitleri uygulama sahasına koyabilmek için bundan sonra dikkat edilecek noktalarda çoktur.

Son söz söyleyen hoca efendinin ifadelerinden ilham alarak arz edeyim ki, en önemli, en esaslı nokta terbiye meselesidir. Bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı yüce bir toplum halinde yaşatan veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eden şey terbiyedir.

Terbiye kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir anlam çıkarır. Ayrıntıya girilirse terbiyenin hedefleri, amaçları çeşitlenir. Meselâ dini terbiye, milli terbiye, milletlerarası terbiye... Bütün bu terbiyelerin hedef ve gayeleri başka başkadır.

Ben burada yalnız yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiyenin milli terbiye olduğunu kesinlikle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde durmayacağım. Yalnız işaret ettiğim manayı kısa bir örnek ile açıklayacağım.

Yeryüzünde üç yüz milyondan fazla Müslüman vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle, terbiye ve ahlâk almaktadırlar.

Fakat maalesef gerçek olay şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kitleleri şunun veya bunun esaret ve hor görü zincirleri altındadır. Aldıkları manevi terbiye ve ahlâk onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanlık meziyetlerini vermemiştir, veremiyor. Çünkü terbiyelerinin hedefi milli değildir.

Milli terbiyenin ne demek olduğunu bilmekte artık bir karışıklık ve yanlış anlama olmamalıdır. Bir de milli terbiye esas olduktan sonra onun dilini, usulünü, vasıtalarını da milli yapmak zorunluluğunu tartışmak gereksizdir. Milli terbiye ile geliştirilmek ve yükseltilmek istenen genç beyinleri bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle kaçınmak lâzımdır.

Hoca Efendi bu fikrini izah için "Vettini ve zzeytûni ilâh..." âyetini kendince açıkladılar. İncir ve zeytin çekirdeğinden kural çıkardılar. Birindeki çokluğu diğerindeki tekliği işaret ettiler. Ayetin anlamı bu mudur? Değil midir?

Bir şey demeyeceğim. Yalnız, bu seyahatim esnasında tesadüfen bu ayetin manasını ben diğer bir hoca efendiden sormuştum. Bunun için yarım saat kadar incelemeye ihtiyacı olduğunu söyledi.

Ömrünü medreselerde din ilimlerini öğrenmek ve öğretmekle geçiren bir zat bir kitabın bir satırını Türkçe ifade edebilmek için böyle bir ihtiyacı ileri sürerse millet, milletin fertleri ne desin?

Onun için Efendiler, genç kuşakların beyinlerini yormadan onların her şeyi alıp öğrenebilecekleri konular gerçek izleri ile donatılmış olmalıdır.

Bu toplantıda söylenen sözler o kadar hislenip, duygulanmama sebep oldu ki, kulağımda o kadar İlâhi bir uyum meydana getirdi ki, bunu bozmamak için bir kelime bile söz etmek niyetinde değildim.

Fakat karşınızda bulunmanın ruhumda meydana getirdiği zapt edilemeyen memnuniyet beni hislerimi ve düşüncelerimi açıklamaya yöneltti. Beni dinlemek zahmetine katlandığınızdan dolayı hepinize teşekkür ederim.

1924 (5-196:201)

(f) Türk Milletinin Oluşmasında Etken Olan Unsurlar:

Türk milletinin oluşmasında etkili olduğu görülen doğal ve tarihi olaylar şunlardır:

(I) Siyasi varlıkta birlik

(II) Dil birliği

(III) Yurt birliği

(IV) Irk ve kök birliği

(V) Tarihi yakınlık

(VI) Ahlakî yakınlık.

Türk milletinin oluşmasında var olan bu şartlar diğer milletlerde tam olarak yok gibidir. Daha genel bir tanım yapabilmek için, diyelim ki, bir topluma millet diyebilmek için bu şartların aynı zamanda tamamen veya kısmen bir arada bulunması lazımdır.

Bütün milletler tamamen aynı şartlar altında oluşmadıklarına göre Türk milletinde yaptığımız gibi, diğer her millet ayrı olarak incelenmedikçe milliyet fikrini genel ve bilimsel olarak tanımlamak güçtür.

Çünkü tespit ettiğimiz şartlar insanların millet haline gelmesine genellikle yardım etmişlerdir. Fakat bu meydana geliş şeklinden başka, adeta bu şartların etkisini dikkate almadan meydana gelen milletler de vardır... Türklerin, her şeye rağmen, bütün devirlerde milli dayanışmayı ve bağlılığını korumuş olması hemen hemen devamlı savaş halinde bulunmasındandır.

Son inkılâp senelerindeki birlik kuvvetinde, savaş halinde bulunmanın etkisi önemlidir. Bu bilgilere göre savaş, kavimlerin birleşmesinde en kuvvetli bir etkidir...

Siyasi varlığımızın dışında, başka ülkelerde, başka siyasi gruplarla isteyerek veya istemeyerek kader birliği etmiş, bizimle dil, ırk, kök birliğine sahip ve hatta yakın, uzak tarih ve ahlak yakınlığı görülen Türk toplumları vardır. Tarihin bin bir olayının sonucu olan bu durum, Türk milleti için üzücü bir hatıradır. Fakat Türk milletin tarihen ve ilmen oluşmasındaki asaleti, dayanışmayı asla bozamaz.

1929 (14-371:376)

(g) Milli Birlik ve Beraberlik:

Bugünkü Türk milleti siyasi ve sosyal topluluğu içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve milletdaşlarımız vardır. Fakat geçmişin bu keyfi idare devirlerinin sonucu olan bu yanlış adlandırmalar, düşmana alet olmuş birkaç gerici, beyinsizden başka, hiçbir millet ferdi üzerinde kederlenmekten başka bir etki meydana getirmemiştir.

Çünkü bu milletin fertleri de, genel Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlaka hukuka sahip bulunuyorlar...

Bugün içimizde bulunan Hristiyan, Musevi vatandaşlar, kader ve talihlerini Türk milletine vicdani arzularıyla bağladıktan sonra kendilerine yan gözle, yabancı gözü ile

bakmak; medeni Türk Milletinin asil ahlakından beklenebilir mi?

1929 (14-376:378)

Düşman süngüsü altında milli birlik olmaz.

1919 (119-28)

Millet ve biz yok, birlik halinde millet var. Biz ve millet ayrı ayrı şeyler değiliz. Ve şunu kesin olarak söyleyeyim ki, bir millet, varlığı ve bağımsızlığı için her şeye girer ve bu gaye uğrunda her fedakârlığı yaparsa, başarılı olmaması mümkün değildir.

Elbette başarılı olur. Başarılı olamaz ise o millet ölmüş demektir. Şu halde millet yaşadıkça ve her türlü fedakârlıkta bulundukça başarılı olamaması hatıra gelmez ve böyle bir şey söz konusu olamaz.

1919 (58-346)

Toplu bir milleti istila etmek darmadağın bir milleti istila etmek gibi kolay değildir.

1919 (6-10)

Birlik ve emelde kararlı olan ve ısrar eden millet, kendini beğenmiş ve saldırgan her düşmanı, eninde sonunda gurur ve saldırganlığına pişman edebilir.

1927 (2-464)

Millî mücadeleyi yapan doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlatlarıdır. Millet analarıyla, babalarıyla, hemşireleriyle mücadeleyi kendisine ideal kabul etti. Biliyorsunuz ki, asırlarca meydana gelen mücadeleler ve bunların neticeleri olarak da büyük tarihi zaferler vardır.

Fakat o zaferleri kazananlar kendi ideallerinin değil, şunun bunun hırsı peşinde kul köle olarak bulunmuşlardır. Hâlbuki milli mücadelede kişisel hırs değil, milli ideal, milli onur, gerçek etken olmuştur.

1925 (5-234)

Milli hedefler, milli irade yalnız bir kişinin düşünmesinden değil, bütün milletin arzularının, emellerinin birleşmesinden ibarettir.

1923 (5-94)

Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlatları, hep aynı cevherin damarlarıdır.

1932 (120-4)

Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında milli birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erginliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olması, bir ulusun en yenilmez silahı ve korunma vasıtasıdır.

Bu sebeple Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında milli birlik, milli duygu, milli kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir.

1935 (7-573)

Bütün dünya bilmelidir ki, Türk milleti hakkını, saygınlığım şerefini, tanıtmaya kudreti vardır. Türk vatanının bir karış toprağı için bütün millet bir vücut olarak ayağa kalkar. Saygınlığının bir zerresine, vatanın bir avuç toprağına yapılacak saldırının bütün varlığına vurulmuş darbe olacağını... Türk milletinin fark etmediğini sanmak hatadır.

1924 (121-96)

Gerektiğinde vatan için tek bir kişi gibi tek vücut olmuş azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet, elbette büyük geleceğe layık ve aday olan bir millettir.

1927 (7-536)

Türk milletinin toplumsal düzenim bozmaya yönelen didinmeler boğulmaya mahkûmdur. Türk milleti kendini ve memleketin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen bozguncu, alçak vatansız ve milliyetsiz beyinsizlerin saçmalamalarındaki gizli ve kirli emelleri anlamayacak ve onlara hoşgörü gösterecek bir topluluk değildir.

O Şimdiye kadar olduğu gibi doğru yolu görür. Onu yolundan saptırmak isteyenler, ezilmeye, kahredilmeye mahkûmdur. Bu hususta, köylü, işçi ve özellikle kahraman ordumuz candan beraberdir. Bunda kimsenin Şüphesi olmasın.

1929 (59-4791)

Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem Şudur: Őahsınız için değil fakat mensup olduğunuz millet için el birliği ile çalışalım; çalışmaların en yükseği budur.

(56-388)

Millet tümüyle manevi bir Őahıs halinde tek bir kitle olarak ortaya çıktı ve bu yüce birliği koruyarak ona düşman olanları ortadan kaldırdı.

1923 (5-115)

Bir amaca doğru yürürken, kişisel düşünce ve çıkarları, bir tarafa bırakarak, el ele vermek icap eder; başarının sırrı budur. Unutulmamalıdır ki, bizlerin gerçek görevi toplumumuzun gelecekteki yüksek menfaatlerini sağlamaya çalıŐmaktır.

(24-451)

Memleketin huzuru, milletin kurtuluş amacı noktasında, birlik ve dayanıŐması sağlanmadıkça, ne dış düşman istilalarının köklerini kurutmaya çalışmak mümkündür ve ne de bundan esaslı bir fayda ve sonuç beklenmelidir...

1927 (2.464)

Vatanın bahtsız gününde yapılmakta olan kurtulma çabalarında en önemli başarı millet fertlerinin tümünün varlık ve ruhuyla bütün kuvvetlerinin birleştirilmesidir. Bunun dışında her şey milli birliği bozar ve sonunda ayrılma ve parçalanmaya neden olacağından beğenilmez.

1920 (34-100)

Bir milletin başarısı, mutlaka bütün milli güçlerin bir istikamette oluşması ile mümkündür. Bu nedenle bilelim ki, elde ettiğimiz başarı, milletin güç birliği etmesinden, ortak hareket etmesinden ileri gelmiştir. Eğer aynı başarı ve zaferleri gelecekte de tekrarlamak istiyorsak, aynı esasa dayanalım ve aynı şekilde yürüyelim.

1923 (5-76)

İdealimizi açıkça ifade etmeliyiz. Onu imanla duymalı ve onu hiç yılmadan takip etmeliyiz. Kişisel çıkarlarımızdan, bencil emellerimizden sıyrılmayı ancak böyle canlı ve alevli ideal sayesinde başaracağız...

Fakat bütün iyi niyete, gösterilen bütün yılmazlığa, kararlılık ve dayanıklılığa, meydana getirilen bütün birlik ve beraberliğe rağmen yine en güzel, şaşmaz, en doğru düşünceleri ve idealleri bozmaya çalışacak insanlara rastlanılacaktır. Öylelerine karşı milletin bütün fertleri çok sert karşılık vermelidir.

Hepimiz için öylelerine karşı ezici bir birlik ve beraberlik halinde görünmemiz en zorunlu bir vicdanı sorumluluktur.

Zira bu hususta bozgunculuk yapacak insanlara hoşgörü göstermek, kıymet vermek, terbiye eseri değil belki bir milletin mutluluğuna şerefine, namusuna göz dikmiş insanlara hoşgörüdür ki, hiçbir vakit, hiçbir fert buna müsaade edemez. Hiç kimse buna müsaade etmek hakkına sahip değildir ve siz de olmamalısınız.

1923 (5-142:143)

Bir millette güzel şeyler düşünen insanlar, fevkalade işler yapmaya kabiliyetli kahramanlar bulunabilir, ama böyle kimseler eğer milletin düşüncelerinin paralelinde ve onun temsilcisi olmadıkça yalnız başına hiçbir şey olamazlar.

1923 (5-162)

Yıllar geçtikçe, milli ideal sonuçları, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, milli birlik ve milli irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu bizim için çok önemlidir; çünkü biz esasen milli varlığın temelini, milli şuurda ve milli birlikte görmekteyiz...

Devleti ve hükümeti kendi malı ve koruyucusu tanımak, bir millet için büyük nimet ve şereftir. Türk milleti bu sonuca Cumhuriyetle varmış ve her yıl bunun artan olumlu sonuçlarını görmüş ve göstermiştir.

Milletimizin, maddi ve manevi huzuruna, her şeyden fazla önem verişimizin, ne kadar yerinde olduğu anlaşılıyor.

1936 (4-372)

Olumlu, belirli akla uygun, emin, sabit bir program gereği; bağımsız bir şekilde ve daima ve herkes tarafından ileriye götürölmek lazımdır. İşte bu noktayı önemle inceleyelim. Şimdi böyle bir programın esaslarını düşünelim. Ve bu millet ve memleket için bir çalışma ve hareket prensibi meydana getirelim.

Efendiler; bir fikri uygulamaya koyabilmek için doğal olarak o fikrîn müteşebbisi ve müteşebbisleri olmak lâzımdır. Ve fakat bu fikrin müteşebbis ve müteşebbisleri kendi başına ve ayrı ayrı teşebbüslerde bulunursa, her müteşebbisin çalışmasının sonucu ve neticesi o kadar küçük, o kadar zayıf olur ki, bundan bütün millet ve memleketin faydalanması şöyle dursun, onun ömrü ve hayatı da gayet verimsiz olur.

Bir gün sürmez ve belki müteşebbisini de batırır, iflas ettirir. O halde aynı fikirde ve ayrı faaliyetlerde bulunan insanların ki, o kadar çalışma bugün bizim için, hepimiz için bu memleketi imar etmek ve bu memleketi korumak, refah ve mesut etmekten başka bir şey olamaz.

Bunu yapabilmek için mutlaka dediğim gibi esaslı bir program ve programın etrafında bir teşkilatlanma lazımdır, işte böyle teşkilat ile el ele vererek bütün millet çalışırsa, bütün milletin çalışmasından ortaya çıkan netice bütün milleti aydınlatır, mutluluk verir...

Bir program yapmak ve sonra bu programı basan ile uygulayabilmek için mutlaka memleketin bütün evlatlarının zekâlarını, bilgi ve kültürlerini ve ihtisaslarını bir araya toplamak gerektiği kanaatinde bulunuyorum.

Ben bir insan topluluğunu yalnız kendi kendime düşündüğüm, hayal ettiğim, tasarladığım bir takım his ve düşüncelerin peşinde sürüklemek amacıyla değilim.

Allah beni böyle bir hatadan korusun...

Bizim muhtaç olduğumuz şey bütün memleket evlatlarının el ele vererek çalışması ve bu çalışmalardan elde edilecek neticeden ibarettir.

1923 (37-118:119)

Gerçek şudur ki her kişisel şeref, saygınlık ve kahramanlık hiçbir kişinin değildir, bütün bu kişilerden oluşan ulusundur.

1937 (15-90)

Aynı kavmin çocuklarının hep beraber bulunarak birbirlerini tanımaları, birbirlerini sevmeleri ve bu birlik sevgisinden çıkacak yüksek hislere olduğu gibi uymaları güzel bir şeydir.

(126-2)

(h) Milliyetler Prensibi:

Milliyet meselesi, kişisel ve ortak hürriyet meselesidir. O halde meseleyi prensip halinde ifade edelim:

Bir milletin, diğer milletlere oranla, doğal veya sonradan kazanılmış, özel karakter sahibi olması, diğer milletlerden farklı bir özellik göstermesi genellikle onlardan ayrı olarak

onlara paralel gelişmeye çalışması niteliğine milliyetler prensibi denilir.

Bu prensibe göre her fert ve her millet kendi hakkında iyi niyet, topraklarına bizzat kayıtsız sahip çıkmayı istemek hakkına ve bu hakkın kullanılmasını önleyen veya sınırlayan engelleri ortadan kaldırmak hak ve hürriyetine sahiptir.

Bu prensip, bize hangi milletlerin hür, hangilerinin hürriyetinden şu veya bu şekilde yoksun olduklarını, yani millet adını taşımaya layık olmadıklarını kolaylıkla gösterir.

1929 (14-381:382)

Millet aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet ne taklit ettiği milletin aynı olabilir, ne kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun sonu hiç şüphe yok ki hüsrandır.

1923 (5-151)

(1) Türk Milliyetçiliği:

Türk milliyetçiliği, ilerleme ve gelişme yolunda ve milletlerarası termos ve ilişkilerde, bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla bir uyum içinde yürümekle beraber Türk toplumunun özel karakterini ve başlı başına bağımsız kimliğini korumaktır.

1930 (61-557)

Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cum- hürriyetimizin dayanağı Türk toplumdur. Bu toplumun fertleri ne kadar Türk kültürü ile dolu olursa, o topluma dayanan Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur.

(62-725)

Biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği yapan bütün milletlere hürmet eder ve saygı duyarız. Onların milliyetlerinin bütün gereklerini tanırız. Bizim milliyetperverliğimiz her halde bendi ve gururlu bir milliyetperverlik değildir.

1920 (4-98)

Memleketin ve inkılâbın içerden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı güvenliği için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır.

1931 (6-88)

Benim için en büyük korunma noktası ve şefaet kaynağı milletimin sinesidir.

1919 (63-86)

Benim hayatta yegâne onur kaynağım, servetim, Türklükten başka bir şey değildir,

(64-95)

Bu memleket tarihte Türk'tü, bugün Türk'tür ve sonsuza kadar Türk olarak yaşayacaktır.

1923 (65-31)

Türk! Öğün. Çalış. Güven.

1935 (15-304)

Türklük esastır. Bu varlığı, tarih içinde araştırmak birbirine bağlı bir tarih içinde tespit edilecek Türk medeniyeti ile öğrenmek, yerinde olur Fakat bu öğrenmeye layık olmak için, bugün çalışmak, lazımdır. Her alanda, özellikle medeniyet dünyasına eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmak lazımdır.

(15-304)

Bu memleket, dünyanın beklemediği, asla ümit etmediği bir eşsiz varlığın yüksek görüntüsüne, yüksek sahne oldu. Bu sahne en aşağı 7000 senelik bir Türk beşiğidir.

Beşik doğanın rüzgârları ile sallandı; beşiğin içindeki çocuk doğanın yağmurları ile yıkandı; o çocuk doğanın şimşeklerinden, yıldırımlarından, kasırgalarından önce korkar gibi oldu; sonra onlara alıştı; onları doğanın babası tanıdı; onların oğlu oldu. Bir gün o doğa çocuğu doğa oldu; şimşek yıldırım güneş oldu; Türk oldu. Türk budur: Yıldırımdır, kasırgadır, dünyayı aydınlatan güneştir.

(66-8:9)

Anasının ve babasının soyluluğu ile övünen Teodoz, İtalya yarımadasına inmek isteyen Türk Atilla'ya barış görüşmesinden önce sormuş: "Siz hangi soylu ailedensiniz ?" Atilla da ona cevap vermiş "Ben soylu bir milletin evladıyım" işte benim cevabım da size budur.

(67-54)

Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak, önce bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu saygıyı hissen, fikren, fiilen bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin avıdır.

1923 (5-143)

Bu dünyadan göçerek Türk milletine veda edeceklerin çocuklarına, kendinden sonra yaşayacaklara, son sözü şu olmalıdır:

"Benim Türk milletine, Türk Cumhuriyetine, Türklüğün geleceğine ait görevlerim bitmemiştir, siz onları tamamlayacaksınız. Siz de sizden sonrakilere benim sözümü tekrar ediniz."

Bu sözler, bir kişinin değil, Türk ulusunun duygusunun ifadesidir. Bunu her Türk bir parola gibi kendinden sonrakilere devamlı tekrar etmekle son nefesini verecektir. Her Türk ferdinin son nefesi, Türk Ulusunun nefesinin sönmeyeceğini, onun sonsuz olduğunu göstermelidir. Yüksek Türk, senin için yüksekliğin sınırı yoktur. İşte parola budur.

1935 (7-575:576)

Biz milliyet fikirlerini uygulamada çok gecikmiş ve çok ihmal etmiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla çalışmak suretiyle gidermeye çalışmalıyız. Bilirsiniz ki, milliyet teorisinin milliyet idealinin yok olmasına çalışan teorinin dünya üzerinde uygulanma imkânı bulunamamıştır.

Çünkü tarih, olaylar ve gözlemler insanlar ve milletler arasında, hep milliyetin egemen olduğunu göstermiştir. Ve milliyet prensibi aleyhindeki büyük çapta gerçek tecrübelerle rağmen yine milliyet hissinin öldürülemediği, kuvvetle yaşadığı görülmektedir.

1923 (5-143)

Bu millet gerçek eğilimine karşıt düşünceye sapanlara ilgi göstermemektedir. Özellikle bununla bugün çok kıvançlıyım.

1925 (59-92)

Giriştiğimiz büyük faaliyetlerde, milletimizin yüksek kabiliyeti ve yüksek bilinci başlıca yol göstericimiz ve başarımızın kaynağı olmuştur.

1926 (4-337)

Bu millet kılı kıpırdamadan dava uğruna ve benim uğruma, canını vermeye hazır olmasaydı ben hiçbir şey yapamazdım.

(68-269)

Türk milleti Kurtuluş Savaşından beri, hatta bu savaşa atılırken bile, mahkûm milletlerin hürriyet ve bağımsızlık davalarıyla ilgilenmeyi, o davalara yardım etmeyi benimsemiştir. Böyle olunca kendi soydaşlarının hürriyet ve bağımsızlıklarına ilgisiz davranması elbette uygun görülemez.

Fakat milliyet davası şuursuz ve ölçüsüz bir dava şeklinde düşünülmemeli ve savunulmamalıdır. Milliyet davası siyasi bir mücadele konusu olmadan önce şuurlu bir ideal meselesidir. Şuurlu ideal demek pozitif bilimlere, bilimsel yöntemlere dayandırılmış bir hedef ve gaye demektir. O halde, propagandalarda denenmiş yöntemlere müracaat etmek şarttır.

Hareketlerin imkân sınırları ve öncelikleri mutlaka hesaba katılmalıdır. Türkiye dışında kalmış olan Türkler, önce kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler. Nitekim biz Türklük davasını böyle uygun bir ölçüde ele almış bulunuyoruz.

Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesindeki Yakut Türklerinin dili ve kültürlerini bile ihmal etmiyoruz.

(69-115)

ONUNCU YIL NUTKU

(29 Ekim 1933)

Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşına başladığımızın 15'inci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır.

Kutlu olsun!

Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyetidir.

Bundaki başarıyı Türk milletinin ve onun değerli ordusunun birlik ve beraberlik içerisinde, büyük bir kararlılıkla hareket etmesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmelidir.

Geçen zamana oranla, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da başarılı olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk Milleti'nin karakteri yüksektir. **Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir.**

Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlik içerisinde güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.

Şunu da önemle belirtmeliyim ki, yüksek bir insan toplumu olan Türk milletinin tarihi bir niteliği de, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorgunluk bilmeyen çalışkanlığını, yaradılıştan sahip olduğu zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu devamlı olarak ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek milli idealimizdir.

Türk milletine çok yaraşan bu ideal, onu, insanlığa hakiki huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta, başarılı kılacaktır. Büyük Türk milleti, on beş yıldan beri, giriştiğimiz işlerde başarı vadeden çok sözlerimi işittin.

Bahtiyarım ki, bu sözlerimin, hiçbirinde milletimin, hakkımdaki güvenini sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün, aynı inanç ve kesinlikle söylüyorum ki, milli ideale tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu bütün medenî dünya, az zamanda, bir kere daha tanıyacaktır.

Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni niteliği ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk Milleti,

Sonsuza akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, saadetlerle, huzur ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim.

Ne mutlu Türk'üm diyene!

1933 (5-271:272)

(3) Halkçılık:

Biz, memleket halkı, kişi ve çeşitli sınıf mensuplarının birbirlerine yardımlarını aynı kıymet ve nitelikte görürüz. Hepsinin menfaatlerinin aynı derecede ve aynı eşitlik duygusu ile karşılanmasına çalışmak isteriz.

Bu şeklin, milletin genel refahı, devlet bünyesinin sağlamlaştırılması için daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Bizim düşüncemizde; çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanatkâr, asker, doktor, kısacası herhangi bir sosyal müessesede çalışan bir vatandaşın hak, menfaat ve hürriyeti eşittir.

Devlete, bu anlayış ile azami yardımcı olmak ve milletin güvenci ve iradesini yerinde sarf edebilmek, bizce, bizim anladığımız anlamda halk hükümeti idaresi ile mümkün olur. Milleti temsil ve idare eden, Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetin dayandığı parti de bu esas prensip çerçevesinde, ayırım gözetmeksizin bütün Türkiye halkını kapsayan, milletin genel menfaati ile ilgilidir.

Parti, millete, milletvekillerinin seçiminde, yol göstermek, fikir hayatında ve günlük hayatta genellikle milli terbiyede, halkçılık şuur ve kültürünü geliştirmek suretiyle, çok büyük bir vazife yapmaktadır.

1929 (14-425:428)

Bugün haklı olarak kıvanç duyabileceğimiz bütün başarıların sırrı yeni Türkiye Devletinin yapısındadır. Gerçekte, Türkiye Devletinin, bu yeni müessesenin dayandığı esaslar, nitelik yönünden kendinden önceki tarihi müesseselerin esaslarından başkadır.

Bunu bir kelime ile ifade etmek lazım gelirse, diyebiliriz ki, yeni **Türkiye Devleti bir halk devletidir, halkın devletidir.**

1923 (4-309)

Bugünkü varlığımızın temel niteliği milletin genel eğilimini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükümetidir.

1920 (4-87)

İç siyasetimizde ilkemiz olan halkçılık, yani milletin bizzat kendi geleceğine sahip olması esası Anayasamız ile tespit edilmiştir.

1921 (4-161)

Bizim görüşümüz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, egemenliğin idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki, bu dünyanın en kuvvetli bir esası, bir ilkesidir.

1920 (4-97:98)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti bir halk hükümetidir. Memleket menfaatlerine ait konularda, milletin fertleri ile hükümet arasında vazife yönüyle ortaklık vardır.

1921 (7-421)

Bizim hükümet şeklimiz tam bir demokrat hükümettir. Ve lisanımızda bu hükümet, halk hükümeti olarak ifade edilir.

1922 (6-51)

Siz milliyetçi topluluk; halk ile konuştuğunuz vakit yüksek sesle söylemeyi unutmayınız; yüksek ses, imanın ifadesi olduğu vakit etki yapmaktan uzak kalmaz. Yolunda çalıştığımız büyük ideali halkın kalbinde bir fikir halinden bir his haline geçirmelisiniz.

Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak özellikle sizin vazifenizdir. Bir takım kelimeler vardır ki sık sık kullanıldığı halde, hatta aydınlarımız arasında, onu tamamıyla anlayan çok değildir.

Halkçılığın ne olduğunu, esaslarının neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler yüklenmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde açıklamak lâzımdır.

1930 (60-7005:7056)

Ne olduğumuzu bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Bundan dolayı her birimizin hakkı vardır. Yetkisi vardır. Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı kazanırız.

Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını çalışmaktan uzak geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz, içersinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde... Halkçılık, toplum düzenini çalışmaya, hukuka dayandırmak isteyen bir toplum sistemidir.

1921 (4-191)

Bizim halkımız çıkarları birbirinden farklı sınıf halinde değil; aksine varlıkları ve çalışmalarının sonuçlan birbirine lâzım olan sınıflardan ibarettir.

1923 (5-112)

Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan oluşmuş değil ve fakat kişisel ve sosyal hayat için iş bölümü itibariyle çeşitli mesleklere ayrılmış bir toplum olarak görmek esas prensiplerimizdendir.

1931 (7-550)

Küçük sermaye ile çalışan sanatkârların ve esnafın ayrı ayrı çalışmalarının neden olduğu zayıflık ve zorluklar yerine aralarında ortak faaliyet meydana getirmek uygun olur. Bu sınıfın emeklerinin karşılığını arttırmak, durumlarını güçlü ve önemli kılmak ve bu yol ile kredilerini de kolaylıkla temin etmek amacı ile uygun teşkilat yöntem ve önlemleri düşünmek lâzımdır.

— Amele ve işçilerin hayat ve hakları ve menfaatleri çiftçiler ve diğer vatandaşlar gibi aynı derecede önemle kabul edilerek gerekleri göz önünde tutulur. Buna karşılık Türk amelesinin (uluslar arası fikirlerden uzak) milliyetçiliğe bağlılıkları esastır.

— Serbest meslek sahiplerinin milli Türk varlığı için çok lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri daima takdirle göz önünde tutulur. Kabiliyetlerinin ve hizmetlerinin karşılığını görmeleri için faaliyet sahalarını açık ve güvenli bulundurmak önem verdiğimiz vazifelerimizden olmalıdır.

— Memleketin gelişmesinde büyük ticaret, fabrika, büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin de hizmeti büyüktür. Normal çalışan ve tekniğe dayalı sermaye sahipleri teşvik edilmelidir.

— Bu görüşlerin tümü sınıflar arasında çıkar çatışmalarını ortadan kaldıracak tedbirlerle son bulmalıdır. Bu sayede biri diğerinin gelişmesini zorlaştırıp yıpratacak zararlı çatışmalar yerine çalışmada iş bölümü ve menfaatte denklik ve uyum sağlanmış olur.

1931 (50-11:57:58)

Bizim milletimizin esas unsuru köylüdür, çiftçidir, çobandır. O halde bunlar bir sınıf, güvene layık bir sınıftır... O halde, buna karşıt olacak sınıfı aramak lâzımdır... Bunun karşıtı ve benzeri hangi sınıflar olabilir? Bunları inceleyelim. Köylünün karşısında kim düşünülebilir?

Büyük arazi ve çiftlik sahipleri. O halde çiftlik ve büyük arazi sahipleri bundan endişelenebilir mi? Efendiler, memlekette çok sayıda çiftlik sahibi kimler vardır? Bunların kaç çiftliği ve ne kadar arazisi vardır? Bunları insafla düşünelim...

Kaç çiftlik sahibi vardır ve arazisinin büyüklüğü nedir? Bir de Türkiye topraklarını düşünün. Efendiler bizim memleketimizde menfaatine zarar verilecek büyük arazi ve çiftlik sahibi adam yoktur.

Olsa olsa onların arazisi diğer çiftçi ve köylülerinkine göre daha büyük ve kendileri de daha zenginedir. Bundan dolayı onların çiftliklerini ortadan kaldırmak arazilerini bölmektense, köylülerin arazisini genişletmeliyiz!

Köylülerin evlerini ve köylerini imar etmeliyiz. Köylülerden başka ne vardır? Kasabalarda, şehirlerde sanayiciler vardır. O halde köylü sınıfı esastır.

Yalnız bunlara çıkar sağlanırsa bu sanayicilerin çıkarlarına dokunulmuş olur mu? Hayır, buna imkân yoktur. Çünkü bir defa bu sanayiciler halk için de lazımdır. Bunlar birbirinden ayrılamazlar. Birbirine lâzımdırlar. Aksine sanayicileri desteklemek ve yükselmeye yöneltmek gerekir!

Bu başlı basma dikkate alınacak bir hedeftir. Bundan dolayı halkçılık görüşü ile düşünöldüğü zaman bunlara da haklarının verilmesi lâzımdır! Sonra efendim, kasabalarda orta tüccarlar vardır.

Fakat bu orta tüccarlar da yine o köylü ve halk için gerekli olan bir sınıftır. Bunlara da zarar verip yok edemeyiz. Aksine onları da korumak ve daha çok zengin etmek mecburiyetindeyiz. Bunu memleketimizin genel çıkarları da emreder. Bu orta tüccarların üstünde de büyük tüccarlar... Büyük sermaye sahipleri... vardır.

Sorarım, efendiler, memleketimizde büyük sermaye sahibi, çok servet sahibi kaç kişi vardır ve bunların kaç parası vardır? Kapitalist olarak ortaya koyacağımız ve üzerlerine hücum edeceğimiz bunlar mıdır?

Hayır efendiler.

Bu memleket ve bu memleketin insanları daha çok zengin olmaya muhtaçtır ve bu hakkıdır. Bundan dolayı onların servetine göz dikmeyeceğiz ve belki orta sınıf tüccarları da onların seviyesine çıkaracağız ve hep beraber daha çok zengin olacağız.

İsteriz ki efendiler memleketimizde birçok milyoner ve milyarder olsun. O zengin insanlar başlı başına bu memlekete bankalar, demiryolları, fabrikalar, şirketler vs. sanayi müesseseleri kursunlar. Bizi yabancıların sermayesine muhtaç bırakmasınlar.

Bundan dolayı onlara düşman olmak değıl, onları daha çok zengin etmek bu memleketin gerçek çıkarları

gereklerindendir. O halde efendiler onlar da halktır, onlar da bu zümrenin içindedir. Geriye ne kalıyor efendiler?

Amele... Ameleye düşman olamayız. Bu memleket ameleye muhtaçtır. Efendim, bu memleketin bugünkü sanayi müesseselerine değil, ilerde yapacağı birçok sanayi müesseselerinde çalışacak adama ihtiyacı vardır. Amele bize lazımdır.

Onu himaye edeceğiz. Koruyacağız ve daha mutlu bir hale getireceğiz. Diğer taraftan amele ile tarlasında çalışan köylünün farkı mı vardır? Bu zavallılar aynı durumdadır. Bundan dolayı bunlar da halktır. Başka bir sınıf bulamazsınız. Yalnız aydın ve bilim adamı denilen insanlar vardır. Aydın olsun, bilim adamı olsun bunlar başlı başına kendi çıkarlarını düşünen bir sınıf olamaz...

O halde ayrıca ve başlı başına bilim adamı ve aydın sınıfları yoktur, fakat aydın ve bilim adamlarına yöneltilen çok yüksek bir vazife vardır. Bu vazife halkın içine girmek ve onlara önderlik etmek, onları aydınlatmak, doğru yolu göstermek ve başarılarına yardımcı olmaktır. Zannederim ki her memlekette bilim adamlarının en İnsanî, milli ve vatanî vazifesi yalnız ve ancak bu olabilir.

İşte efendiler bütün halkımızın tüm kişileri bir diğerinin yardımcısı ve koruyucusudur. Biri diğerinin çalışmalarının sonuçlarına muhtaçtır.

1923 (37-119:121)

(4) Devletçilik:

Milletin kurduğu devletin ve hükümet teşkilatının, vatandaşlara karşı yükümlü olduğu vazifeleri ve yetkileri (vardır). Bu vazifelerin nitelikleri incelenirse, şöyle bir sıra yapılabilir.

— Memleket içinde, güvenliği ve adaleti sağlayarak ve devam ettirerek, vatandaşların her çeşit hürriyetini güven altında bulundurmak.

— Dış siyaset ve diğer milletlerle olan ilişkileri iyi idare ederek ve içte her çeşit savunma kuvvetlerini, daima hazır tutarak milletin bağımsızlığını güven altında bulundurmak.

Bu iki çeşit vazife, devletin en önemli vazifelerindendir. Denilebilir ki, devlet kurulmasından amaç, bu iki vazifenin yapılmasını sağlamaktır. Çünkü bu vazifeler, vatandaşların kişi olarak yapamayacakları işlerdir.

Hatta vatandaşların bu vazifelerin bir bölümünü bile yapmaya çalışmaları uygun değildir. Zira o zaman anarşi olur, devlet kalmaz. Mesela; bir vatandaş, kendi kendine bir yabancı devletle siyasi bir temas ve ilişkide bulunamaz. Bir vatandaş, yurt savunmasında, başına toplayabileceği bir takım kimselerle, kendi başına harekete yetkili değildir.

Bir vatandaş, kendi hürriyet ve hakkını, kendi maddi kuvvetine dayanarak sağlamaya kalkışamaz. Bu hususlar, kişilerin kuvvet ve teşebbüsleri ile değil, milletin iradesine sahip olan devletin kudret ve nüfuzu ile sağlanabilir.

Bu iki çeşit vazifeden başka, devletin ilgilendiğini işaret ettiğimiz vazifeleri de, başladığımız sıra içinde söyleyelim.

— Yollar, demiryolları v.s. gibi bayındırlık işleri,

— Milli Eğitim işleri,

— Sağlık işleri,

— Sosyal yardım işleri,

— Tarım, ticaret, sanata ait ekonomik işler,

1929(14-429:431)

(a) Ferdîyetçi Teori:

Bu son saydığımız işleri devletin yapmaması, kişilere terk etmesi lazım geldiği iddiasında bulunanlar vardır. Bu teoriyi kabul ve takip edenlere "Ferdîyetçi" derler.

1929 (14-432)

(b) Devletçi Teori:

Milletin genel ve ortak çıkarlarına ait siyasi, fikri işlerde olduğu gibi, ekonomik her çeşit işlerin, kişilere bırakılmayıp devlet tarafından yapılmasının daha uygun olacağı teorisini savunan "Devletçiler" de vardır.

1929 (14-432)

(c) Ferdîyetçi ve Devletçi Teorilerin Demokrasiye Göre Durumu:

Biz devletimizce uygulanabilecek prensibi tespit etmek için "Ferdîyetçi" ve "Devletçilerin" dayandıkları noktaları ve bir de, demokrasinin belirgin niteliklerini göz önünde tutarak, kısa bir muhakeme yapalım.

Bilinmektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi esasına dayalı bir devlettir. Demokrasi ise, esas itibariyle, siyasi niteliktedir, fikridir, ferdidir, eşitlikçidir.

Demokrasinin bu esas noktalarına göre, vatandaşın siyasi hürriyet ve çalışmasını sağlamak ve vatandaşın bilimsel, sosyal, sanat, ahlâk gibi fikri sahalarda gelişmesiyle ilgilenmek ve vatandaşın milli egemenliğe, usullere uygun olarak katılma hakkını ve bütün vatandaşların aynı siyasi haklara sahip olmalarını sağlamaktan ibaret olan noktalar, devletin vatandaşa karşı başlıca vazifelerinin sınırını gösteren işaretlerdir.

O halde demokrasi esasına dayalı bir devlet, bir sosyal yardım sistemi veyahut bir ekonomik teşkilat sistemi değildir. Bunun için, bu sahalara ait işlere devletin karışmaması, bütün buna benzer işleri kişilere veya kişilerden oluşan şirketlere bırakması mümkündür. Bu imkânın derecesini anlamak için, devletin millete ve memlekete karşı, yerine getirmeye mecbur olduğu birinci derecedeki vazifelerinin, ikinci derecede görülen vazifelerle ilişki ve bağlantılarını düşünmek lazımdır.

1929(14-432:435)

(d) Devletin Vatandaşın İstedikleri:

Devlet güvenliği sağlamak için memleketi savunmak için, sağlığı yerinde, gürbüz ve anlayışları, millî hisleri, vatan sevgileri yüksek vatandaşlar ister. Devletin, içte ve dışta millet işlerini gördüreceği, yüksek kabiliyetli vatandaşlara ihtiyacı vardır.

Devlet bütün vatandaşların, devletin kanunlarını anlayıp onlara uyumunu takdir etmelerini, memleketin güvenliği ve savunması için önemini kavramalarını bekler.

Devlet, tüm vatandaşların, herhangi bir sanat ve meslekte, zamanımızdaki melerin gerektirdiği derecede başarılı olmasıyla ilgilenir.

Bu nedenlerdir ki vatandaşların öğretimi, eğitimi ve sağlığı ile ilgilenmektedir.

Devlet, memleketin güvenlik ve savunması için, yollarla, demiryollarıyla, arla, deniz vasıtalarıyla, telgrafla, telefonla, memleketin hayvanlarıyla her ulaştırma araçları ile milletin milli serveti ile yakından ilgilidir.

Memleketinde ve savunmasında, bu saydıklarımız toptan, tüfekten, her çeşit silahtan önemlidir.

1929(14-435:436)

(e) Devletçi ve Ferdiyetçi Teorilerin Felsefesi:

Özellikle para her türlü vasıtanın üstünde bir varoluş silahıdır. Bu saydığımız sahalardaki işlerden ekonomik olanlar, doğrudan doğruya, Devletin zorunlu vazifelerinden görünmemekle beraber, o vazifelerin yerine getirilmesinde etkilidirler.

Bu sahalardaki işleri, kişilere veya şirketlere tamamen verebilmek için bu işlerin, devlet müdahalesi ve yardımı olmadığı halde, devletin esas vazifelerini yerine getirmesinde zorluk yaratmayacağına emin olmak lazımdır.

Görülüyor ki, ekonomik ve bazı sosyal işler, bir taraftan kişilerin çıkarları ile ilgilidir. Bunun içindir ki, ferdiyetçiler, bu işlere devletin karışmasını, kişisel hürriyete saldırı gibi görürler.

Fakat bu işler içinde, dolayısıyla, bütün milletin ortak menfaatine dokunan ve ilgilendiren noktalar da vardır. Bu sebeple devletçilerin haklı oldukları noktaları kabul etmek uygun olur.

Özel çıkarlar, genellikle, toplum çıkarları ile çelişki halinde bulunur. Bir de özel çıkarlar, en nihayet, rekabete dayanır. Hâlbuki yalnız bununla, ekonomik düzen kurulamaz.

Bu kamda bulunanlar "kendilerini, bir serap karşısında, adlanılmaya terk edenlerdir." Kişiler, şirketler, devlet teşkilatına göre, zayıftırlar. Serbest rekabetin, sosyal sakıncaları da vardır.

Zayıflarla, kuvvetlileri müsabakada karşı karşıya bırakmak gibi... Ve nihayet kişiler, bazı büyük ortak

menfaatleri, karşılamaya yeterli olamazlar. Bu gibi işlerde, kişilerin kurmaya imkân bulamayacakları, geniş ve kuvvetli teşkilat gerekebilir veya bu gibi işlerde, kişiler yeterli çıkar elde edemeyecekleri için o işlerden vazgeçerler.

Hâlbuki o işler, milletçe hayati bir öneme sahip olur ve devlet onu yapmak zorunluluğunu duyar. Her halde milletlerde, hürriyet ve medeniyetin geliştiği ölçüde, devletin vazife ve sorumlulukları çoğalır; "Hayat çoğaldığı ölçüde vasıta da çoğalır. Çok vasıta çok ve büyük kuvvetle idare edilir. Kuvvet çoğaldıkça kurallar da çoğalır. Bir toplumun vasıta ve kuralı ise devlettir."

Bundan başka devletin, kişiye göre arzusu başka şekildedir. O, toplumun ortak menfaatini ve gelişmesini düşünür. Kişileri özel çıkar arzusundan ne dereceye kadar uzaklaştırmak mümkün olacağı incelemeye değer. Herhalde devletin siyasi ve fikri hususlarda olduğu gibi, bazı ekonomik işlerde de düzenleyicilik rolünü prensip olarak kabul etmek uygun görülmelidir. Bu takdirde karşı karşıya kalınacak zorluk şudur: Devlet ile kişinin karşılıklı faaliyet sahalarını ayırmak.

Devletin, bu husustaki faaliyet sınırını çizmek ve bu hususta dayanacağı kuralları tespit etmek; diğer taraftan, vatandaşın özel teşebbüs ve faaliyet hürriyetini kısıtlamamış olmak, devleti idareye yetkili kılınanların düşünüp özümlemesi gereken meselelerdir. Prensip olarak, devlet kişinin yerine geçmemelidir. Fakat "Kişinin gelişimi için genel şartlan göz önünde bulundurmalıdır."

Bir de kişinin kişisel faaliyeti, ekonomik kalkınmanın, esas kaynağı olarak kalmalıdır. Kişilerin gelişimine mani olmamak onların her görüşte olduğu gibi, özellikle ekonomik alanda hürriyet ve teşebbüsleri önünde devletin, kendi faaliyetiyle, bir engel vücuda getirmemesi demokrasi prensiplerinin en önemli esasıdır.

O halde diyebiliriz ki "Kişilerin gelişmesinin, engel karşısında kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetinin sınırını oluşturur." Buna göre "genellikle, zamanına ve yerine göre, devamlı bir, özel nitelik gösteren, ekonomik bir işi devlet üzerine alabilir." Mesela; bir iş ki büyük ve düzenli bir idareyi gerektirir, özel teşebbüs elinde tekelleşme tehlikesini gösterir veya genel bir ihtiyacı karşılar, o işi devlet üzerine alabilir.

Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz taşımacılığı şirketlerinin devlet tarafından idaresi ve para ihraç eden bankaların millileştirilmesi; keza su, gaz, elektrik ve saireye ait işlerin mahalli idareler tarafından yapılması yukarda açıkladığımız çeşitten işlerdir. Bu mana ve anlayışta "devletçilik, sosyal, ahlâki ve millidir."

1929(14-437-4:44)

Milli gelirin dağılımında, daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlere Baha yüksek refah sağlanması; milli birliğin korunması için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, milli birliğin temsilcisi olan devletin önemli vazifesidir.

Toplum yararına hizmet eden kuruluşların çoğaltılması, devletin, önemle göz önünde tutacağı bir meseledir.

Bu sayede, sadece kâr amacım güden faaliyetler sınırlanmış olur. Bu durum, vatandaşlar arasında ahlaki dayanışmanın gelişmesine yardım eden önemli bir etkindir. Memlekette her çeşit üretimin arttırılması için, özel teşebbüsün devletçe gerekli görüldüğünü önemle vurguladıktan sonra, diyebiliriz ki "Devlet ve özel teşebbüs birbirine karşı değil, birbirinin tamamlayıcısıdır."

Devlet ve kişi dediğimiz zaman, bu kelimelerin soyut anlamını değil; tek gerçek olan "sosyal insan" yani toplum içinde yaşayan kişileri belirtmek istiyoruz. İşte bu insanın iki türlü çıkarı vardır. Bu çıkarların bir kısmı şahsidir. Diğer kısım çıkarlar ortaktır.

Toplum hayatını belirleyen bu ortak çıkarlardır, iyice düşünülürse, bu iki çeşit çıkar birbirine denktir. Çünkü sosyal insanın hayatı için her iki çıkar aynı derecede lüzumludur. Buna göre bizce devlet ve kişi kelimeleri, genel veyahut özel çıkarlardan biri düşünüldüğüne göre ve fakat her iki halde de sosyal insanı ifade eden ve açıklayan iki deyimdir.

Yani demek istiyoruz ki, yalnız başına kişi ve kişilerden soyutlanmış bir devlet düşünmüyoruz. Devlet, kişilerin meydana getirdiği milli topluluğun göze görünen şeklidir. Çalışacak, kişi emeğinin gelirini, devlet de; sosyal gelişmeden meydana gelen geliri almak zorundadır.

1929(14-444:447)

(f) Türkiye Cumhuriyeti Devletine Uygun Prensipler:

Bu görüşlerin bizim durumumuzla olan ilgisini daha yakından düşünelim. Cumhuriyetimiz henüz çok gençtir. Geçmişten kendine miras kalan bütün hayati işler, zamanın gerektirdiklerini doyurucu derecede değildir. Siyasi ve fikri hayatta olduğu gibi ekonomik işlerde de kişilerin teşebbüslerinin neticesini beklemek doğru olamaz.

Önemli ve büyük işleri, ancak milli servetin ve devletin bütün teşkilat ve gücüne dayanarak; milli egemenliğin sağlanmasını, uygulanmasını düzenlemekle vazifeli olan hükümetin, mümkün olduğu kadar üzerine alıp başarması tercih olunmalıdır.

Diğer bazı devletlerin ikinci derecede görebileceği ve kişilerin teşebbüslerine İmasında sakınca olmayan işlerden birçoğu bizim için çok önemli ve birinci derecede önemli devlet vazifeleri arasında sayılmalıdır.

1929 (14-447:448)

(g) Ilımlı Devletçilik:

Türkiye Cumhuriyetini idare edenlerin, demokrasi esassından ayrılmamakla beraber (Ilımlı Devletçilik) prensibine uygun yürümleri, bugün içinde bulunduğumuz durumlara, şartlara ve zorunluluklara uygun olur.

Bizim takibini uygun gördüğümüz (Ilımlı Devletçilik) prensibi; bütün üretim ve dağıtım vasıtalarını kişilerden

alarak, milleti büsbütün başka esaslara göre düzenlemek amacım güden sosyalizm prensibine dayalı Kolektivizm yahut Komünizm gibi özel ve kişisel ekonomik teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan bir sistem değildir.

1929(14-448:449)

(h) Türkiye'nin Uyguladığı Devletçilik:

Türkiye'nin tatbik ettiği devletçilik sistemi 19'uncu asırdan beri sosyalizm teorisyenlerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistemdir. Bu Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye özgü bir sistemdir.

Devletçiliğin bizce anlamı şudur:

Kişilerin özel teşebbüslerini ve şahsi faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve çok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında asırlardan beri kişisel ve özel teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an önce yapmak istedi ve kısa bir anda yapmayı başardı. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi Sosyalizmden başka bir yoldur.

1936(70-138)(5)

(5)Laiklik

Türkiye Cumhuriyetinde, her yetişkin dinini seçmekte hür olduğu gibi, belirli bir dinin merasimi de serbesttir. Yani, ibadet hürriyeti vardır. Tabiatıyla ibadetler güvenlik ve genel adaba aykırı olamaz; siyasi gösteri şeklinde de yapılamaz.

Geçmişte çok görülmüş olan bu gibi durumlara artık Türkiye Cumhuriyeti asla katlanamaz. Bir de, Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde, tüm tekkeler ve zaviyeler ve türbeler kanunla kapatılmıştır.

Tarikatlar kaldırılmıştır. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vesaire yasaktır. Çünkü bunlar gericiliğin kaynakları ve cehaletin damgalarıdır. Türk milleti, böyle müesseselere ve onların mensuplarına katlanamazdı ve katlanmadı.

1930 (14-470:472)

Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanın emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye karşı değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, kasıt ve fiile dayanan tutucu hareketlerden sakınıyoruz. Gericilere asla fırsat vermeyeceğiz.

(64-103)

Laiklik, yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. Tüm yurttaşların vicdan, ibadet ve din özgürlüğü de demektir.

1930 (31-24)

Din ve mezhep herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse hiçbir kimseyi, ne bir din, ne de bir mezhebi kabul etmeye zorlayabilir. Din ve mezhep hiçbir zaman politika aleti olarak kullanılamaz.

1930 (25-57)

Laiklik asla dinsizlik olmadığı gibi, sahte dindarlık ve büyücülükle mücadele kapısını açtığı için, Gerçek dindarlığın gelişmesi imkânını temin etmiştir. Laikliği dinsizlikle karıştırmak isteyenler, ilerleme ve canlılığın düşmanları ile gözlerinden perde kalkmamış doğu kavimlerinin fanatiklerinden başka kimse olamaz.

(71-4)

Softa sınıfının din simsarlığına izin verilmemelidir. Dinden maddi menfaat temin edenler iğrenç kimselerdir. İşte bu duruma karşıyız ve buna müsaade etmiyoruz.

1930 (25-116)

Bunun gibi bağılı bulunmakla inanmış ve mutlu olduğumuz İslam dinini, yüzyıllardan beri alışılmış olduğu üzere, bir politika aracı durumundan kurtarmak ve yükseltmek gerektiği gerçeğini görüyoruz.

Kutsal ve tanrısal olan inanç ve vicdanlarımızı karışık ve türlü renkte bulunan ve her türlü çıkarlarla tutkuların alanı olan siyasetten ve siyasetin bütün öğelerinden bir an önce ve kesinlikle kurtarmak milletin dünya ve ahiret mutluluğunun emrettiği bir zorunluluktur. Ancak böylece İslam dininin yüceliği gerçekleşir.

1924 (4-318)

Vatandaşları içinde çeşitli dinlere mensup unsurlar bulunan ve her din mensubu hakkında adil ve tarafsız tutum ve davranışta bulunmaya ve mahkemelerinde vatandaşları ve yabancılar hakkında eşit adalet uygulamakla vazifeli olan bir hükümet, fikir ve vicdan hürriyetlerine uymaya mecburdur.

1927 (2-715:716)

Artık Türkiye, din ve şariat oyunlarına sahne olmaktan çok yüksektir. Bu gibi oyuncular varsa, kendilerine başka taraflarda sahne arasınlar.

1924 (6-75)

(6) İnkılâpçılık:

Türk inkılâbı nedir? Bu inkılâp, kelimenin ilk bakışta ima ettiği ihtilal anlamından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir... Milletın varlığını devam ettirmesi için kişileri arasında düşündüğü ortak bağ, yüzyıllardan beri gelen şekil ve esasım değiştirmiş, yani millet, dini ve mezhebi bağlantı yerine, Türk milliyeti bağıyla kişilerini toplamıştır.

Millet, milletlerarası genel mücadele sahasında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak vasıtanın ancak çağdaş medeniyette bulunabile hayatı boyunca devam edecek bir idare saymıştır...

Sonuç olarak millet; saydığım değişiklik ve inkılâpların tabu ve zorunlu gereği olarak, toplum idaresinin ve bütün kanunlarının ancak dünyaya ait ihtiyaçlardan doğmuş ve ihtiyacın değişme ve gelişmesiyle devamlı olarak değişme ve gelişmesi esas olan dünyaya ait bir zihniyeti, hayatı boyunca devam edecek bir idare saymıştır...

Büyük milletimizin hayatının devamında meydana getirdiği bu değişiklikler, herhangi bir ihtilalden çok fazla, çok yüksek olan en büyük inkılâplardandır.

1925 (72-28)

İnkılâp var olan müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek medeni gereklere göre ilerlemesini sağlayacak yeni müesseseleri koymuş olmaktadır...

Devlet hayatında İnkılâp, sosyal durumumuzu da kapsar. (Laiklik), (Medeni Kanun), (Demokrasi).

1933 (15-250)

Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız inkılâplar... İşte Türk i genel inkılâbının bir kısa ifadesi...

1935 (4-365)

Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görünüşüyle uygar bir; toplum haline ulaştırmaktır. İnkılâplarımızın ana ilkesi budur. Bu gereği kabul edemeyen zihniyetleri t darmadağın etmek zaruridir, şimdiye kadar milletin beyinlerini paslandıran, uyuşturan, bu anlayışta bulunanlar olmuştur.

Her halde anlayışlarda var olan uydurma ve boş fikirler tamamen çıkarılacaktır. Onlar çıkarılmadıkça beyine gerçeğin nurlarını sokmak imkânsızdır.

1925 (54-93)

Türkiye'yi derece derece mi ilerletmeli, ani olarak mı? İki sistem var, biri bilinen büyük Fransız ihtilâlindeki yöntem;

Rejimler değişecek, ihtilâllere karşı mukabil ihtilâller yapılacaktır. Sağ solu tepeler, sol sağı süpürürken bir bakılacaktır ki bir buçuk asırlık zaman geçmiş... Bu milletin damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?

1922 (19-90)

Biz, büyük bir inkılâp yaptık. Memleketi tor çağdan alıp yeni bir çağa götürdük. Birçok eski müesseseleri yıktık. Bunların binlerce taraftarı vardır. Fırsat beklediklerini unutmamak lazım. En ileri demokrasilerde bile rejimi korumak için, sert tedbirlere müracaat edilmiştir. Bize gelince, inkılâbı koruyacak tedbirlere daha çok muhtacız.

1925 (73-165)

Mutlu inkılâbımızın aleyhinde fikir ve his taşıyanları aydınlatmak ve doğru yolu göstermek, aydınlara düşen milli vazifelerin en önemlisi ve en birincisidir.

1929 (28-63)

Türkiye'de doğan inkılâp güneşi yükselerek sıcaklığını yaydıkça, Türk milletinin kalbi büsbütün dünyanın büyük ve takdire layık eserlerine karşı sıcak bir sevgiyle dolmuş, bütün ilerleme prensiplerini tamamıyla benimsenmiştir.

1933 (7-560)

Her türlü yükselme ve gelişmeye kabiliyetli olan milletimizin sosyal ve fikri inkılâp adımlarını kısaltmak isteyen engeller mutlaka ortadan kaldırılmalıdır.

1924 (54-86)

İnkılâbın hedefini kavramış olanlar daima onu koruyabilecek güçte olacaklardır.

1930 (64-12)

Gerçek inkılâpçılar onlardır ki, yükselme ve yemlenme inkılâbına yöneltmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilime nüfuz etmesini bilirler.

1925 (5-217)

İnkılâbın temellerini her gün derinleştirmek, kuvvetlendirmek lazımdır.

1925 (5-226)

Benim elime büyük yetki ve kudret geçerse, ben sosyal hayatımızda arzu edilen inkılâbı bir anda bir "Coup" (Darbe) ile uygulayacağımı zannederim. Zira ben bazıları gibi kamuoyunu, din bilginleri çevresini yavaş yavaş benim düşüncelerim seviyesinde fikir oluşturmaya ve düşünmeye alıştırmak sureti ile bu işin yapılacağını kabul etmiyor ve böyle harekete karşı ruhum isyan ediyor.

Neden, ben, bu kadar yıl yüksek öğrenim gördükten, sosyal ve medeni hayatı incelemek ve hürriyetin tadını çıkarmak için hayatımı ve zamanımı sarf etikten sonra halkın seviyesine ineyim? Onları kendi seviyeme çıkarayım. Ben onlar gibi değil, onlar benim gibi olsunlar. Ancak bu meselede incelenmeye değer bazı noktalar var, bunları iyice kararlaştırmadan işe başlamak hata olur.

1918(40-43)

Bizim inkılâbımız, Meşrutiyet inkılâbı ve ondan önce yapılan inkılâplar gibi olsaydı kimse önem vermezdi. Efendiler; biz gerçek bir inkılâp yaptık ve inkılâbımızda devam ediyoruz. Biliyorsunuz ki, memleketin birçok yerleri bilerek veya bilmeyerek isyan etti.

Asilere hadlerini bildirmeye mecbur olduk...

Belki zaman zaman şöyle veya böyle bir şeyler olacaktır! İnancımızda kararlı başarıda ümitli olduğumuzdan dolayı üstünlük bizimdir. İşi olurlara bırakanlar esaslı inkılâp yapamaz...

Memleket kalkınmış, millet zengin olduğu zaman herkes memnun ve sevinçli olur efendim. Dünyada gerçekçi olmayan bir şey yaptığımız zaman hiçbir şey yapmıyoruz, demektir. Bu memleketi şu yöne sev kederken bir şey yaptığımızı ifade etmeliyiz! Bir de daima geçerli ve söz konusu olan çoğunluktur. Bu milletin çoğunluğu bizimle beraberse, parti deyiniz, ne dersiniz deyiniz! Yürümek mümkündür.

Çoğunluk beraber değilse, grup deyiniz, heyet deyiniz, buna dayanarak inkılapta başarı mümkün olamaz...

O zaman inkılâbın yerleştirilmesi için tarihin gösterdiği vasıtaya müracaat edeceğiz...

İnkılâbın kanunu var olan kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe ve bizim kafalarımızdaki fikir akımını boğmadıkça, başladığımız ileriye dönük inkılâp bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki devirlerde de hep böyle olacaktır.

1923 (37-82:83)

Her yeni inkılâba karşı bir tepki olacaktır. Bu olmayacak bir şey değildir. Bunu beklemek lazımdır. Mutlaka, çok yakında olacak bir şeydir. Herhangi bir şekil veya yönde olabilir. Kamuoyunu onların yalan yanlış saptırmalarına kaptırmamak, aydınlatmak lazımdır.

1923 (37-74)

e. DEVLET YÖNETİMİNDE PARTİLER (MİLLİ SİYASET)

Bizim açık ve uygulanabilir gördüğümüz siyaset milli siyasettir. Dünyanın bugünkü genel şartları ve yüzyılların beyinlerde ve karakterlerde biriktirdiği gerçekler kargısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur ilmin, akim, mantığın ifadesi böyledir.

Milletimizin güçlü, mutlu ve kararlı olarak yaşayabilmesi için, devletin her yönüyle milli bir politika izlemesi ve bu politikanın bünyemize tamamen uygun ve dayalı olması lazımdır. Milli siyaset dediğim zaman kastettiğim anlam ve işaret etmek istediğim husus şudur:

Milli sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak millet ve memleketin gerçek mutluluğu ve kalkınmasına çalışmak...

Rastgele bitmeyen emeller peşinde milleti uğraştırmamak, zarara uğratmamak...

Medeni dünyadan, medeni ve insanca muameleyi, karşılıklı dostluğu beklemektir.

1927 (2-436:437)

En iyi siyasetin her türlü anlamıyla en çok kuvvetli olmakta bulunduğunu kabul ederim. En çok kuvvetli olmak tabirinden amacın, yalnız silah kuvveti olduğunu zannetmeyiniz. Aksine, asker olmama rağmen bu bence, kuvvetten elde edilen neticeyi meydana getiren etkenlerin sonuncusudur.

Benim amacım manevi, ilmi, ahlaki ve teknik yönden kuvvetli olmaktır. Bu saydığım niteliklerden yoksun olan bir milletin bütün kişilerinin en son silahlarla donatıldığını varsaysak bile kuvvetli olduğunu kabul etmek doğru olmaz.

1918 (74-200)

Memleket işlerinde, millet işlerinde, gerçek işlerde duyguya, hatıra, kardeşliğe ve dostluğa bakılmaz.

1921 (4-213)

Memleket tam bir birliğe muhtaçtır. Sıradan politikacılıkla milleti parçalamak ihanettir.

1925 (5-227)

Prensibimiz hiç kimseyi, olayların sivrilttiği kişiler etrafında eli göğsünde durdurmak gayesini hedef almaz.

(25-64)

İç siyasette meydana getirdiğiniz güven ve huzur, vatandaşlara verimli çalışmalarında gönül rahatlığı ve güven sağlamıştır. Cumhuriyet kanunlarının ve Cumhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas destek ve yaptırım olduğu bir daha ispatlanmıştır.

1931 (4-555)

Milli egemenlik esasına göre idare edilen medeni devletlerde, kabul edilmiş ve fiilen geçerli bulunan esas; milletin genel isteklerini en çok temsil eden ve bu isteklerin bağlı olduğu menfaat ve gerekleri, en yüksek kudretle ve yetki ile yapabilecek siyasi grubun, devlet işlerinin idaresini üzerine alması ve bu sorumluluğu en yüksek liderinin omzuna bırakması prensibinden ibarettir.

Zaten bu şartları kazanamayan bir hükümet vazife yapamaz. Hükümetin kuvvetli bir grup üyeleri arasında ve fakat birinci derecede olmayanlarından zayıf bir hükümet yapmak ve onu partinin birinci liderlerinin emir ve öğütleriyle yürütmeye kalkışmak fikri elbette doğru değildir. Bunun feci neticeleri, bilhassa Osmanlı devletinin son günlerinde görülmüştür. İttihat ve Terakki liderlerinin elinde oyuncak olan sadrazamlardan ve onların hükümetlerinden, millete gelen zararlar sayılmayacak kadar çok değil midir?

Kural ve yöntem olarak milletin çoğunluğunu temsil eden ve özel amacı belli olan parti, hükümeti kurma sorumluluğunu üzerine alır ve kendi amaç ve prensiplerini memlekette uygular.

1927 (1-221:222)

Bir hükümet iyi midir, kötü müdür? Hangi hükümetin iyi veya kötü olduğunu anlamak için, "Hükümetten amaç nedir?" Bunu düşünmek lâzımdır. Hükümetin iki hedefi vardır. Biri milletin kollanmasını ve İkincisi milletin refahını temin etmek. Bu iki şeyi temin eden hükümet iyi, edemeyen kötüdür.

1923 (5-122)

Hükümetin varlığının sebebi, memleketin güvenliğini, milletin huzur ve rahatını temin etmektir. Bütün memlekette istikrarlı bir güvenlik egemen olmalıdır. Millet büyük bir huzur ve emniyet içinde rahat bulunmalıdır. Memleketimizin herhangi bir köşesinde halkın emniyetini, devletin bütünlük ve güvenliğini bozmaya kalkışanlar devletin bütün kuvvetlerini karşılarında bulmalıdırlar.

1923(4-307)

Geçmişte, en büyük felâketleri hazırlayan bir geçmişte, çok derin geçmişlerde bile Türk milletini benliğinden çıkaran bir teşkilât vardı ki, ona devlet ve hükümet teşkilâtı derlerdi. Millet, hükümet teşkilâtının görünüşte esiri idi. Bu onun görünen manzarası idi. Hâlbuki Türk esaret kabul etmeyen bir millettir,

Türk milleti esir olmamıştır.

Yalnız hükümet başka bir durumda kalmış, millet de hükümete ilgisiz ve ondan nefret eder bir durumda kalmıştır. İşte bunun için çok felâketler oldu. Fakat bunların meydana

gelişleri devlet, hükümet teşkilâtı üzerinde oldu. Mahvolan devletler idi ve devlet ölmüştür.

Fakat Türk milleti görüyorsunuz ki, daha kuvvetli, daha şerefli olarak yaşamakta devam etmektedir. Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümettir ki, onun ismi Cumhuriyettir. Artık hükümet millettir ve millet hükümettir.

Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin millettan başka bir şey olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır. Hepimizin efendisi olan milletin ilerlemesi, yücelmesi ve ona hizmet eden devlet memurları için başarılar dilerim.

1925 (5-233:234)

Milleti idarede prensibimiz, milletin ortak ve genel düşünce ve eğilimine uymaktır. Bu düşünce ve eğilimin gerçek ve ciddi olabilmesi, milletin maddi ve manevi ihtiyaç kaynaklarından gelmesine bağlıdır.

1925 (8-210)

Benim istediğim sadece memleket işlerinin Büyük Millet Meclisinde açıkça münakaşa edilmesidir. Büyük Millet Meclisinde Türk milletinin gözü önünde açıkça konuşulamayacak hiçbir iş yoktur.

1930 (75-132)

Millete efendilik yoktur. Hizmet etmek vardır. Bu millete hizmet eden onun efendisi olur.

1921 (4-195)

Kendilerine bir milletin kaderi emanet edilen (bırakılan) adamlar, milletin kuvvet ve kudretini yalnız ve ancak yine milletin gerçek ve sağlanması mümkün menfaatleri yolunda kullanmaktan sorumlu olduklarını bir an hatırlarından çıkarmamalıdır.

1924 (5-180)

Milletler üzüntü ve keder çekmemelidir. Önderlerin vazifesi, hayatı neşe ve şevkle (büyük istekle) karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

1937 (5-277)

Yüzyıllardan beri Türkiye'yi idare edenler çok şeyler düşünmüşlerdir, fakat yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir; Türkiye'yi. Bu düşüncesizlik yüzünden Türk vatanının, Türk milletin uğradığı zararları ancak bir şekilde karşılayabiliriz: O da artık Türkiye'de Türkiye'den başka bir şey düşünmemek.

Ancak bu düşünceyle hareket ederek her türlü selamet ve mutluluk hedeflerine ulaşabiliriz.

1924 (5-182)

İleri hükümetçiliğin belirgin özelliği, halkı, kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu zihniyetin en geniş ölçüde gelişmesine önem vermek, çok yerinde olur...

Özel idareler ve belediyeler, büyük kalkınma savaşımızda başarı oranın arttıracak vazifeler almalı ve özellikle hayatın ucuzluğunu sağlayacak, yerine göre tedbirler bulmalı ve yetkilerini tam kullanmalıdırlar.

1937 (4-378)

Dünyada hükümet için yasal yalnız ve tek bir esas vardır. O da karşılıklı görüşme ve danışmadan ibarettir. Hükümet için ilk ve esas şart yalnız ve yalnız karşılıklı görüşme ve danışmadır.

1921 (4-206)

Her ne suretle olursa olsun, hizmet edenler milletten büyük ödüller bekliyorlarsa kesinlikle doğru bir harekette bulunmuş olmazlar. Milletten çok şey istememeliyiz. Hizmet edenler vazifelerini yerine getirmekten başka bir şey yapmamışlardır.

1921 (5-91)

Yapmaya gücümüzün yetmeyeceği işleri uyuşturucu, oyalayıcı sözlerle yaparız diyerek millete karşı günlük siyaset takip etmek prensibimiz değildir.

1931 (7-552)

Bir milletin siyasi geleceğinde mevki sahibi olabilmek için onun ihtiyacını tespit ve kudretini takdirde ehliyet sahibi olmak birinci şarttır.

1927 (7-531)

İdealimizi açıkça ifade etmeliyiz. Onu imanla duymalı ve onu çok ısrarla izlemeliyiz. Kişisel çıkarlarımızdan, bencil emellerimizden sıyrılmayı ancak böyle canlı ve alevli ideal sayesinde başaracağız.

1923 (5-142)

Bu memlekette çalışmak isteyenler, bu memleketi idare etmek isteyenler memleketin içine girmeli, bu milletle aynı şartlar içinde yaşamak ki ne yapmak gerekeceğini ciddi olarak hissedebilsinler.

1923 (77-32)

Memleketi gezmeli, milleti tanımalı. Eksiği nedir görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lafla sevmek fayda vermez.

1919(6-9)

Şunu kesin olarak bilmek gerekir ki, kazanılan şey hayat ve namustur. Buna saldırın hayat ve namusumuza saldırıdır. Her kişinin bu gibi hareketlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması lazımdır, işte bu görüşle milletin içinde bir kişi olarak ve tekrar millet tarafından seçilirsem, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye sıfatı ile çalışmayı vazife olarak kabul ediyorum.

Ne ben ve ne siz şahıslarımız üzerinde durumlar yaratmaya kalkışmayalım. Biz hepimiz o şekilde çalışalım ki, kuracağımız şey milli bir müessese olsun. Bu da millete siyasi terbiye vermekle olur.

1923 (5-98)

Yurt içinde bozgunculuğa ve anlaşmazlığa müsaade etmeyen ve nimet ve külfeti bütün memlekette her vatandaş için eşit tutan milli birlik şuurları içinde ekonomik gelişmeye çalışmamızı adamak; İşte iç siyasetimizin esası bu olacaktır.

1927 (7-532)

Benim ve hepimizin düşünmeye mecbur olduğumuz şey, gerçekten bu memleket ve milleti kurtarabilecek beyinlerin, vatanseverlerin bir araya gelmesini sağlamaktan ibarettir. Bu erdemlere sahip bulunan insanlar her nerede ise ve her ne ise onları bulmak ve milletin alın yazısının çizileceği meclisin içine koymak lâzımdır.

Davranışların tespitinde akıl, ilim ve tecrübe hâkim olmalıdır. Maddî ve gerçekçi atılımlarda bulunmak zorundayız.

1923 (37-122)

Bakanlar ki milletvekillerinden oluyor ve olması lazımdır; bunların mutlaka uzman olmasını sağlamak mümkün değildir. Hâlbuki her yönetim sahasında esaslı ve çok bilgili şekilde hareket etmek lâzımdır.

Bunu bakan sağlayamaz. İkincisi uzman bir bakan bulunmuş olsa bile, bunlar aynı ve devamlı olmadığından değişebilecekleri için, onun yerine uzmanların başladığı işi takip etmek üzere uzman olmayan bir bakan gelebilir. Bu nedenle işlerde uzman olmalarını bakanlardan beklememek lazımdır.

Genişletilecek çok nokta vardır. Her bakanlığın emrinde bir uzmanlar heyeti bulundurmak gerekir. Bu uzmanlar heyetinin durumunun bakan kadar ve belki bakandan daha sağlam olması lazımdır. Bütün faaliyetlerin projeleri orada düşünülmelidir ve eğer projeyi bakan yetkisi içinde ise yapar, değilse bakanlar kuruluna getirir. Onun yetkisi içinde de değilse, Meclise gelir.

Ve bu projeler uzmanlar heyetinin projesi olabilir. Bununla beraber bakan projede değişiklik yapsa bile faaliyetin ana yönü değişmez. Üst düzey yöneticilerinin siyasetle ilişkisine gelince; uygulamaya bakacak olursak, küçük

memurlar değil fakat üst düzey yöneticilerinin özellikle idare amirleri, iktidarda bulunanların siyasetini takip eder.

Hükümetler siyasi gruplara dayandığı için, iktidara geldiklerinde bütün üst düzey yöneticilerinin yalnız kendi görüşleri paralelinde davranmasını arzu ederler. Uygulama budur!

1923 (37-75:7*5)

Büyük Millet Meclisinde ve millete açık olarak millet işlerinin açıkça tartışılması ve iyi niyetli kişilerin ve partilerin görüşlerini ortaya koyarak milletin yüksek menfaatlerini aramaları benim gençliğimden beri aşık ve taraftar olduğum bir sistemdir...

Memnuniyetle tekrar görüyorum ki laik Cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur. Bundan dolayı Büyük Mecliste aynı temele dayanan yeni bir partinin faaliyete geçerek millet işlerini serbest münakaşa etmesini Cumhuriyetin esaslarından sayarım.

1930 (7-544)

Bugünkü hükümet iyi midir, kötü müdür? Her hükümet hem iyidir, hem kötü. Hükümetin iyi veya kötü olduğunu anlayabilmeyi hükümetin kuruluş amacında aramak lâzımdır. Amaç, hükümet kuran milletin huzur ve rahatını sağlamaktır. Bunu sağlayan her hükümet şekli iyidir. Şimdi bugünkü hükümet şekliyle öncekiler arasında bir karşılaştırma yapalım:

Millî olmayan önceki hükümet milletin refahını korudu mu?

Gerçekte önceki hükümetler birçok yerler zapt etti. Fakat oralardan geri çekile çekile bugün tespit etmeğe uğraştığımız bir sınıra geldi. Kayıplarımızın yani eski hükümet şeklindeki kaybımızın derecesini birkaç örnek ile anlayabileceğiz.

Süveyş kanalı açıldıktan sonra Yemen'de kaybedilen Türk evlatlarının miktarı 1,5 milyon civarındadır. Afrika ve Suriye'nin elde tutulması için feda edilen Türk evlatları da haddinden fazladır. Milletimiz baştan ayağa kadar çok fakirdir ve refah ve mutluluktan da uzaktır. 2-3 sene önce Samsun'da halk bir miting yapıyordu.

Yabancılar halkın miting yapıp yapmadığına merakla baktıktan sonra "Hayır miting olmadı bir takım hamal toplandı" demişlerdir. Hâlbuki efendiler bunlar yoksulluk ve çaresizlik içindeki milletin fertleri idi.

Milletin refah ve mutluluğunu temin etmeyen hükümet zararlıdır kötüdür ve terk etmek lazımdır. Fakat biz onu kolay kolay terk edemedik. Ve millet ondan kurtulabilmek için çok fedakarlık yapmıştır ve daha çok fedakârlığa lüzum vardır. Bugünkü hükümet şeklimiz iyi midir? İyidir.

1923 (37-34:35)

Hükümeti zayıf düşüren önemli sebeplerden birisi de, halk şikâyetlerinin ilgisizlikle karşılanmasıdır. Halktan gelen başvuru ve şikâyetler devlet teşkilatımızda daima esaslı bir yankı uyandırmalıdır. Hükümete gelen her başvuru ve şikâyet

sıradan memurların değil bizzat bakanın (veya b6lgesinde valinin) imzalayacağı (olumlu veya olumsuz olsun) gerekçelere dayanan bir cevapla karşılanmalıdır. Bu cevap, şikâyet konusunun 6nem derecesine g6re çabuk verilmelidir.

Bu gereği belirten bir 6rnek olarak, bir şahıs elindeki iki buçuk d6n6ml6k bir tapu ile mahkemeden birkaç y6z bin d6n6ml6k ve içinde birkaç k6y bulunan bir arazinin m6lkiyeti hakkında haksız ve hayret veren bir karar alıyor. Bu arazi içindeki k6yl6ler haklarını arıyorlar.

Mesele ilden bakanlığa yazılıyor bir taraftan da k6yl6lerin evleri yıkılmaya başlamıyor, fakat aylar geçtiği halde hiçbir devlet makamı bu mesele hakkında bir cevap vermiyor.

şikâyetler tek tek İncelenmekle beraber, bunların konularına g6re sınıflandırıldıktan sonra meydana gelecek tablonun toptan incelenmesi b6y6k halk tabakalarının hangi ıstıraplarla y6kl6 olduğunu g6steriyor.

1931 (50-1-27:28)

H6k6met her yerde teşkilatı ile şahısları ile yetki ve vazifeleri ile kuvvetlendirilmeye muhtaçtır. Zaman zaman etkisini g6steren çeşitli yerel akımların doğurduğu şimdiki çok il teşkilatı birçok noktalardan zararlıdır. Bu kadar ili idare için yeterli vali ve bilhassa idareci bulunamıyor. Bir taraftan ondan fazla ileli iller var iken 6te taraftan iki ileli bir ilin ayrı bir idari 6nite olmasını zorunlu kılacak sebebi tespit etmek m6mk6n değildir. Aksine illerin bu dar b6l6nmeleri, coğrafi, siyasi ve ekonomik durumu aynı olan yan yana b6lgeleri ayrı fikirler idare ediyor.

Çok il mahalli bütçeler ve genel bütçe için de zararlı oluyor. Bu nedenle mevcut illerimizin sayısı mümkün olduğu kadar azaltılmalı ve tasarruf edilecek paradan genel müfettişlikler teşkilatı için yararlanılmalıdır. Bu tasarruftan, büyüyecek illere vali yardımcılarını tayini de faydalıdır. Bu suretle valiler merkez kazası kaymakamlığı vazifelerinden ve ikinci derecede işlerin yoğunluğundan kurtularak serbest fikirlerle ilin genel ve yerel işlerini üst düzeyde bir düzenlemeye vakit bulmuş olur...

Valinin yetkileri:

Valiler ordudan başka bütün devlet teşkilatının başı olmalıdır. Kanunlar valiye, ili dahilindeki bütün işler üzerinde etkili olacak bir nüfuz ve yetki sağlamalıdır. Her bakanlık, bölgesi içindeki bütün vazifeler için valiye emir vermeli ve vali her hangi bir bakanlığı ilgilendiren bir işi mutlaka o bakanlığın ildeki teşkilatının başında bulunan kişi ve bürodan çıkarmalıdır.

Adalet Bakanlığının da vali ve il teşkilatı ile olan ilişkilerinin aynı olmasında hiçbir sakınca olmayacağı kanaatindeyim. Son senelerin yanlış anlayışları yüzünden adliye bizde bağımsız bir görünüş almış ve (adli bağımsızlık) tarzında söylenen yanlış bir kavram her gün biraz daha kuvvetlenmiştir. Anayasamızda bu bağımsızlık yalnız mahkemelere ait bir nitelik olarak yer alır.

Hakikatte (Yargı yetkisi millet adına kanunlar ve usuller çerçevesinde bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır) (Anayasa Madde: 8)

Adalet Bakanı, yürütme yetkisini bünyesinde bulunduran hükümetin bir unsurudur. Vali her bakan gibi adalet bakanını da temsil eder. Şu halde valinin adalet teşkilatı üzerinde, adalet bakanının sahip olduğu yetkiyi kullanması, dokunulmazlığı gerekli ve doğal bulunan mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlık esası ile hiç bir çelişki meydana getirmemesi gereklidir.

Bu ana fikrin esaslı bir şekilde incelenmesinden başlanmak üzere söz konusu edilen meselenin kolay bir sonuca vardırılabileceği ve bu sayede mülki idare ile adliye arasında açılan boşluğu dolduracak ayrıntılı çarelerin kolaylıkla bulunacağı tahmin edilir.

Bütün işlerde vazife ve sorumluluğun vilayet makamında toplanması için valiler bütün ast makamlar üzerinde ceza haklarını kullanabilmelidirler. Bu husus o şekilde düzenlenmelidir ki, bir taraftan valilik açık ve tam bir idari bütünlük göstere sin. Diğer taraftan da kendi işlerinden dolayı meclise karşı ayrı ayrı sorumlu olan bakanların takip edecekleri programlar ve kendi tayin ettikleri memurlar üzerindeki nüfuz ve otoriteleri sarsılmasın.

Bu arada valinin denetlemeler ve incelemeleri sonucunda vilayetteki bütün memurlar hakkında ihtar, tevbih ve hatta bir dereceye kadar aylık kesmek cezalarını doğrudan doğruya vermeye yetkisi olmalıdır. Emniyet ve asayiş ilgilendiren konularda valinin her menfuru derhal işten alıkoymak hususundaki yetkisi saklı kalmak şartı ile bakanlıkların tayin ettikleri memurların değiştirilmeleri ve işten alınmaları ancak bakanların emir ve müsaadesi ile yapılabil melidir.

Bir taraftan vilayet otoritesini kuvvetlendirecek yaptırımlar konurken diğ er taraftan da valinin bakanları temsilen yaptıkları iş lerden dolayı ilgili bakanın emri ve nüfuzu altında bulunduğunu kendisine iyice hissettirecek esaslar konması lazımdır.

Valilerin tayini; bir düzenleme meselesi olduğ undan tayin emrinin i iş leri Bakanlığ ından gelmesinin uygun olmasına kar şı, vazifesinde başarılı olmayan valinin değ iştirilmesi veya cezalandırılması veyahut bakanlık emrine alınması teklifini bütün bakanlar gerekçeli resmi yazılar ile Bakanlar Kuruluna teklif edebilmelidirler.

Bundan başka bakanların valilere ihtar ve tevbih cezası vermeleri ve bunu sebepleriyle i iş leri bakanlığına bildirmeleri usulü konmalıdır. Valinin g r    diğ er bakanlığ ın tayin ettiğ i memurların sicillerine ve herhangi bir bakanın g r    de valinin siciline olumlu veya olumsuz etki yapacak bir değ ere sahip olmalıdır.

Vilayetlerin basma iradesi ve önemli iş leri başarmak kabiliyeti ile üstünlüğü görülen hangi meslekten olursa olsun yüksek tahsil görmüş ve tecrübelerle yeti mi  seçkin insanların getirilmesi uygun olur. Valilik makamının bir (ihtisas) kademesi olduğ u g r    bazen yüksek idare yeteneğ i bulunmayan insanlara bağ lanarak, diğ er taraftan olgun memleket evlatlarının kabiliyetlerinden istifade edilmemesine neden olur.

Genel Müfettişlikler:

Bu şekilde teşkilatlan ve idareleri kuvvetlendirilecek vilayetlerden iktisadi, siyasi ve idari noktalardan ortak niteliğe sahip olanlar birer genel müfettişlik bölgesi teşkil etmelidir. Sınırlarımız, kıyılanınız ve memleketin iktisadi ve siyasi durumu göz önüne alınınca bu bölgelerin beş ile yedi arasında olması gereği anlatılıyor.

Genel müfettişlikler, günlük ayrıntılı meseleler üzerinde duyurulara aracı olmak durumundan özellikle uzak bulunmalı ve başta asayiş ve emniyet ve iç siyaset meselesi olmak üzere her bakanlığa ait işlerin uygulama programları izlemeli ve mevcut kanunların ihtiyaa uymayan noktalan ile yeni hükümler isteyen durumları tetkik ve tahlil etmeli.

Hükümetin nüfuzu ile halkın ihtiyaını karşılıklı olarak desteklemeli ve göstermelidir. Genel Müfettişlikler, belirli danışman ve memurlardan ve ayrıca her bakanlık işini tetkik edecek müfettişlerden oluşmalıdır. Bizim seyahat tecrübemiz bir genel müfettişliğin çalışmasına örnek olacak şekildedir.

Denetleme:

Bu vazife bizim idare hayatımızda, bakanlık müfettişlerinin kanıma uymayan herhangi bir hareketin esasını incelemeleri, uzun uzadıya soruşturma evrakı tutmaları ve işi mahkemeye sevk etmeleri manasına alınmıştır. Herhangi bir yolsuzluğun sorumlularını meydana çıkarmak için bu usule devam etmek lazımdır.

Fakat bir idare bölgesinde veya şubesinde bütün işlerin yolunda cereyan edip etmediğini toptan ve genel bir görüşle inceledikten sonra başta bulunan kişiyi takdir veya tenkit ve cezalandırma şeklinde bir (âmir denetlemesi) usulünü de fiili olarak devlet hayatımıza sokmak bir zorunluluktur.

Genel müfettişlik teşkilatının, mesela yılda iki defa bölgesini bu gözle incelemesi gerektiği kadar, valilerin ve kaymakamların... da, senede bir kaç defa bölgelerini aynı maksatla gezmeleri kesin bir vazife olmalıdır.

Bütçedeki yolluk ödeneklerinin, memurların fazla değiştirilmesine ayrılmasındansa genellikle çok az olan geçici görev yolluklarının arttırılması çok faydalı olur. Bu kısa görüşler, devleti klasik bir bürokrasi sisteminden çıkararak vazife ve sorumluluk fikri altında işleyen bir makina haline koymanın esaslarını tespit etmiş oluyor.

1931 (50-11-15:19)

Sağlık, sosyal yardım, milli eğitim, imar ve işletme ve nihayet ekonomik faaliyet gibi maddi gelişme ve fiili neticeler getiren ve zamanla her şeyin olacağı kanaatini kuvvetlendiren uygulamalara şimdikinden çok hissedilebilir bir canlılık kazandırmak zorunluluğu karşısında olduğumuzu görüyorum. İleriye karanlık gören kötümser düşüncenin bir gün bütün memlekete yayılması tehlikesini ancak bu şekilde önleyebiliriz...

Durumumuzu kuvvet ve ümit veren hareketli bir gidiş haline koymak için işlerimize vereceğimiz şekil ve usul çok genel olarak şöyle özetlenebilir:

Bütün inkılâp neticelerini, her sınıftan halkın güvenliğini, milli düzen ve iç güvenliği, adliyesi ve kanunları ile koruyan ve hiçbir olay veya etki ile sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir. Cumhuriyeti ve onun temelleri olan bütün inkılâp neticelerini herkese saygıyla tanıtabak bir koruma kanunu lazımdır.

Vergi kanunlarımız haklı şikâyet sebeplerini ortadan kaldıracak bir özen ile fakat milletin ödeme gücünün üzerinde yapılmış olan programların ve özel çıkarların etkisinden uzak bir anlayışla yeni baştan gözden geçirilip düzeltilmelidir. Mali kanunların uygulanmasında iyi ve doğru işleyen bir vergi toplama teşkilatı çok önemlidir.

Milli eğitim şimdikine oranla daha çok çocuk okutacak basit bir program altında ileriye yürümelidir. Bütün milli eğitim işlerimizi toparlayacak ve her yıl herkesin görüp izleyebileceği gelişmeleri sağlayacak parayı ayırabilmeliyiz.

Sağlık ve sosyal yardım çalışmalarımız ihtiyaca oranla çok dardır. Esas görüş milli eğitim ile aynıdır. Her yeni yıl, az çok ve fakat düzenli bir şekilde ileriye giden bir çalışma hissedilmelidir.

Bayındırlık işlerimiz, her kolunda uzun süre devam edecek sınırlı gücümüze uygun ve fakat pratik ve verimli bir uygulama programına bağlanmalıdır.

1931 (50-n:60:ei)

Milli egemenlik esasına dayalı ve özellikle Cumhuriyet idaresine sahip bulunan memleketlerde siyasi partilerin varlıkları doğaldır.

1924 (0-76)

Siyasi yaşamımızda partilerin yeniden oluşmaları, ülkede belediye seçimleri öncesi günlerde meydana geldi. Bu münasebetle dikkati çeken gelişmeleri gözledik. Bu gözlemlerin kazandırdığı deneyimlerden Türk milleti, Cumhuriyetin yaşaması ve gelişmesi için istifade etmelidir. Siyaset sahasında karşılıklı faaliyetin verimli gelişmeleri ancak vatandaşlar arasında düşmanlık yaratılmasına meydan verilmemesiyle sağlanabilir.

Bunun çareleri, partilerin içine girebilecek samimi olmayan ve gizli amaçlı unsurların, kanun ötesinde netice isteyen istek sahiplerinin bütün milletçe nefretle karşılanması ve bir de Cumhuriyet esası üzerinde çalışan partilerce bu gibilerin faaliyetlerinden daima uzak kalmamasıdır. Memlekette basın hürriyetinin de; demokrat bir idareye layık olgunlukta kullanılmasında daha dikkatli bulunulacağını ümit ederim.

Hürriyeti kötüye kullanmanın doğurduğu birçok felâketleri çekmiş olan bu memlekette, bu dikkate özellikle gerek olduğu kanaatindeyim.

1930 (4-351: S52)

Milli amaçlardan çok şahsi çıkarlar esasına dayalı siyasi kuruluşlardan ve bu kuruluşların kandırmalarından, çatışmalarından doğmuş olan şekillerin halen cezasını çekmekte olan milleti aynı nitelikte birtakım yararsız, basit faaliyetlere yöneltmek kadar büyük günah yoktur.

Bu ifade ile belirtilmek istenen şudur; ismi parti olan halk kuruluşundan amaç milletten bir kısmının, halktan bazılarının diğer kişi ve sınıfların zararına çıkar sağlamak değildir. Belki birbirinden ayrı ve birbirinin dışında olmayıp halk adı altında bulunan tüm milleti birlik ve beraberlikle ortak ve genel olan gerçek refaha ulaştırmak için faaliyete getirmektir.

1923 (5-60)

Mecliste, çoğunluğu olan partinin, hükümetin kurulmasını muhalefet ve azınlıkta bulunan bir partiye bırakması ise asla söz konusu olamaz.

1927 (1-122)

İçinizde memleketi ve milleti en çok seven, aklına, anlayışına, vicdanına en çok güvendiğiniz insanları seçiniz. Ancak bu sayede meclis sizin arzularınızı yapmaya, layık olduğunuz refahı sağlama gücüne sahip olacaktır.

1923 (5-124)

Bence muhalefet saygıdeğerdir. Çünkü o da bir inceleme, bir inanç ürünüdür. Fakat yapılacak itirazlar akla uygun, ılımlı ve haklı sebeplere dayanmıyorsa muhalefet değersiz olur.

1919 (6-5)

Açık ve sağlıklı düşünmek, açık ve tutarlı hareket etmek, bu suretle Türk'ün yüksek siyasi müessesesini, Cumhuriyeti yükseltmek... Beraber bu görüşleri tartışanlar, asla, birbirine karşı değillerdir...

Önemli olan bu görüşlerin başarılı olmasıdır.

1926 (24-423)

Çeşitli partilerin muhalefeti, birbiriyle mücadelesi ile beraber, aralarında adeta memleket ve milletin gerçek menfaatleri karşısında kendiliğinden bir anlaşmaya varmak içindir.

Memleketin kurtuluşu, milletin refah ve mutluluğu hangi siyasi hareket tarzım gerektiriyorsa o siyasetin temsilcileri o günün idarecileri olur. Muhalefettekiler gereğinde bu hususta yardımcı bile olurlar.

1918 (40-34)

Milli amaç ve düşünceleri göz önünde bulundurarak milletimin, her sınıf halkında ve hatta İslam âleminin en uzak köşelerinde beni sonsuza kadar şerefli bırakacak şekilde gördüğüm bu sevgi ve güvene layık olmak için, en alçak gönüllü millet ferdi sıfatıyla hayatımı, sonuna kadar vatan

uğruna adamak isteğiyle barışın sağlanmasından sonra halkçılık esasına dayalı bir siyasi bir parti kurmak niyetindeyim.

Başka memleketlerde kurulmuş bu gibi partilerin programlarını gözden geçirmiş isem de, bunları tamamıyla memleket ve milletimizin gerçek ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde bulmadım. Bu sebeple şimdiden böyle bir programın esaslarını tespit etmek üzere bütün vatanseverlerin, ilim ve fen adamlarının yardım ve ortaklığına müracaatı vazife olarak kabul ettim.

1922 (5-47)

Ben öyle bir parti kurulmasını düşünüyorum ki, bu parti milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini sağlamaya yönelik bir programa sahip olsun. Milletimizin şartları buna uygundur.

1923 (5-50)

Bu milletin siyasi partilerden çok cam yanmıştır. Şunu arz edeyim ki, diğer memleketlerde partiler mutlaka ekonomik amaçlar üzerine kurulmuş ve kurulmaktadır.

Çünkü o memleketlerde çeşitli sınıflar vardır. Bir sınıfın çıkarım korumak için kurulan siyasi bir partiye karşı diğer bir sınıfın çıkarını koruma amacıyla bir parti kurulur. Bu çok doğaldır.

1923 (5-96:97)

Millet ve memleketten kaynak ve dayanak almayan ve onun gerçek çıkarları ile hiç ilişkisi olmayacak şekilde ya sırf teorik veya hissi ve şahsi programlar etrafında parti kurmaya kalkışacak insanların, millet tarafından benimsenme şerefine erişeceklerini zannetmiyorum.

Benim bütün çalışmalarda ve yapılan işlerde hareket kuralı saydığım bir şey vardır. O da meydana getirilen kurum ve kuruluşların şahısla değil, gerçeklerle yaşanabileceğidir. Bu nedenle herhangi bir program, şunun programı olarak değil, fakat millet ve memleket ihtiyaçlarına cevap verecek düşünce ve tedbirleri içine alması nedeniyle kıymet ve saygı kazanabilir.

1922 (78-42:43)

Milletin hatalardan korunması için tek sağlıklı çözüm, düşünce ve yaptığı işleriyle milletin güvenini kazanmış, siyasi bir partinin seçimde millete yol göstermesidir.

1927 (2-502)

Memleket olmazsa parti kaç para eder. Öncelikle memleket esenliğe çıkmalı ki partiler de ondan sonra bir siyasi, bir sosyal esasa, düşünceye dayanarak kurulabilsin.

1919 (6-5:6)

Millete dost görünüp de ilk fırsatta iktidara geçtikten sonra onun gerçek ihtiyaçlarını düşünecek yerde memleketi kendi istediği yolda götüren, laf anlamayan, yetkililerin uyarılarına kulak asmayan, millette mevcut kuvvetleri şahsına bağlamaya çalışan kahraman yüzlü insanlardan hayli zarar görüldü.

1919 (6-7)

Program ve belli görüş sahibi partilerin etkisi önemlidir. Aslında mecliste bulunan partiler, kanunları kendi programları ve fikirleri yönünde çıkarmak isteyeceklerdir.

1923 (37-78)

Takip edilen amaçlar hiçbir zaman kişisel olmamalıdır. Geçmiş sistemlere bağlı kalanlar ve geleneklerden sıyrılamayanlar hiçbir zaman modern bir devlet meydana getiremezler.

1938 (17-151)

Millet huzurunda memleket idaresi için güven isteyecek (parti) de memleketin kurtuluşunu ve yükselmesini sağlamış olan milli egemenlik kurallarının ilerletilmesi ve geliştirilmesi prensiplerinin takipçisi olacaktır.

1923 (7-493)

Partinin, halk egemenliği, maddi ve manevi yenileşme ve gelişme esaslarına dayalı ayrıntılı ve düzenli bir programı bütün üyelerin inceleme ve o" avına sunulacaktır.

1923 (7-488)

"Parti dini fikir ve inançlara saygılıdır" kuralını bayrak olarak eline alan kişilerden, iyi niyetlilik beklenebilir miydi? Bu bayrak, asırlardan beri, cahil ve bağnazları, hurafelere inananları kandırarak özel amaçlar elde etmeye kalkışmış olanların taşıdıkları bayrak değil miydi? Türk milleti, asırlardan beri, sonsuz felaketlere, içinden çıkabilmek için büyük fedakârlıklar gerektiren, pis bataklıklara, hep bu bayrak gösterilerek sevk olunmamış mıydı?

Cumhuriyetçi ve yenilikten yana olduklarını zannettirmek isteyenlerin, aynı bayrakla ortaya atılmaları, dini tutuculuğu coşturarak milleti, Cumhuriyetin, ilerleme ve yenileşmenin tümüne karşı kışkırtmak değil miydi? Yeni parti, dini inanç ve düşüncelere saygı perdesi altında; biz halifeliğu tekrar isteriz; biz yeni kanunlar istemeyiz; bizce Mecelle yeterlidir; medreseler, tekkeler, cahil softalar, şeyhler, müritler, biz sizi himaye edeceğiz; bizimle beraber olunuz. Çünkü Mustafa Kemal'in partisi halifeliğu kaldırdı. İslamiyeti bozuyor. Sizi gâvur yapacak, size şapka giydirecektir diye bağırmıyor muydu?

Yeni partinin kullandığı formül, bu gericilik feryatlarıyla dolu değildir denilebilir mi?

1927 (2-889:S90)

Siyasal arenada, birçok oyunlar görülür. Fakat kutsal bir idealin belirtisi olan Cumhuriyet idaresine, çağdaş harekete karşı cahillik ve tutuculuk ve her çeşit düşmanlık ayağa kalktığı zaman özellikle yenilikten ve cumhuriyetten yana olanların yeri, gerçekten yenilikten ve cumhuriyetten yana olanların yanıdır; yoksa gericilerin ümit ve faaliyet kaynağı olan taraf değil.

1927 (2-893)

Partinin izleyeceği gayeler tecrübeden ve ülkenin ihtiyaçlarından esinlenerek... ifade ve ilân edilen esaslardır.

1923 (7-492)

Geçmişteki zaferlerin etkileri geçici olmuş ve millet ondan sonra daha zor şartlar, açık söylemek mecburiyetindeyim ki; çökmeye karşı karşıya kalmıştır. Ben ve siyasi partim zaferden sonra geçen dört yıl süresince özellikle bu esas görüşten hareket ettik. Milletimiz silahın ve siyasetin eşsiz zaferlerini kazandıktan sonra, milletin geleceğine dikilen bakışlarımızla bir an sükûn ve gevşeme hissetmeksizin milletin geleceğini sonsuzlaştıracak tutarlı hedeflere çalışmalarımızı adadık.

1927 (7-530)

Milletvekili olarak vazife ve sorumluluk mevkiinde beraber çalışacağımız arkadaşlarımızın geçen tecrübelerden de yararlanarak vazifelerini eksiksiz yapacaklarını ve özellikle milletvekilliğinin her tür düşünceden daha önemli bir millet vekâleti olduğunu ve bunun resmi ve özel hayatta bile birçok manevi ve belirli külfetleri bulunduğunu göz önünden uzak tutmayacaklarını kuvvetle ümit ederim.

1927 (7-532)

Yüzyıllarca ihmal edilmiş olan bir memlekette ve bir millet hayatında birçok eksiklikler ve ihtiyaçlar olması doğaldır. Bundan başka milleti kurtarıcı tutarlı bir siyasetin uygulanmasından memnun olmayacak kimselerin bulunacağı da şüphesizdir.

1927 (7-547)

Yaptığım bilen ve hizmet yolunda tedbirlerine inanan idealistler olarak kendimizi eleştiriye açık görmeyi gerekli görüyoruz... Dikkat edilecek nokta olarak gösterdiğim nitelik yalnız laik, cumhuriyetçi, milliyetçi ve samimi olmaktır.

1931 (7-548)

Partinin programı bütün millete refah ve mutluluk sağlamaya yönelik olacaktır. Görüşlerimizi beraber çalışmak istediğimiz insanlardan oluşan partiye bildirmek lazımdır.

Bir de bu partinin memleketteki bütün teşkilatının aynı esasları tamamen benimsemesi sağlanmalıdır. Yoksa halkı

kendi haline bırakacak olursak bir adım ileri atılamaz; program elimizde kalır. Bütün milleti akılcı bir çalışma programı ile ilgilendirmek faydalı, verimli olur.

1923 (37-80)

Mesele programdandır. Ve isim değişikliği ile kimseyi aldatamayız. -Ortaya koyacağımız milletin programı olacak. Memleketin tümünün yararına ve ona hizmet eden bir program yapılmalıdır... Partinin programı belirli ve kesin olursa, partiye dâhil olanlar o programı ya takip eder ya etmez! Ve belki ilk kuruluş döneminde böyle olacaktır. Fakat er ya da geç fikir ve hareketlerde birleşme ve dayanışma sağlanacaktır. Siyasi terbiye, siyasi ahlak lüzumunu hissettirecektir. Böyle bir parti millet için bu görüş açısından bir ekol olacaktır.

1923 (37-81)

Ben istiyorum ki, program milletin ihtiyacına uygun olsun. Bu programla, bu memleketle ve bu milletle ilgili olan bütün aydınların ihtisas sahiplerinin ilgisi olsun. O zaman bu, benim programım değil, bütün milletin programıdır, hepinizin programıdır. Bütün millet o programın içinde kendi hissini, kendi fikrini görecektir. Doğal olarak böyle bir programı ortaklaşa takip etmek için bir heves ve gayret de meydana gelecektir. Ve zaten gerçek bir program da bence başka türlü olamaz.

Yalnız bir adamın ihtisası çok şey bilmeye yeterli değildir. Geri kalmış bir milleti kalkındırmak için takip

edilecek görüşleri yoğun bir şekilde ifade etmek de o kadar kolay değildir. Yalnız bu memlekete ait bilgi ile de yetinilemez. Çeşitli ve gelişmiş milletlerin yaşamalarındaki safhaları bilmek gereklidir.

1923 (37-83)

Siyasi teşkilatlanmada partiler ekonomik amaçlara dayanarak oluşurlar. Parti kurulmasından başka bir amaç yoktur. Başka amaçla kurulan partiler gerçek parti değildir. Onlar hırs, çıkar ve çapulcu partileridir. O halde biz öyle bir parti kuracağız ki, bundan bütün milletin ayırım gözetmeksizin çıkarını ve korunma vasıtalarını ve mutluluğunu sağlamayı vazife edinebilsin.

1923 (37.119)

Partinin programı sadece bir kişinin kafasından çıkamaz. Onun için memleketimizin birçok bölgesini incelemiş ihtiyacını görmüş, Avrupa'daki ilerleme ve uygarlaşma derecesini incelemiş kişilerden yararlanmak lazımdır...

Program yaparken hayallere de kapılmamak gerekir. Bu nedenle biz haddimizi ve teşebbüsümüzde atacağımız adımın derecesini düşünerek program yapmalıyız! Bizim şimdiye kadar işlerimizdeki başarısızlık, gerçekleşmeyecek istekler ve hayaller peşinde dolaşmamızdandır. Ölçülü ve akla uygun bir çerçevede kalmalıdır. Gerçekçi olmayan şeylere değer vermemeliyiz!

Hedefe ulaşmak için takip edeceğimiz yolu İlişlerimizle değil, aklımızla çizmeliyiz!

1923 (37.37)

f. MİLLÎ DİŞ SİYASET

Dış siyaset bir toplumun iç bünyesi ile sıkı şekilde ilgilidir. Çünkü iç bünyeye dayanmayan dış siyasetler daima mahkûm kalırlar. Bir toplumun iç bünyesi ne kadar kuvvetli, metin olursa, dış siyaseti de o oranda sağlam ve dayanıklı olur.

1923 (5-163)

Dış siyaset, iç teşkilat ve iç siyasete dayandırılmak zorunluluğundadır, yani iç teşkilatın dayanamayacağı genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayali dış siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler.

1923 (5-101)

Arzumuz dışarıda bağımsızlık, içerde kayıtsız ve şartsız milli egemenliği korumaktan ibarettir.

1923 (5-71)

Milletler arası anlaşmazlıklar, ancak iyi niyetle ve genel çıkarlar adına karşılıklı fedakârlık yolu ile halledilebilir.

(79-141)

Dış siyasetimizde başka bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu, savunuyoruz ve savunacağız.

1921 (4-229)

Biz, ilhamlarımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığınız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bindir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir...

1937 (4-389)

Komşuları ile ve bütün devletlerle iyi geçinmek Türkiye siyasetinin esasıdır.

1930 (80-6787)

Eğer harp bir bombanın patlaması gibi, birdenbire çıkarsa, milletler harbe mani olmak için silahlı mukavemetlerini ve mali güçlerini, saldırgana karşı birleştirmekte kararsızlık göstermemelidir. En süratli ve en etkili tedbir; muhtemel bir saldırgana, taarruzunun yanına kâr kalmayacağını açıkça anlatacak, milletlerarası teşkilatın kurulmasıdır.

1935 (24.513)

Dış siyasetimiz, başlangıçta kendisine çizdiği hareket şeklinden asla sapmamıştır. Dış siyasetimiz daima milletlerin refahına sebep olan barış içinde, memleketin gelişmesini amaç edinmiştir. Bu gelişmeyi, tam ve mutlak olarak, bütün milletlere de dileriz.

1933 (46)

Dış siyasette kuvvetli olabilmek için kuvvetli bir iç siyaset lâzımdır... Ancak bir siyaset, bir devlet ve millet siyaseti olmadıkça yaşayamaz. İnsanların hayatı kısadır...

Takip olunması akla uygun olan siyaset milletin doğal kabiliyet ve ihtiyacına uygun olanıdır. Bizim için ne İslam birliği ve ne de Turanizm mantıkî bir siyasi prensip olamaz inancındayım.

Artık Türkiye'nin devlet siyaseti milli sınırları içinde egemenliğine dayalı bağımsız yaşamaktır. Bugünkü milli hükümetimizin hareket kuralı budur.

1923 (37-28:29)

Türk ulusa iki köklü nitelikle uluslararası ilişkilerde kendini göstermektedir. Bunlardan biri ulusumuzun kendini savunmak için sarsılmaz bir azim sahibi olarak saygı duyulmaya değer bir güçte olması, diğeri, ulusumuzun dostluklarına ve antlaşmalarına, durum ne olursa olsun, değişmez bir bağlılıkla uyacağına inanılmasıdır. Türk vatanı, ulusun bu yüksek niteliklerinin güvenine dayanarak ilerlemektedir.

1925 (7-572)

Dış siyasetimizde dürüstlük, ülkemizin güvenliğine ve gelişmesinin korunmasına dikkat etmek prensibi hareketimize kılavuz olmaktadır. Köklü yenileşme ve gelişmeler içinde bulunan bir ülkenin hem kendisinde, hem komşularında barış ve huzuru ciddi olarak arzu etmesinden daha kolay açıklanabilecek bir durum olamaz.

Bu samimi arzudan esinlenen dış siyasetimizde ülkenin korunmasını, güvenliğini, vatandaşlarının haklarını herhangi bir saldırıya karşı bizzat savunacak güç de özellikle önem verdiğimiz noktadır.

Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerimizi bu ülkede barışı ve güvenliği koruyacak bir güçte bulundurmaya bunun için çok önem veriyoruz.

1928 (4-342:343)

Büyük hayaller peşinde koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Efendiler; büyük ve hayali şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, kinini bu memleketin ve bu milletin üzerine çektik. Biz Panislamizm yapmadık. Belki "yapıyoruz, yapacağız" dedik. Düşmanlar da "yaptırmamak için biran önce öldürelim!" dediler.

Panturanizm yapmadık! "Yaparız, yapıyoruz dedik, yapacağız dedik" ve yine "öldürelim" dediler! Bütün dava bundan ibarettir. Efendiler; bütün dünyaya korku ve telaş veren kavram bundan ibarettir.

Biz böyle yapmadığımız ve yapamadığımız kavramlar peşinde koşarak düşmanlarımızın adedini ve üzerimize olan baskılarını arttırmaktansa tabu halimize, asıl durumumuza geçerli olan durumumuza dönelim. Kendimizi bilelim. Bu nedenle efendiler, biz hayat ve bağımsızlık isteyen milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı feda ederiz.

1921 (4-195:196)

g. ADALET, HUKUK VE MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI

Her halde dünyada bir hak vardır. Ve hak kuvvetin üstündedir.

1919 (3-1184)

Bir kurumun muhasebesi namusudur.

(81-138)

Sorumluluk yükü her şeyden, ölümden de ağırdır.

1925 (12-24)

Ancak hatalarını kabul edenler, affedilmeye layık olurlar. Çünkü bunlar hatalarını anlamış, pişman olmuş, bir daha aynı hatayı istememeye karar vermiş kimselerdir. Fakat suçlarını saptırmaya ve savunmaya kalkışanlar aynı yolda devam edecekler demektir ki, bunları hoş görüp affetmek kesinlikle uygun değildir.

(23-28)

Hükümet, memlekette kanunu egemen kılmak ve adaleti iyi dağıtmakla yükümlüdür. Bu nedenle adalet işi çok önemlidir... Adli siyasetimizde izlenecek amaç, öncelikle halkı yormaksızın süratle, isabetle, emniyetle adaleti dağıtmaktır.

İkinci olarak toplumumuzun bütün dünya ile teması normal ve zorunludur. Bunun için adalet seviyemizi bütün medeni toplumların adalet seviyesi derecesinde bulundurmak zorunluluğundayız. Bu hususları tatmin için mevcut kanun ve usullerimizi bu görüşle iyileştirmekte, canlandırmakta ve yenilemekteyiz ve buna devam edeceğiz.

1922 (4-217)

Bizim milletimiz ve hükümetimiz adalet fikri ve adalet anlayışı konusunda hiçbir medeni milletten aşağı değildir. Belki tarih bu konuda yüksek olduğumuza tanıklık eder. Bu sebeple bizim de yürürlükteki adli yasalarımızın bütün medeni milletlerin yürürlükteki yasalarından eksik olması uygun değildir.

Mücadelelerimizin amaçladığı tam bağımsızlık kavramının adli bağımsızlığımızı da kapsamı doğaldır. Bu nedenle; her bağımsız devletin vazgeçilmez bir hakkı olan adaletin dağıtımını vazifesine kimseyi karıştıramayız.

1922 (4-217:218)

Adliyenin yeniden düzenlenme ve teşkilatlanmasına verdiğimiz önemi, nasıl ifade etsek azdır...

Önemli olan nokta; adliye anlayışımızı, adli kanunlarımızı, adli teşkilatımızı, bizi şimdiye kadar şuurlu şuursuz etki altında bulunduran, çağın gereklerine uymayan bağlardan bir an önce kurtarmaktır. Millet, her gelişmiş memlekette olan adli ilerlemenin memleketin ihtiyaçlarına uygun olan esaslarını istiyor.

Millet; süratli ve kesin adaleti sağlayan medeni usulleri istiyor. Milletin arzu ve ihtiyacına bağlı olarak adliyemizde her (türlü) etkilerden cesaretle silkinmek ve hızla ilerlemeye atılmakta asla tereddüt etmemek lazımdır.

Medeni hukukta, aile hukukunda takip edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. Hukukta işleri olurlarına bırakmak ve hurafelere bağlılık; milletlerin uyanmalarını engelleyen en ağır bir kâbustur. Türk milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz.

1924 (4-317)

Adalet bir devletin esası olduğuna göre; mahkemelerin söz ile değil, gerçekten tarafsızlığını sağlamak her işin başında gelmelidir. Hak sahiplerine zorluk çıkarmak, resmi dairelerde işlerini takip eden kimseleri bugün git, yarın gel diye birtakım zorluklara uğratmak, hükümet otoritesi maskesi altında halkı ezercesine davranmak, uygun olmayan işlemlere kalkışmak gibi durumlar kesinlikle önlenmelidir.

1930 (25-56)

Biz, yurt emniyeti içinde kişilerin emniyetini de layık olduğu derecede göz önünde tutarız. Bu emniyet, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının, Türk hâkimlerinin garantisi altında, en ileri şekilde mevcuttur...

Adalet örgütümüzün ve kanunlarımızın, daima bu yönden incelemelerle, Türkiyelin dinamik hayatına, tam uygunlukları sağlanmalıdır... Güvenlik ve adalet işleri ile ilgili usullerde ve kanunlarda, kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır.

1937 (4-378)

Uzmanlarca bilinen bir gerçektir ki, kanun koyucular bir takım seçkin özelliklere sahip olmak mecburiyetindedirler. O özelliklerden birincisi şudur: Kanun teklif eden, kanun yapan, kanun koyan bir insan, insanlığın bütün hislerini, bütün ihtiraslarını herkesten daha çok anlar ve bilir.

Fakat nefisini herkesten fazla ve tamamen, bütün kapsamı ile bunlardan ayırmak kudret ve kabiliyetine sahip olmalıdır. Bu seçkin özelliğe sahip olmayan insanlar, toplum için kanun yapmak hak ve yetkisinden men edilir. Kanunlar hislere dayanarak ve uyularak yapılamaz.

1921 (4-193)

Kanunlarımız milli ihtiyaçlara ve hukuk ilminin esinlemelerine göre yeni baştan düzeltilecek ve tamamlanacaktır. Bütün kanunlarımızın düzenlenmesinde, her çeşit teşkilatta milli egemenlik esasları içinde hareket edilecektir.

1923 (18.67:68)

Günümüzdeki ilerlemeler milletlerin medeni ihtiyaçlarını genişletir, çoğaltır ve aydınlatır ve bu medeni ihtiyaçlar ile uyumlu olarak medeni hakların oluşmasını gerektirir. Her devletin ait olduğu toplumun medenileşme derecesiyle uyumlu, hukuki hükümleri vardır. Dünyada mevcut tüm medeni devletlerin medeni kanunları hemen hemen birbirinin çok benzeridir.

1922 (4-217)

Tamamen yeni kanunlar meydana getirerek eski hukuk esaslarını kökünden kaldırmak teşebbüsünde yiz. Ve yeni hukuk esasları ile alfabesinden eğitime başlayacak yeni bir hukuk neslini yetiştirmek için bu müesseseleri açıyoruz. Bütün bu yaptıklarımızda dayanağımız milletin beceri ve yeteneği ve kesin iradesidir. Bu teşebbüslerde arkadaşlarımız, yeni hukuku, bizimle beraber, bahsettiğim anlamda anlamış olan seçkin hukuklarımızda.

1925 (5-243)

Devlet halinde teşkilatlanmış bir insan toplumu Anayasasında, adalet kuvvetinin bağımsızlığının önemini açıklamaya gerek yoktur. Milletlerin yargı hakkı bağımsızlığının birinci şartıdır. Adalet kuvveti bağımsız olmayan bir milletin devlet olarak varlığı kabul edilemez.

1920 (4-55:56)

Her şey kanun yapmaktan ibaret değildir. Aksine her şey o kanunları uygulamak ve uygulattırmaktan ibarettir. Uygulayan, yerine getiren, daima karar verenden daha kuvvetlidir.

1920 (4-207)

Bugünün ihtiyaçlarına uygun kanun yapmak ve onu iyi uygulamak refah ve ilerleme sebeplerinin en önemlilerindendir.

1925 (4-328)

Hâkimler, hem vatandaşların hürriyetini düşünmeli, hem de devlet otoritesinin güçlü kalmasına dikkat ve riayet etmelidir.

1931 (65-60)

Bizim milletimizin adalet hususundaki derecesi hiçbir zaman diğer milletlerden aşağı kalmamıştır. Adaleti belki onlardan daha iyi sağlamıştır. Biz en gelişmiş ve medeni

devletin kanunlarına eşit ve benzer kanunlar yapabiliriz. Eski ihtiyaçlara göre yapılmış şeyleri, ihtiyaç arttıkça yenilemek lazımdır.

1923 (37-24)

Kanun Millet Meclisinden çıkar. Millet en doğru bir meclisle temsil edilir!

Program ve prensip sahibi partilerin etkisi önemlidir. Doğal olarak mecliste bulunan partiler, kanunları kendi programları, fikirleri doğrultusunda çıkarmak isteyeceklerdir... Kanun çıkarırken görüşme çeşitli programların, düşüncelerin, görüşlerin çarpışması halinde olacaktır. Mecliste çoğunluğu sağlamış olan partinin belirli görüşleri yürür...

Meclis kanunları, bakanlar kurulu ve bünyesindeki adalet bakanlığı aracılığı ile uygular.

1923 (37-77:73)

Adli siyasetimizin temel esası, zamanın değişmesi ile hükümlerin de değişmesi gerekeceğinin inkâr edilmez olduğu kuralıdır.

1922 (18-67)

Hukuki hükümler zaman ve ortam (yer) içinde toplumlara uğradıkları değişikliklere göre değiştiklerinden, on dört yüzyıl önceki zamanın ve ortamın ihtiyacına göre lüzumlu ve yeterli görülmüş olan esaslar yerine, bugün birçok çeşitli kanunlar ve usuller konulması zorunluluğu görülmüştür.

Bunlar bile kalıcı olmayıp zamanla değişmeye mahkûmdurlar.

1933 (132-92)

İnsanlar huzur ile vicdan hürriyeti ile çalışmak ihtiyacındadır... Bu ise Efendiler, sosyal toplumu idare eden devlet ve hükümette adaletin mutlak egemen olmasıyla mümkündür...

Hükümet için esas olan kurallardan biri adalettir demiştim. Bunu gerçekleştirecek yargı organlarıdır. Bir memlekette adalet mevcut olmazsa, o memlekette anarşiden başka bir şey yoktur. Orada hükümet yoktur, orada hiç bir şey yoktur.

Adalet kanunlarla dağıtılır. O halde bu memlekette adaletin emniyetle ve süratle dağıtılıp dağıtılmamakta olduğunu anlamak için bir defa var olan kanunlara, hukuk kitaplarına bakmak lazımdır. Diğer taraftan da bunun memleket içindeki uygulamasına ve sonuçlarına bakmak lazımdır...

Kanunlarımızı inceleyelim ve bunların dayanak noktalarını öncelikle memleketimizin durumuyla, şartlarıyla ve milletimizin gerçek sosyal ve vicdani ihtiyaçlarıyla ve fakat aynı zamanda gelişen dünya ile ilişkilerin meydana getirdiği zorunlulukları da göz önüne alarak düzeltmek, yararlı hale getirmek ve canlandırmak lazımdır.

Efendiler, biz Türkiye halkını insanlık dünyasından ayırarak kendi başımıza yaşayamayız. Bütün dünya ile bütün insanlıkla beraber yaşarız ve yürürüz! Ve hiç olmazsa onlarla bir hizada yürümeye mecburuz.

Buna göre her hususta olduğu gibi özellikle yargıda da zamanın gereklerini daima göz önünde tutmak ve yeni yapacağımız bütün şeyleri ona göre yapmak zorundayız.

1923 (37-116:117)

Vilayetlerin İdarî otoriteleri ile yargı organları arasında zararlı bir dayanışma eksikliği ve bundan fazla olarak bu iki teşkilat arasında karşılıklı güvensizlik ve nüfuz rekabeti ve hatta bir çeşit çekememezlik hemen her yerde göze çarpıyor. Mevcut kanunlar, kurallar ve usuller her ne olursa olsun gerçek görüşün bir ifadesi olan bu durumu derhal düzeltmek lazımdır.

Mesele sadece valilerin savcılarını vazifeye göndermelerine mani olduğu söylenen yeni kanun hükümlerinin şekil olarak değiştirilmesinden ibaret değildir. Belki hükümette içişleri ve adalet bakanları tarafından temsil edilen iki dairenin vatanın her tarafında tek kuvvet gibi hareket etmelerini sağlayacak bir anlayışın bir an önce yerleştirilmesi gereklidir. Mahkemelerin mutlak dokunulmazlığı ve bağımsızlığı üzerine söz yoktur.

Fakat bir valinin siyasi ve İdarî gerekçelerle savcılarını derhal harekete geçirmesi hazırlık ve ilk soruşturmalar sırasında; inkılâba ve devletin kuvvet ve emniyetine ait olan küçük, büyük her meselede görüşlerini dinletebilmesi önemli bir ihtiyaç halinde kendini gösteriyor.

İçişleri ve adliyenin yalnız merkezde ve hatta yalnız vilayetlerde değil merkeze bağlı yerlerde ve şehir, kasaba sokaklarında göstereceği kuvveti ve süratli bir işbirliği manzarası bütün tedbirlerimizin başında gerçekleştirilmesi zorunlu olan bir iştir...

1931 (50-1:26)

Şimdi halkın devlete ve inkılâp esaslarına saygı göstermesini sağlayacak noktaları belirtelim: Devlet otoritesinin ve bütün ana meseleleri ile beraber rejimin daha sıkı ve yakından savunmasını temin edecek yasal önlemlerin alınması zamanı gelmiştir. İçişleri ile yargı organları işbirliğinin gereği hakkında birinci seyahat notlarımızda belirtilen görüşler bu seferki gözlemlerimizle daha da kıymetlenmiş ve kuvvetlenmiştir.

İzmir'de meydana gelen olaylar esnasında güvenlik kuvvetlerine saldırı, matbaa yıkma parti binasına saldırı, işçiyi greve kışkırtma, hükümetin manevi şahsiyetine saldırı ve dil uzatmada bulunmak ve seçime hile karıştırmak suçlarından dolayı (90) kişi adliyeye teslim edilmiş ve adliyece bunlardan yalnız ikisinin tutuklu olarak mahkemesine lüzum gösterilerek diğerlerinin çeşitli şekillerle serbest bırakıldığı polis raporuna dayanılarak ilden bildirilmiştir.

Hakaret, yıkma, saldırı gibi ağır suçlarla o hava içinde adliyeye gönderilenlerin serbest bırakılması benzer saldırılarının devamını elbette teşvik etmek olacaktır.

Adliyemizin gözü önünde günlerce süren bu gürültülere rağmen bu hareket şekli en hafif deyiimi ile adalet teşkilatımızın devletin kuvvet ve emniyeti konusunda duyarlı olmadığıı belirtmeye yeterlidir.

Bu konuda kendisinden bilgi istenen İzmir Savcılığı, olaylar üzerinde duyarlı olduğunu ve fakat adliyeye sevk edilenlerden bir kısmının tutanaklarında suç unsuru olacak şeylerin bulunmadığını söylemektedir. Aynı özellikteki suçların işlemlerinin ve yargılamalarının süratli yapılması ceza usulü mahkemeleri kanununun duruşma bölümü gereği iken gördüğümüz çeşitli yerlerde adliyenin ilgisizliğini ve vazifesini yapmamış olduğunu tespit eden bazı durumları özetleyebiliriz...

Bütün bu görüşler adliyemizin, halkı, hükümetin kovuşturmasından kurtarmak gibi yanlış ve zararlı bir anlayışla hareket etmekte olduğunu anlatır.

Yukarıdaki örneklerde tespit edilen kusurlardan dolayı suçlu sorgu hâkimleriyle beraber, hakemler de ceza görmelidirler. Suçlar karşısında, birlikte hareket eden bütünleşmiş bir idare ve ceza sistemini kurmak ve işletmek lazımdır. Bu amaçla tamamlanması gereken kanuni tedbirler şöyle özetlenebilir.

Bir Cumhuriyeti ve rejimi koruma kanunu yayınlanmalıdır. Bu kanunda, bizzat Cumhuriyet aleyhinde olduğu gibi onun temellerini oluşturan inkılâp kanunları aleyhinde fiilen hareket veya harekete teşvik veyahut bu konuda söz ve yazı ile telkin, ağır ceza yaptırımlarına bağlanmalıdır.

Gerek bu suçlar ve gerekse devlet ve hükümet otoritesini küçük düşürecek, hakarete uğramasına neden olacak hareketlerin yargılamaları mutlaka tutuklu olarak yapılmalı ve savcıların, sorgu hâkimlerinin, mahkemelerin takip edeceği yollar, duruşma zamanları açık olarak belirtilmelidir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü kanunu yeniden gözden geçirilmeli, askerin müdahalesi esasları ayrıntılarına kadar açıklanmalıdır. Askerin müdahalesi ancak ateş etmek için olmalıdır. Müdahale isteği, idare amirleri tarafından bu esas göz önünde tutularak yapılmalıdır.

1931 (50-11-19:22)

h. İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İLE SORUMLULUKLARI:

Hürriyet, insanın, düşündüğü ve dilediğini tam olarak yapabilmesidir. Bu tanım, hürriyet kelimesinin en geniş anlamıdır. İnsanlar, bu anlamda hürriyete, hiçbir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü bilindiği gibi insan doğanın yaratığıdır.

Doğanın kendisi bile, tamamen hür değildir; evrenin kanunlarına tabidir. Bu nedenle insan ilk önce, doğa içinde, doğanın kanunlarına, şartlarına, nedenlerine, etkenlerine bağlıdır. Mesela dünyaya gelmek veya gelmemek, insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, doğanın ve birçok varlığın en zayıfı, en günsüzüdür.

Korunmaya, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye muhtaçtır. İlkel insanların, doğanın her şeyinden; gök gürültüsünden, geceden, taşan bir nehirden ve vahşi hayvanlardan ve hatta birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk duygu ve düşüncesi korku olan insanın, her düşünce ve dileğini mutlaka yapmaya kalkışmış olması düşünülemez.

İlkel insan kümelerinde, ata korkusu ve nihayet büyük kabile ve kavimlerde, ata korkusu yerine geçen Allah korkusu, insanların kafalarında ve hareketlerinde sayısız yasaklar yaratmıştır. Yasaklar ve hurafeler üzerine kurulan, birçok adetler ve gelenekler, insanları düşünce ve harekette çok bağlamıştır.

O kadar ki, kişisel düşünce ve hareket serbestisi gibi bir hak kavramı bilinmemiştir.

Toplulukların başına geçebilen adamlar, topluluğu, Allah adına idare ederdi. Her türlü hak ve yetki onlarda idi. Kişinin hakkı, hürriyeti söz konusu değildi. Buraya kadar olan düşüncelerimizi, şöyle bir neticeye bağlayabiliriz; İnsan önce doğanın esiri idi; sonra buna, gökten kuvvet ve yetki alan bir takım adamlara esir olmak eklendi.

İnsan toplumları büyüdüğü ve devlet haline geldikçe, kişiler üzerindeki baskı o kadar çoğaldı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, sınırsız, kayıtsız, şartsız, mutlak bir kudret olarak kabul ediliyordu. Devletin şekli İmparatorluk veya Cumhuriyet olsun, bunun önemi azdı; kişinin, kişisel bir hakkı yoktu. Eski zamanlarda, insanların, yapabildikleri medeniyetlerinin, en yüksek devirlerinde, durum böyle idi.

Kişinin hakkı, hükümdarın yararına olarak, ilahi hak içindeydi. Bu hakka dayanarak, hükümdar, tebaanın hürriyetini istediği gibi kullanabilirdi; bu, kişi hakkına saldırı sayılmazdı. Hükümdarın, kudreti için, dinlerden çıkan sınırdan başka bir sınır tanınmıyordu.

Hükümdarın yapmaması lazım gelen şey, Allahın yasakladığı şey olacaktı. İnsanlar, fikri gelişmede ilerledikçe, kendi kökenlerini daha açık düşünmeye başladılar; yavaş yavaş, onun büyüklüğünü daha iyi anlama ve takdir etme gücüne sahip oldular. Doğanın her şeyden büyük ve her şey olduğu anlaşıldıkça, doğanın çocuğu olan insan, kendinin de büyüklüğünü ve değerini anlamaya başladı.

İşte, insanlar, bu kavrayış derecesine yükseldikten sonradır ki; "Doğanın insana verdiği bütün yetenekleri faaliyetlerde serbest olarak kullanmak ve gelişmek lazımdır;

Bu ihtiyaç doğaldır, doğanın verdiği haktır." Artık, bundan sonra, kişi ile hükümdar ve devlet arasında, hak davası ve hak mücadelesi başlar. Bu mücadele, devletlerin, iç gelişmelerinin tarihidir.

16'ncı yüzyılda ileri sürülen fikirler, şöyle idi; Hükümdar emirleriyle, kanunlarıyla ilahi hakkı olduğu gibi doğal hak da bozamaz. Doğal hakkın da Allah tarafından konulduğunu kabul etmek lazımdır. Bu fikir hareket noktası olarak kaldığı müddetçe, Hükümdarların kudretlerindeki sınırın temelini, tanrısallık fikri ve ilahi irade oluşturdu. Çünkü doğal haklar da aynı temele bağlanmıştı.

Hükümdar bu sınıra uydu ise, bu uymayı dini bir vazife kabul etmesindendi, yoksa kişinin hükümdara karşı isteklerde bulunabileceği hiçbir hak tanınmış değildi. Kişisel haklar teorisi, doğal hak fikri, tanrısallık fikri temelinden, gökten koparılıp, yeryüzüne indirildikten sonra meydana çıkabilmiştir.

Kişisel haklar teorisinin temeli şöyle kuruldu: Her türlü hakkın kaynağı, kişidir. Çünkü gerçek, hr ve sorumlu olan yaratık, yalnız insandır. Buna göre, kişinin yalnız doğal hak ve ahlaki sorumluluk ile sınırlandırılan mutlak bağımsızlığı, bütün medeni teşekküllerden önce, ilk durum olarak, çıkış noktası gibi kabul ediliyor.

Fakat diğer taraftan insanların sosyal ve siyasi teşekküller halinde bulunması da doğal ve gereklidir. Bu teşekküller ise, kısmen zorunlu olarak, kaçınılmaz kanun hükümlerine göre gelişir.

Bu kaçınılmaz hükümlerin varlığı oranında ve zekânın bu kaçınılmazlığın gidişini ve yönünü kıymetlendirebildiği oranda insanların hürriyet ve iradeleri, bu kadere boyun eğmek mecburiyetindedir. İnsanlar, hareketlerini, bu kaderin gidiş ve yönüne uydurmak zorundadırlar.

Bu mecburiyet ve zorunluluk hali, gerçekte kaçınılmaz sonu, daha mükemmel ve daha uyumlu yapmaktadır. Doğanın ve tarihin ürünü olan bir milletin kişileri, daima bu gerçek ile karşı karşıya bulunur ve ona saygı gösterir. Böyle bir milletin kurduğu devletin de temeli ve gayesi, kişisel hak olur.

Kişinin birinci hakkı, doğal yeteneklerini serbestçe geliştirebilmesidir. Bu gelişimi sağlamak için ise, en iyi vasıta, kişiye, bir başkasının benzer hakkına zarar vermeksizin, tehlike ve zarar kendine ait olmak üzere, ona, kendi kendini, istediği gibi sevk ve idare etmeye müsaade etmektir.

İşte bu serbest gelişmeyi sağlamak, kişisel hakların oluşturduğu çeşitli hürriyetlerin ana gayesidir. Bu haklara saygı göstermeyen siyasi toplum, asıl vazifesinde kusur etmiş olur ve devlet, varoluşunun nedenini ve anlamını kaybeder.

Çağdaş demokraside, kişisel hürriyetler, özel bir değer ve önem kazanmıştır; artık, kişisel hürriyetlere devletin ve hiç bir kimsenin müdahalesi söz konusu değildir. Ancak, bu kadar yüksek ve kıymetli olan kişisel hürriyetin, medeni ve demokrat bir millette, neyi ifade ettiği, hürriyet kelimesinin, mutlak şekilde düşünülebilen manasıyla anlaşılamaz. Söz konusu olan hürriyet sosyal ve medeni insan hürriyetidir.

Bu sebeple, kişisel hürriyeti düşünürken, her kişinin ve nihayet bütün milletin ortak çıkarım ve devlet varlığını göz önünde bulundurmak lazımdır. Anlaşıyor ki, kişisel hürriyet mutlak olamaz. Bir başkasının hak ve hürriyeti ve milletin ortak çıkarı, kişisel hürriyeti sınırlar.

Kişisel hürriyeti sınırlamak bir bakıma devletinde esas ve vazifesidir. Çünkü devlet kişisel hürriyeti sağlayan bir teşkilat olmakla beraber, aynı zamanda, bütün özel faaliyetleri, genel ve milli amaçlar için birleştirmekle yükümlüdür.

"Hürriyet, başkasına zarar vermeyecek her türlü davranışta bulunmaktır. [Anayasa Madde: 68] denildiği zaman, vatandaş hürriyetinin, yalnız bunun amaç olduğu, devletin bu amacı sağlamak üzere bir vasıta olarak kabul edildiği ifade edilmiş olur.

Fakat milletin genel çıkarını ve amacını koruyacak olan bu vasıtaadır. O halde, kişisel hürriyete sınır olarak "Başkalarının hürriyet sınırını" [Anayasa Madde: 68] gösterirken kişisel hürriyetin, milletin genel çıkarının gerektirdiği dereceden daha fazla sınırlandırılmayacağı kabul edilmiş oluyor...

Bu fikir basittir fakat uygulanması çok güçtür. Çünkü kişisel hürriyetin derecesi, devlet faaliyetini zayıflatmamalıdır. Devletsiz bir toplum veyahut zayıf bir devlet hayatı sonuçta, herkesi birbiri ile mücadeleye götürür. Bu mücadelenin, çoğunluğun hürriyetini bozmayacak şekilde düzenlenmesi lazımdır.

Bu düzenleme işlemi, kişinin, sorumluluğuna, teşebbüsüne ve gelişmesine zarar verecek dereceye götürülmemelidir.

Vatandaşların teşebbüs ve sorumluluk hisleri ne kadar gelişirse devlet için o kadar iyidir. Kişisel hürriyetin, ne kadarından vazgeçilmesi gerekeceği, içinde bulunulan zamana ve memlekete göre değişir, özel zamanlar, özel tedbirler gerektirebilir.

Bir de, hürriyetin kötüye kullanılması, hürriyetin geçici fakat geniş ölçüde sınırlandırılmasını gerektirebilir. Bütün bu tedbirleri ve sınırlandırmaları tanımak lüzumu, devlet fikir ve kavramını ifade eder. Bu hususlardaki tedbirlerin şiddetini ve sınırların genişliğini ölçmek büyük bir sanattır. Devlet sanatı işte budur. Bu sanatta isabetin derecesi hürriyetlerin sınırlarını çizen kanunda görülebilir. Çünkü "Bu sınır ancak kanım yoluyla tespit ve tayin edilir."

Her halde, vatandaşların genel hürriyet ve mutluluğu için kişilerden, ancak devlet için zorunlu olan bir kısım hürriyetlerinin bırakılması istenebilir.

Türk milletinin tarihini göz önüne getirelim; hemen daha düne kadar, altında ezildiği keyfi idare, esaret ve işkencenin kara, kanlı pençesini hisseder gibi olmamak mümkün değildir.

Türk, keyfi idare ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için iç ve dış düşmanlar karşısında, hayatım ortaya koydu; çok kanlı ve tehlikeli mücadelelere girdi; sayısız fedakârlıklara katlandı; başarılı oldu, ancak ondan sonra hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet Türk'ün hayatıdır. Artık, Türkiye'de "Her Türk hür doğar, hür yaşar" [Anayasa Madde: 68]

Türkün bugünkü milli ve siyasi terbiyesi ve yüksek kıymeti onun amacını ve durumunu ortaya koymuştur.

Türkler, demokrat, hür ve sorumluluklarını bilen vatandaşlardır; Türk Cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir. Türk, kişisel hürriyetinden ve çıkarlarından, Anayasada tespit edildiği kadarını Cumhuriyete bırakmıştır.

Cumhuriyet kişinin, ona bıraktığı bir kısım hürriyeti, kişinin ve Türk milletinin, içte hürriyetini ve dışa karşı da bağımsızlığını sağlamak için kullanır.

1930(14-450:465)

Sonsuz bir hürriyet düşünmek mümkün değildir, hakların en büyüğü olan hayat hakkı bile mutlak değildir.

1923 (4-298)

Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok olma vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.

1906 (5-1)

Gerçekten tam bir azim ve ısrar ile devam ettirilen ve savunulan bağımsızlık hak ve hürriyet davalarının başarısını tümüyle engelleyecek hiç bir kuvvet tasavvur edilemez.

1922 (7-479)

Biz Türkler tarihimiz boyunca hürriyet ve bağımsızlığa sembol olmuş bir milletiz.

1927 (28-33)

Hürriyetten doğan bunalımlar ne kadar büyük olursa olsun, hiç bir zaman fazla baskının sağladığı sahte güvenlikten daha tehlikeli değildir.

1930 (19-221)

Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük atalarımın en kıymetli miraslarından olan bağımsızlık aşkı ile yaratılmış bir adamım.

1921 (6 - 24)

Bir millette onurun, saygınlığın, namusun ve insanlığın meydana gelebilmesi ve devam ettirilebilmesi, mutlaka o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür.

1921 (6-24)

Kişisel hürriyetler kutsaldır. Bunların korunmasına daima çalışılır, devletin kuvveti, otoritesi hiçe sayılırsa, -olacak bir şey değil ama belki hiçe indirilebilir,- ancak bu takdirde bu gibi insanların sonunda mutlaka başka bir devletin otoritesi altına girme aşağılığına düşeceklerini, yabancı bir devlet otoritesinin esaret zincirlerini kendi elleri ile boyunlarına takmaya mecbur olacaklarını hatırdan çıkarmamak lazımdır.

Vatandaş olan kişiler kendi hürriyetlerinin bir kısmını seve seve gerekli görerek devlete zaten devretmişlerdir. Devlet kendine özgü İradesi ile kişisel hürriyetlerin bir kısmına gene o hürriyetlerin sağlanması için sahip olur.

Yeter ki devlet hakimiyeti, milletin refahına, genel mutluluğuna ve vatandaş hürriyetlerinin sağlanmasına kullansın.

1931 (47)

Toplumda hürriyet sınırlıdır. O da bir kişinin değil toplumun tümünün ortak menfaatlerinin gereği olarak yürürlükteki kanunlar ileler. Vicdan hürriyetinizi ne dereceye kadar kullanabileceğiz, bunlar yürürlükteki kanunlarla anlaşılır.

1923 (37-68)

(1) Hürriyetin Çeşitli Şekilleri:

Bir milletin kültürü yükseldikçe, kişisel hürriyetin uygulama sahaları genişler ve çoğalır; çeşitli şekilde, birbirinden ayrı ve bağımsız kişisel hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler, nitelik ve yapılarına göre iki gruba ayrılırlar.

(a) Kişinin Maddi Çıkarlarına Karşılık Olan Hürriyetler:

1'inci grup içinde sayabileceğimiz kişinin maddi çıkarlarının karşılığı olan başlıca hürriyetler şunlardır:

(1) Kişisel Hürriyet:

Kelimenin dar manası ile kişisel hürriyettir; yani, serbestçe gitmek, gelmek, milli topraklarda kalmak yahut oradan çıkmak hakkına sahip olmaktır. (Seyahat ve ikamet hak ve hürriyeti) Bununla beraber kişilerin keyfî tutuklamalardan, hapisten ve cezadan korunma güvencesidir.

1930 (14-466)

(11) Konut Dokunulmazlığı:

Özel konutun dokunulmazlığıdır. Bu hak, kişisel güvenliğin uzantısı ve devamıdır. İnsan, evinin sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, hükümetin müdahalesi, yalnız kanunun tayin ettiği durumlarda ve şekilde olabilir.

1930(14.467)

(111) Kişisel Mülkiyet:

Kişisel mülkiyet, bir insanın emeği mahsulü olan, her şeye sahip olması, devletin müdahale edemeyeceği, kişinin yüksek haklarından. İnsan, namuslu bir şekilde, sahip olduğu mal ve mülkünü istediği gibi kullanabilir; satabilir, satmayabilir, istediğine verebilir, onları ortadan kaldırabilir, yıkabilir. Eski zamanlarda böyle değildi; aksi idi, insanları istemedikleri halde, aileleriyle oturdukları yerle beraber satabilirlerdi.

Kişisel mülkiyet hakkını sınırlayan tek husus, toplum çıkarları için kamulaştırmaktır. Bununla beraber,

hükümetin, belediyelerin, mahalli idarelerin, ne gibi lüzum ve zorunluluklarla ve ne usul ve şekilde kamulaştırabilecekleri, kamulaştırma ile ilgili kanunlar ile belirlenmiştir. Fikir ve kalem ürünü olan her eser de sahibinin hakkıdır. Bu hak, 'Telif Hakları Kanunu" ile sağlanmıştır.

1930 (14.467)

(iv) Ticaret, Çalışma ve Sanat Hürriyetleri:

Ticaret, çalışma ve sanat hürriyetidir. İnsan, hayatını kazanmak için, istediği işte, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hususta serbesttir. Ancak, bu hürriyet toplumun iyiliği için normal olarak, bir takım kanuni kayıtlar ve şartlara bağlıdır. Mesela, bir sütçü, bir ekmekçi bir takım sağlık kurallarına uymaya mecburdur.

Bir tüccar, yabancı memleketlerden getireceği malları, gümrük vermeden memlekete sokamaz. Herkes, memlekette, istediği gibi, öğretmenlik, avukatlık, doktorluk yapamaz; bunun için kanunen bir takım özelliklere sahip olması lazımdır.

Bunlardan başka, devletin, siyasi veyahut toplumun menfaat ve emniyeti maksadıyla tekel'i altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz. Bütün bu engellerle beraber, insan için daima yeterli bir çalışma ve ekonomik hürriyet vardır.

1930 (14-467:469)

(b) Kişinin Fikir Hayatındaki Hürriyet Hakları:

2'nci gruba dahil olan hürriyetler, daha çok, doğrudan doğruya, şahsın fikir hayatındaki hürriyet haklarıdır.

(1) Vicdan Hürriyeti:

Bunlardan birincisi, vicdan hürriyetidir. Her istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine göre bir siyasi fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin şartlarını yerine getirmek veya getirmemek hak ve hürriyetine sahiptir. Kimsenin fikrine ve vicdanına egemen olunamaz.

Mutlak ve taarruz edilmez olan (varlığı şüphe götürmeyen ve dokunulmazlığı, olan) vicdan hürriyetinin; kişinin doğal haklarının en önemlilerinden olduğu bilinmelidir. Medeniyetin geri olduğu cehalet devirlerinde, fikir ve vicdan hürriyeti zorbalık ve baskı altında idi, insanlık bundan çok zarar görmüştür.

Özellikle din koruyuculuğu kılığına bürünenlerin, gerçeği düşünebilenlere, söyleyebilenler hakkında uygun gördükleri zulüm ve işkenceler, insanlık tarihinde daima kirli facialar olarak kalacaktır.

(11) Toplantı ve Basın Hürriyetleri:

(aa) Genel:

Bu iki hürriyet, aynı prensipten çıkar. O prensip, insanların fikirlerini serbest söylemek ve yayınlamak

hakkıdır. Vatandaşlar, kendi öğrenim ve eğitimleri için ve toplumun menfaatleri açısından, fikir alışverişinde bulunabilmeli, düşündüklerini istedikleri gibi, söyleyebilmelidirler.

En büyük gerçekler ve ilerlemeler, fikirlerin serbest ortaya konması ve karşılıklı söylenebilmesi ile meydana çıkar ve yükselir.

(bb) Toplantı Hürriyeti:

Toplantı, insanların beraber düşünüp konuşmak veya birinin sözlerini dinlemek maksadı ile geçici olarak bir araya gelmeleridir. Toplantı hürriyeti, Anayasamız gereğince, kişilerin doğal haklarındanandır.

Fakat toplantı ve gösteri yürüyüşü kanunu çerçevesinde uygulanır. Çünkü asayiş, toplumsal ve siyasal düzeni korumak ile yükümlü olan hükümetin, gereken tedbirleri alabilmesi için, toplantının günü ve yeri hakkında, önceden usullere uygun olarak bilgilendirilmesi lazımdır. Toplantı, insanların bir şeyi beraber görmek için toplaşmalarından veya insanların birlikte hareket için, devamlı bir şekilde birleşmeleri durumundan ayırt edilmelidir.

Toplantı, isimle ve kişisel bir davet üzerine olan özel toplanma da değildir. Doğal olarak memleketin huzur ve rahatını bozacak şekilde ve yerlerde toplanmak yasaktır.

Toplantı hürriyeti, basın hürriyetinden eskidir. Fakat, basın hürriyeti, matbaanın ve gazeteciliğin ilerlemesi sayesinde, daha büyük bir önem kazanmıştır.

1930 (470:475)

(cc) Basın Hürriyeti:

Basın hürriyeti, vatandaşın, günlük veya zaman zaman çıkan gazetelere, dergilere yazacağı yazılar veya yapacağı resimler vasıtasıyla ve yayımlayacağı kitaplarda fikrini serbestçe duyurmasıdır.

Tiyatro, sinema ve gramofon, radyo, telgraf da fikirlerin yayımı ve duyurulması için çok önemli ve etkili vasıtalarlardır. Bir insanın, herhangi bir yerde söylediği sözleri sadece orada bulunanlar işitebilir, tesiri âni ve sınırlıdır. Fakat bu sözler radyo ile söylenirse, bütün dünya işitebilir.

Telgraf da fikirlerin yayımlanmasında en seri vasıtaadır. Fakat söz bir gramofon plağına geçerse, özellikle, bir gazeteye, bir kitaba geçerse, fikrisabit hale gelmiş olur, bütün dünyada okunur; doğal olarak gelecek nesillere de ulaşır.

Herhangi bir levhaya kazınan resim ve yazıların işaret ettiği fikirler, keza yapılan heykeller de fikirleri yaşatan eserlerdir. Çeşitli vasıtalarla kayıt edilen ve seri bir şekilde yayımlanan fikirler, bütün insanlığın ilerlemesine ve tarihe büyük hizmetler yapar.

1930(14-476:477)

(111) Dernek Kurma ve ğretim Hürriyetleri:

(aa) Genel:

Dernek, birçok kişi tarafından, bilgilerini veya çalışmalarını devamlı olarak birleştirmek amacı ile meydana getirilen kuruldur. ocuk Esirgeme, Kızılay Dernekleri, Türk Ocakları Kadınlar Birliği gibi kulüpler de dernekler türündendir.

Öğretim, bir kimsenin, kendi ilmini başkalarına öğretmeğidir. Buradaki öğretimden amaç, aile içinde yapılan öğretim ve öğrenim değildir. Bir kuruluş açarak, genel öğretim yapılmasıdır.

Dernek kurma ve öğretim hürriyetleri, diğer kişisel hürriyetlerden farklıdır. Çünkü bunlar, ortak bir faaliyetin devamlı uygulanmasını gerektirir. Bu sebeple, yalnız kişisel haklar gibi düşünülemezler.

(bb) Dernek Kurma Hürriyeti:

Dernekler, bir taraftan sosyal toplumu kuvvetlendirir, fakat bir taraftan da, kurulan bu dernekler, devlet içinde başlı başına birer teşkilat ve birer kuvvet olacaklarından, devlet için tehlikeli de olabilirler.

Bu sebeple, dernek kurma, Anayasamızda, kişilerin doğal haklarından sayılmış olmakla beraber dernek kurma, ayrıca bir kanunla düzenlenmiştir. Dernekler Kanununa göre;

(u) Dernek, kurulmasından hemen sonra, mutlaka usullere uygun olarak hükümete bildirilmelidir.

(v) Mevcut kanunlara, genel adaba aykırı, yasal olmayan bir esasa veya devletin bağımsızlığını hükümetin şeklini bozmak ve çeşitli unsurları birbirinden ayırmak maksadı ile dernek kurulamaz.

(be) Irk ve cinsiyet amaç ve isimleri ile siyasi dernek kurmak yasaktır.

(x) Dernek üyelerinin 18 yaşına girmiş olmaları şarttır.

(y) Gizli dernek kurulması kesinlikle yasaktır.

(bf) Dernek toplantılarının yapıldığı yerde, her çeşit silah yasaktır. Yalnız, kulüplerde, güvenlik kuvvetlerinin bilgisi altında meç eğitime ve avcılığa ait silahlardan lüzumu kadarı bulunabilir.

1930 (14-495:498)

(cc) Öğretim Hürriyeti:

Öğretime gelince, bu da çok önemli ve hassastır. Devlet vatandaşların öğrenim ve eğitimiyle çok ilgilidir. Bir defa ilköğretimi zorunlu tutar ve genellikle, öğretim, hükümet denetimi altında ve onun programları çerçevesinde yapılır.

Çünkü öğretim hürriyeti, niteliği itibariyle, karmadır. Bir taraftan, kişisel hürriyetin gereğidir, fakat ortak teşkilata dayanır. Onun için, öğretimin kanunla, özel bir esasa bağlanması lazımdır. Anayasada buna ait elan madde

şudur: "Hükümetin gözetim ve kontrolü altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir."

Öğretimin birleştirilmesi kanununa göre, "Türkiye genelinde bütün ilim ve öğretim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır." Yalnız, Harp Okulunun kaynağı olan askeri liseler, Milli Savunma Bakanlığına bırakılmıştır.

(1v) İhbar ve Şikâyet Hakkı:

"Türk'ler gerek şahıslarına, gerek kamuya dönük olarak, kanunlar ve kurallara aykırı gördükleri durumlarda, yetkililere ve Türkiye Büyük Millet Meclisine, tek basma veya toplu olarak ihbar ve şikâyetle bulunabilirler. Şahsın yapmış olduğu müracaatın neticesinin dilekçe sahibine vazıh olarak bildirilmesi zorunludur." [Anayasa Md. 82.]

Bu şikâyet hakkı, belirtildiği gibi bir haksızlığa karşı şikâyet şeklinde olursa, kişisel hak olur. Fakat kanunlardan şikayet ve kanunların değiştirilmesine ait teklif şeklinde olursa, bu husus vatandaşın siyasi teşebbüsü demek olur ki, bunun şekil ve sınırı kanunla belirlenir.

"Kanun teklif etmek hakkı, milletvekillerine ve bakanlar kuruluna aittir." [Anayasa Md. 15.] Bunun dışında siyasi arzusunu göstermek isteyen vatandaş, kitap yazarak ve basından istifade ederek arzusunu tatmin eder. Kamuoyuna saygı duyan hükümetler veya meclisler bunları göz önüne alır.

(v) Kişisel Hak - Siyasi Hak:

Kişisel hak, siyasi hak demek değildir. Kişisel haklara, medeni haklar yahut kamu veya toplum hakları gibi isimler verenler olmuştur, isim ne olursa olsun Kişisel haklar, siyasi haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasi haklar, vatandaşların hükümete katılmasını temin eden haklardır; bunun en açık ve belli örneği siyasi seçimlerdir. Siyasi haklardan, ancak kanunun bu hakları kendilerine verdiği vatandaşlar yararlanabilir.

Siyasi haklar, cins, yaş ve kabiliyet farkı olmaksızın milletin her ferdine verilmemiştir. [Anayasa Md. 10.]

Kişisel haklar ise, prensip olarak, cinsleri, yaşları ve kabiliyetleri ne olursa olsun milleti oluşturan her kişiye aittir. Bu hakların bir kısmı bile gördüğümüz şekilde bir takım şartlara bağlıdır. Bunun sebebi ikidir.

(aa) Bu haklar, uygulandıklarında siyasi bir faaliyet meydana getirebilirler; bu faaliyet hükümete dolaylı şekilde katılmaya neden olur. Basın hürriyeti dernek kurma hürriyeti, toplantı hürriyeti ve hatta gelecekteki vatandaşları yetiştiren öğretim hürriyeti gibi,

(bb) Kişisel hürriyetini, henüz fiilen kullanmaya gücü yetmeyenlerin korunması söz konusu olur. Mesela çalışma hürriyeti bazı durumlarda sınırlandırılır. Çocuklar ve kadınlar hakkında olduğu gibi.

Hakkın bulunduğu yerde vazife ve vazifenin bulunduğu yerde hak vardır. Yani, her insan aynı zamanda hem kendine ait birtakım haklara sahiptir, hem de başkalarına ait hakların kendine yüklediği birtakım vazifelere sahiptir.

İnsanların, toplumsal hayatta haklardan ve vazifelerden örölmüş bir şebeke içinde (yaşadıkları) düşünölebilir. İnsanlar, insan kaldıkça bu şebekeden çıkamazlar.

1929 (14-42)

(2) Hürriyetlerin Korunması ve Yaptırımları:

Modern Anayasalarda, kişisel haklar ve vatandaşın siyasi hakları tespit edilmiştir. Fakat bu hakların, fiilen kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve sınırlarını düzenleyen kanunlar da lâzımdır. Böyle olmazsa, Anayasada sağlanan haklar kullanılamaz, verilen bir söz olarak kalır.

Bu sebeple, hakların kullanılmasını düzenlemek çok gerekli bir kuraldır. Anayasa ve kapsamındaki hükümlerin uygulamalarını düzenleyen kanunlar, vatandaşların doğal ve siyasi hak ve hürriyetlerinin yaptırımlarıdır.

Fakat asıl yaptırıcı güç hükümettir. Vatandaş hürriyeti tanıyan, ona saygı duyan, onun sağlanmasını ve korunmasını en birinci vazife sayan siyasi idare ise, doğal olarak demokrasi esasına dayanan Cumhuriyettir. Eski devirde, hürriyetlerin korunması gibi bir mesele söz konusu değildi. Çünkü hürriyet yoktu.

1930 (14-505:506)

I. ASKERLİK

(1) Türk Silahlı Kuvvetleri:

Zaferleri ve gemişı insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurlarım taşıyan kahraman Türk ordusu!

Memleketini en buhranlı ve müşkül anlarda zulümden, felaket ve belalardan ve düşman istilasından nasıl korumuş ve kurtarmış isen, Cumhuriyetin bugünkü verimli devrinde de askerlik tekniğinin bütün modern silah ve araçları ile donatılmış bir şekilde vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur...

Türk vatanının ve Türklük dünyasının şan ve şerefini, iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni her an yapmaya daima hazır olduğuna, benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve güvenimiz vardır.

1938 (5-282:283)

Ordunun vazifesi, vatanı çiğnemek isteyen düşmana karşı ayağa kalkmaktır. Bu kalkış, elbette yerinde durmak için değil, düşmana atılmak için olursa kalkılmış olduğuna değer.

1914 (10-18)

Türkiye Cumhuriyeti yalnız iki şeye güvenir. Biri millet kararı, diğeri en üzücü ve en güç şartlar içinde dünyanın takdirlerine hakkıyla lâayık olma niteliğini kazanan ordumuzun kahramanlığı; bu iki şeye güvenir.

Bu ordular tarihte benzeri görülmemiş kahramanlıklar, fedakârlıklar göstermiştir. Şanlı zaferler kazanmıştır. Millet ve memleketin gerçekten minnet ve teşekkürüne hak kazanmıştır.

1924 (5-172)

Ordu, Türk Ordusu! İşte bütün milletin göğsünü itimat, gurur duygularıyla kabartan şanlı ad...

Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye idealini gerçekleştirmek için yapmakta olduğumuz sistemli çalışmaların yenilmesi imkânsız garantisidir.

1927 (4-387)

Ben Türk Ordusunun yabancısı bir adam değilim; ben ordu ile küçük rütbelerden beri içten teması olan bir askerim. Ben, hadiselerin akışı ile ordunun içinde subay, nihayet komutan olarak iş görmüş ve kanaatime göre başarılı olmuş bir komutanım. Türk Ordusunu, onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini bizim kadar anlayan az olmuştur.

1918(84-13)

Millet ve kahraman çocuklarından meydana gelen ordu, o derece birbiriyle kaynaşmıştır ki, dünyada ve tarihte bunun örneği çok enderdir. Bu milli görünüş ile daima övünebiliriz.

1931 (85-729)

Bizler için asıl olan Türk çocuklarının sporu sevmeleri ve fizikî kuvvetlerini yerinde kullanabilmeleridir. Bu çocuklar asker oldukları zaman onların muharebe meydanlarında başarılı olmaları için gereken eğitim ve öğretime özellikle önem (vermeliyiz).

(15-87)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ordusu istilalar yapmak veya saltanatlar yıkmak veya saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde ihtiras âleti olmaktan uzaktır. Ordu, insanca ve bağımsız yaşamaktan başka gayesi olmayan milletle aynı ideale sahip olmaktan gurur duyan ve yalnız onum emrine bağlı ve sadık öz evlatlarından oluşmuş saygıdeğer ve kuvvetli bir heyettir.

1922 (4-239)

Devletin yüksek bünyesinin sarsılmaz temeli olan ve milli ideali, milli varlığı ve inkılâbı kollayan ve koruyan Cumhuriyet ordusunun ve onun kıymetli ve fedakâr mensuplarının daima hürmet ve şeref mevkiinde tutulmasına özel itina gösteririz.

1931 (24-468)

Vatanın ve rejimin koruyucusu olmakla kalmayıp en geniş ve gerçek anlamı ile bir barış unsuru ve bir eğitim ve öğretim ocağı olan yenilmez ordumuzun... son sistem silah ve motorlu araçlarla donatılması yolundaki çalışmalara hız vermeliyiz.

1938 (4-395)

Büyük milli disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda, bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca özen gösterilip, gayret edileceğine şüphem yoktur.

1937 (4-387)

Milleti yönetenlerin dayanağı ordu olmuştur. Diğer milletlerde ordu ile millet daima, birbiriyle karşı karşıyadır. Hâlbuki bizde tamamıyla bunun tersidir.

1925 (86-75)

Türkiye en zayıf zannedildiği bir zamanda ordusu sayesinde en kuvvetli olduğunu ispat etmiştir. Ordumuz vatan içinde zafer kazanmıştır. Bu durum Türkiye'nin olağanüstü gücünün, yüce kararlılığının ve ölmez varlığının en belirli delilidir. Düşmanın vatan içine girmiş olması düşman lehine birçok durum ve sebepler doğurur.

Bütün bu güçlükleri aşarak düşmanı vatan içinde yenerek, ortadan kaldırmak başlı başına bir varlık, büyük bir kuvvet eseridir. Vatan içerisinde yenilginin sonucu son derece kötüdür, tehlikelidir. Bu gerçeği doğrulayan yakın ve uzak tarihi örnekler çoktur.

1924 (5-172)

Türk milleti ordusunu çok sever, onu kendi idealinin koruyucusu olarak düşünür.

1931 (85-7291)

Kuvvetli bir ordu denildiği zaman anlaşılması lazım gelen anlam, her kişisi, bilhassa subayı, komutanı; medeniyetin ve tekniğin gereklerini kavramış ve ona göre iş ve hareketlerini uygulayan yüksek ahlâkta bir topluluktur.

Şüphe yok ki tek amacı, vazifesi, düşüncesi ve hazırlığı vatan savunmasıyla sınırlanmış olan bu topluluk, memleketin siyasetini idare edenlerin en nihayet verecekleri kararla faaliyete geçer.

1918 (61-488)

Bir ordunun cevheri ne olursa olsun, siyasete karışırsa birlikte hareket ve savaşma yeteneğini temelinden kaybeder. Ve vatanın savunma gücünü hiçe indirir. Siyasete karışmış bir ordunun, karışmadan önceki disiplini ve savaşma yeteneğini yeniden kazanabilmesi için çok zaman ister.

1918 (87-88)

Memleketin genel hayatında orduyu siyasetin dışında tutmak prensibi, Cumhuriyetin daima dikkat ettiği bir esas noktadır. Şimdiye kadar takip edilen bu yolda; Cumhuriyet orduları vatanın güvenilir ve sağlam koruyucusu olarak saygınlığını muhafaza etmiştir.

1924 (4-318)

Arazinin ve birtakım durumların, şartların, olağanüstü fırsatların muharebenin neticesi üzerindeki etkileri inkâr edilemez. Fakat daima arzu edilen emniyet ve dayanak, sayıca

üstünlük ve kıymettir. Türkiye bütün düşmanlık dünyasına karşı kazandığı maddi ve manevi zaferlerle ölmez bir varlığa sahip olduğunu parlak bir şekilde ispat etti...

Benim için ordumuzun kıymetini ifade de tek karşılaştırma şudur: Türk Ordusunun bir birliği, kendi eşitini mutlaka mağlup eder; iki mislini durdurur ve tespit eder. Şimdilik bundan fazlasını istemiyorum. Çünkü fazlasını milletimizin yaradılıştan sahip olduğu cengaverlik zaten temin etmektedir. Fakat bu kıymeti mutlaka muhafaza etmek lazımdır. Bunu, askeri bir esas, bir kural olarak göz önünde tutmalıdır...

Bu kıymet korundukça, teşkilatımızı, eğitim ve öğretimimizi, sevk ve idaremizi bu hedef ve amaca yönelttikçe, Türkiye'nin her türlü taarruzdan, saldırıdan korunmuş olacağına ve korunacağına kimsenin şüphesi kalmaz.

1924(5-170:171)

Sınırlarının önemli ve büyük kısımları deniz olan Türk devletinin donanmasının da kuvvetli ve büyük olması gerekir. O zaman Türkiye Cumhuriyeti daha rahat ve emin olacaktır. Mükemmel ve güçlü bir Türk Donanmasına sahip olmak amaçtır. Bunun ilk hareket noktası harp gemileri alınmasından önce, onları başarıyla sevk ve idare edecek yetenekte komutanlara, subaylara, uzmanlara sahip olmaktır.

1924 (88-90)

Deniz silahlarına önem veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silahlı ve iyi eğitilmiş olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir,

1936 (4-375)

Zaferi denizi kontrol altında tutan, ihtiyacı olduğu şeyi, ihtiyacı olduğu zaman, istediği yere nakledebilen ülke kazanır.

1915 (32)

İstikbal göklerde.

1925 (23)

Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya yemin ettiğimiz kutsal yurdun, hava taarruzlarına karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların, kendi yurtlarında bizim aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. Bu güveni, her gün, artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun, ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız.

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatani korumaya hazır kahramanlardır. Büyük millet, bu soylu evlatlarıyla kendini mutlu sayabilir.

1935 (4-371)

Benim, ordularımızı sevk ettiğim ve yönelttiğim hedefler, esasen ordularımızın her erinin, bütün subaylarının ve komutanlarının düşüncelerinin, vicdanlarının, azimlerinin,

ideallerinin yönelmiş bulunduğu hedefler idi... Bütün millete hiç tereddütsüz ve gönül rahatlığı ile arz edebilirim ki, Cumhuriyet orduları Cumhuriyeti ve kutsal topraklarını güvenle koruma ve savunma kudretindedir ve hazırdır.

1925 (5-232)

Orduyu asıl düşman karşısında görmek lazımdır. Bunu ise bir millete herhangi bir zamanda gösterebilmek imkanı yoktur. Bunu muharebe sahasında görmek fırsatım bulabilecekler azdır; bunlardan yoksun bu limanlara, millet ordusunun kuvvetini kudretim büyüklüğünü göstermek (için) genellikle bir takım göz alıcı hareketler, askeri usuller kabul edilmiştir.

Bu usuller ve bunların gösterileri bir takım göz kamaştırıcı ve gönül alıcı görevlerdir. Bir orduda esas disiplini bu gösteri şekillerine değil, arazi şartlarına uydurulması mecburiyeti anlaşıldığı günden beridir ki, orduların eğitim ve öğretim programlarının gerçek hareket noktası tespit edilmiştir...

Bu çocuklar asker oldukları zaman, onların muharebe meydanlarında başarılı olmaları için lazım olan eğitim ve öğretime özellikle önem vermeliyiz.

(15-87)

Gerçek ilim ve bilgiyi verebilecek asıl okul kıtalardır.

1918 (10.10)

Bugün mutluluğunu hissettiğimiz zaferi ancak milletimizin iman azmi, kudreti ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının süngüleri kazanmıştır. Üzerinde başka türlü hiçbir kuvvet, hiçbir baskı yoktur ve olmamıştır.

Milletin ve ordularının kabiliyeti, bütün milli hedeflerimizi Bağlayacak derecededir. Memleketin kaynaklarının bolluğu halkın çalışma kabiliyeti ve ordularının süngüleri barış zamanında her türlü neticeyi elde edecektir.

1922(5-41)

Ordumuz hayat ve onur mücadelesinde milletin ve milletin gayelerinin tek dayanağıdır. Ordunun, kendisine verilen bu yüce vazifeleri hakkı ile başarabilmesi için sahip olması gerekli niteliklerden birincisi, demir gibi bir disiplindir.

1920 (8-27)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin muzaffer orduları, yeni zaferler kazanma aşkı ile yetinmezler. Fakat bu zafer (kazanma) aşkı, milletin esenlik ve mutluluğunu sağlama aşkından kaynaklanmaktadır.

1923 (5-55)

Bir millet, bir meclis ve hükümet, ordusunu kendisinden bilir, ona güvenir ve itimat ederse birliklerinin başında bir takım kontrol heyetleri bulundurmaya gerek yoktur.

1922 (43-252)

Türkiye devletinin bağımsızlığı kutsaldır. O, sonsuza kadar güven içinde ve her çeşit tehlikeden korunmuş olmalıdır. Devletin bağımsızlığının, millet ve memleket hayatının tek koruyucusu kahraman ordumuzdur. Bundan dolayı, askeri teşkilatımızın özel bir itina ile düzenlenmesi ve geliştirilmesi en önemli hususlardandır.

1923 (4-307)

Memleketimizin bereketli topraklarından, sonsuz değerlerinden çeşit çeşit ve zengin kaynaklarından kimseye muhtaç olmadan hakkiyle yararlanabilmek için ve bundan dolayı milletimizi mutlu ve refahlı, ordumuzu tüm ihtiyaçları karşılanmış ve güçlü yaşatabilmek için, sanat şarttır. Sanatın en basiti, en şereflişidir.

Kunduracı, terzi, marangoz, saraç, demirci, nalbant sosyal hayatımızda, askeri hayatımızda hürmete, şerefe en layık sanatkârlardır.

1922 (5-32)

Hiçbir zaman saldırgan olmayı düşünmemiş olan ve fakat daima haksız taarruza uğrayacağını hesap eden bir milletin ordusu olarak, ordumuz uzun bir 1 seferden sonra hemen diğer bir sefere başlayacakmış gibi maddi ve manevi yönden hazır (bulunmalıdır).

1924 (4-321)

Cumhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta kıymetli takdirlerinize ve güveninize layıktır. Bunu tam ve kesin inançla söyleyebilirim.

1929(4-347)

Olaylar, vatan düşmanlarını ümitsiz kılan neticelerle bitirildi. Bu neticeleri, vatandaşların Cumhuriyeti savunmak için gösterdikleri ilgi ve hassasiyete ve Cumhuriyet Ordu ve Jandarmasının iftihar edeceğimiz yeteneğine ve cesaretine borçluyuz... Ordu ve Jandarmamızı idare edenlerin en az yükü vatanı felaketlerden kurtaran tedbirlerini, fedakârlıklarını ve vazife başında bulunan tüm memurlarımızın gayretlerini teşekkürle ifade ederim.

1930(4-349)

Milletimizin tam bir azimle sosyal ve fikri gelişmesine çalışırken, onu yolundan alıkoyacak iç ve dış engeller karşısında kuvvetli, kudretli, vazifesinin yüceliğini bilen kahraman ordumuzun hazır bulunduğunu düşünerek huzurlu olabilir.

1925 (5-232)

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının vazifesi "Misak-ı Milli" (Milli ANT) hükümlerini sağlamaktır.

1922 (6-40)

Ben, ordumuzun varlığını ve kuvvetini, paramızla uyumlu olarak bulundurmak teorisini kabul edenlerden değilim; "paramız vardır, ordu yaparız; paramız bitti, ordu dağılsın..." Benim için böyle bir mesele yoktur.

Efendiler, para vardır veya yoktur, ister olsun ister olmasın, ordu vardır ve olacaktır.

1927 (2-658)

Yüksek Askeri Şûra'nın ilk toplantısını açmakla memnun ve mutluyum. Bu münasebetle seçkin heyetin üstün şahsiyetinde asil ve fedakar Cumhuriyet ordusunu selamlarım...

Bu çalışmanın bilim ve teknik açısından uygulanabilirliğinin tespit edilmesi ve Şûra'nın genel vazifeleri içinde özellikle bu hususun belirtilmesi çok önemlidir. Şûra'yı oluşturan sayın üyelerin özellikle muharebe meydanlarında kazanmış oldukları yüksek tecrübe ve bilgilerinden istenen çalışma ve vazifelerin vatanın ihtiyaçlarına en iyi cevap verebilecek şekilde olacağına asla şüphem yoktur.

Yüce heyetimizin Cumhuriyet ordusunun ilerleme ve gelişmesini sağlama yolunda ve memleketin savunma vasıtalarını ortaya çıkarma ve savunmasını takviye için yapacağı çalışmalarda başarılı sonuçlara ulaşmasını dilerim.

25 (8-41)

(2) Türk Askeri:

Dünyanın hiç bir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rastlanmamıştır. Her zaferin mayası şendedir. Her zaferin en büyük payı şenindir. Kanaatinle, imanınla, itaatinle, hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi temiz kalbinle düşmanı sonunda alt eden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi kendime en değerli bir borç bildim.

1921 (7-414)

Askerler mert olur. Türk askeri ise mertlerden mert ve pek civanmert olur.

1919 (63-61)

Türk milleti, onun küçük ve büyük yaştaki çocukları, çelikten yapılmış heykellerdir; onların ne olduklarını anlamak için onlarla savaş meydanlarında boy ölçüşmek lâzımdır. İşte böyle bir teşebbüstür ki, Türk gençliğinin binlerce sene evvelden beri tanınmış olan yüksek kıymet, kuvvet, kudret ve yenilmez zekâsının imtihanı olur.

1937(15-87:88)

Dünyada sevgisi benim için cömert olan tek şey, Mehmet'in, Türk köylüsünün asaletinden gelen şeylerdir. Onun sevgisine inanmış ve kanmış olanlar insanların en mutlu olanlarıdır.

(89-130)

Mehmetçigimizi anmak için büyük, çok büyük abideler yapmalıyız, fakat bu bir zaman ve imkân meselesidir.

Ancak... Bu toprakların Türk sınırları içinde kalmasıyla, Mehmetçik en büyük abideyi bizzat kurmuştur.

1935(15-159)

Bu milletin evlatlarının fedakârlıkları, kahramanlıkları için ölçü bulunamaz. Erlerimiz hakkında yeni bir şey ilave etmek isterim: Kahraman Türk askeri Anadolu muharebelerinin manasını anlamış yeni bir ideal ile savaşımıştır.

Böyle evlatlara ve böyle evlatlardan oluşan ordulara sahip bir millet elbette hakkını ve bağımsızlığını tam anlamıyla korumakta başarılı olacaktır. Böyle bir milleti bağımsızlığından yoksun etmeye kalkışmak hayal ile uğraşmaktır.

1921 (4-178)

Yedek subay demek bu milletin zaten aydın sınıfına, eğitim görmüş sınıfına aldığı vatan evladı demektir. Bu vatan evladı ilim ışığıyla memlekete, yerine getirmeye zorunlu olduğu hizmetten başka, vazifeden başka, bir de orduya giriyor. Düşmana göğüs gererek, askerlik vazifesini de yerine getiriyor. Bunlar ilim ve bilgi sahibidirler. Memleket bunlara her zaman muhtaçtır. Hele ordu içinde muharebe meydanlarında bin türlü ölüm mücadelesi yaparak tecrübe kazanmış, cüret ve cesaretlerine dayanıklılık vermiş olan bu

memleket evlatları tercihen, en yararlı olabilecekleri yerlerde kullanılmalıdır.

Bundan dolayı gerek kahraman ordumuzun bütün subayları ve gerek onların aralarındaki yedek subaylar tamamen emin ve rahat olmalıdırlar ve millet bunlara karşı vazifesini hakkiyle yapacaktır.

1923 (37-123)

Bütün tarih bize gösteriyor ki, milletler, yüksek hedeflerine erişmek istediği zaman, bu coşmaları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu genelliği içinde büyük bir ayrılık bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür.

Bilirsiniz ki, Türk milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse, bu adımların önünde daima lider olarak, daima yüksek milli ideali gerçekleştiren hareketlerin önderi olarak kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür.

Bunun içindir ki, Türk milleti tehlikelere karşı elinde kılıç yürümeye hazır bulunan kahraman çocuklarına derin güven duymuştur. Ve bu güveni daima duyacaktır. Bundan sonra da Türk milletin yüksek idealinin gerçekleşmesi için kahraman asker evlatları hep önde gidecektir.

Bugün Türk milleti başarılı olduğu her hayati şeyin kahramanı olarak kendi ordusunu, ordusuna komuta eden öz evlatlarından kurulu subaylar topluluğunu, yüksek komuta kademesini görmektedir. Millet ve kahraman çocuklarından

meydana gelen ordu, o kadar birbiriyle kaynaşmıştır ki, dünyada ve tarihte bunun örneği çok azdır. Bu milli görünüş ile daima övünebiliriz.

Ordudan bahsederken bu memleketin hakikî sahibi olan Türk milletinin aydın evlâtlarından bahsediyorum. Bu evlâtlar içinde şüphe yok ki, yarının kahramanlarını yetiştiren eğitimcilerimiz dahildir. Gerektiğinde derhal görünümünü değiştirerek gerektiği yerde başını veren ve ordu ile beraber yürüyen öğretmen arkadaşlarımız da dahildir.

Ben, yüksek ordumuzun subaylarından ve onlarla Türk'ün aydın evlâtlarından bahsettiğim zaman, onlarla beraber olan fikren, vicdanen, ilmen millî kahramanlığa katılmaya hazır Türk gençlerinden bahsediyorum.

1931 (5-266)

(3) Vatan Savunması:

Vatan savunmasına ait vazifelerden daha önemli ve yüce vazife olamaz.

(90.3)

Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın, her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk edilemez. Onun için küçük, büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler, ona bağlı olamaz.

Bulunduğu mevzide sonuna kadar dayanmaya ve direnmeye mecburdur.

1927 (2-618)

Süngü, kuvvet, şeref ve onurun savunamadığı hatlar, başka hiç bir prensiple savunulamaz.

1926(84-61:62)

Bizi yok etmek düşüncesi karşısında, varlığımızı silahla korumak ve savunmak çok doğaldır. Bundan daha doğal ve daha haklı bir hareket olamaz.

1921 (4-181)

Vatanın iç ve dış herhangi bir tehlikeden en az fedakârlıkla en az zamanda kurtulması için tek çare, herhangi bir seferberlik çağrısına her vatandaşın derhal ve hiç zaman kaybetmeksizin uymasıdır.

Vatandaşlarım! Türk vatanının gelişmesi, bütünlüğü ve her tehlikeden korunması bir seferberlik çağrısına derhal uymaktır. Bu prensibi yetişkinlerimizin ve yetişecek evlatlarımızın daima hatırında bulundurmalıyız. Türk vatanseverliğinin birinci özelliğı vatan savunması çağrısı karşısında her işi bırakarak silâh altına koşmaktır.

1925 (7-524)

Yurt toprağını karış karış, kanını akıtarak ve canını vererek savaşı Mehmetçiğin hakkını ben evliyalara kaptırmam. Kimileri benim bu davranışıma, halkın inancını inciten yersiz bir davranış gözüyle bakmış olabilirler; ama ben, hele yurdun savunmasında güvenilecek gücün evliyaların, yatırların "maneviyatı" olamayacağını hatırlatmayı artık zorunlu bulmuştum.

(90-26:27)

Bütün maddi ve manevi varlığını, vatan savunmasına adamakta ağır davranan ve kayıtsızlık gösteren milletler, savaşı ve muharebeyi ciddi olarak göze almış ve başarabileceklerine inanmış sayılamazlar.

1927 (2-619)

Mutlu günlere ne büyük fedakarlıklar ve güçlükler karşılığında erişeceğimizi asla hatırdan çıkarmamak ve gelecekte milletin hayatını tehdit edecek tehlikelere düşmemek için, ona göre şimdiden hazırlanmak ve çalışmak, vatanını seven bütün millet fertlerinin borcudur.

Şimdi olduğu gibi, vatanımıza ve bağımsızlığımıza göz dikenlere yalnız askeri yönden üstünlük sağlamak yeterli değildir. Memleketimizi ele geçirme emelleri besleyecek olanların her türlü ümitlerini kırarak şekilde siyasi, idari ve ekonomik bakımdan kuvvetli olmak lazımdır.

1922 (5-46)

Bütün düşmanlarımız, bütün dünya anlamıştır ki; egemenliğini çok kıskanç bir şekilde savunan ve koruyan milletimiz memlekete ayak basacak düşmanları kovacak ve yok edecektir.

1923 (5-71)

Gerçekte bütün amacımız bu milli sınırlar içindeki milletimizin rahatını, refahını ve bu milli sınırlar ile belirlenmiş vatanımızın bütünlüğünü korumaktan ibarettir.

1920(41-2)

Ordumuz her gün bir kat daha gelişmekte, hayat ve millet bağımsızlığını ve memleketi emniyetle savunmayı üzerine almaktadır.

1922 (4-230)

Bütün milletin gerçek eğilimi ve vicdani duyguları herkesin üstünde olarak kendisinin hayatını, gururunu, bağımsızlığını savunan ve daima savunacak olan subay ve yüksek komuta kademesinin refahıdır ve mutluluğudur.

1923 (4-312)

Milletin bağımsızlığı tehlikeye girdiği zaman millet, ordularını kendi toplar ve yalnız bir hareket tarzı kabul eder; o da kurtuluş uğrunda sonuna kadar kanını dökmek.

1919 (18-6)

Milli sınırlarımız içerisinde memleketin bütünlüğünü, milletin tam bağımsızlığını sağlamak. Bizim millete karşı üstümüze aldığımız vazife bunu yerine getirecektir. Bundan dolayı meclisin ve hükümetin takip ettiği siyaset bu amacı elde etmeye yönelmiştir.

Heyetimiz hedefe yürürken daima memleketin, milletin gücüne dayanarak yürümüştür.

1921 (42-72)

Faaliyetini yakından izlemekte olduğumuz Cumhuriyet Ordularının maddi ve manevi sahalarda kudret ve kıymetinin, vatanın dokunulmazlığım ve milletin güvenliğini üzerine alabilecek yüksek bir derecede olduğunu kesinlikle açıklayabilirim.

1926 (4-336)

Memleketimiz ve milletimiz her ne zaman felaketlere uğradıysa, hiç şüphesiz ki bütün vatan ve memleket evladı, en büyük fedakarlığı yapmaktan çekinmemiştir. Yalnız, bütün bu memleket evladını, vatanın savunması için ölüme sevk etmek sorumluluğunu üzerine alan ve aynı zamanda onların önünde göğsünü düşman kurşunlarına geren subaylardır, komutanlardır.

1923 (4-311)

Cumhuriyet Hükümeti... bir yandan, ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için, ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir.

1934 (4-364)

Olaylar, Türk milletine, iki önemli kuralı yeniden hatırlatıyor: Yurdumuzu ve haklarımızı savunacak kuvvette olmak... Barışı koruyacak uluslararası çalışma birliğine önem vermek...

1935 (4-369)

Büyük muharebeden çıktığımız en zayıf zamanımızda bütün memleketi çiğnemek ve bütün halkı yok etmek için üzerimize hücum eden düşmanlara karşı milletçe birleştik ve çok kıymetli ordular meydana getirdik.

Çeşitli ve birçok cephelerde emsalsiz fedakarlıklarla millet hukukunu savunan ve İnönü'nde Yunanistan'ın istila ordularını iki defa tepeleyen bu milli ordularımız o kadar yüksek bir azim ve iman ile muharebe ettiler ki, düşmanlar yalnız Batı Cephemizdeki ordumuza karşı kralları başta olduğu halde bütün Yunan ordusunu Anadolu'ya getirmeye mecbur oldular...

Bütün kahramanlık meziyetlerini ve üstün niteliklerini en önemli muharebe meydanlarında tanıdığım ordumuzun komutan ve yüksek komuta kademesi ile fedakar subayına ve kahraman askerlerine ve atalarımızdan miras kalan seçkin özellikleri ile başka milletlerden ayrı özelliklere sahip tüm millet fertlerine sesleniyorum...

Hiçbir sebep ve şekilde değiştirilmesine imkân olmayan bu kesin karar; mutlaka düşman ordusunu yok etmek ve bütün Yunanistan'ın silahlı kuvvetlerinden meydana gelen bu orduyu Anayurdumuzun kutsal bağrında boğarak kurtuluşa ve bağımsızlığa kavuşmaktır.

1921 (7-392:393)

Milletin savunmada kararlılığı devam ettikçe batı dünyası başka başka fikirlere yöneldiler, başka fikirlere sahip oldular. Öncelikle batı milletleri, kendi hükümetlerinden başka türlü düşünmeye başladılar. Herhalde burada bir milletin varlığını tanımak düşüncesini açığa vurdular.

1921(8-10)

Memleketin savunması ve milletin yüksek çıkarlarının korunması sorumluluğunu üzerine alan büyük komuta makamlarının sahip oldukları bütün güçleri ve bütün vasıtaları en önemli hedef üzerinde toplaması gerektiğine dair hepinizce bilinen kuralı hatırlatmak isterim.

1924(5.170)

Ordularımız, memleketi savunma ve memleketin tam bağımsızlığını koruma kudretini göstermeye ve ispata hazırdırlar.

1921(4-160)

Çiftçiler, halk, millet yalnız bir şey için silaha sarılmalıdır. Milli sınırları içinde hayatı, bağımsızlığı, egemenliği için...

Yani bizim askeri politikamız bir savunma politikası olmalıdır.

1923 (37-110)

Vatani savunmak için yetiştirilen her tür iç politika ve anlaşmazlıkların dışında ve üstünde saygın bir durumda bulunan Türk subayının gericiler karşısındaki yüksek vazifesinin vatandaşlar tarafından yalnız saygıyla karşılandığına şüphe yoktur...

Büyük ordunun kahraman genç subayı ve Cumhuriyetin idealist öğretmen topluluğunun değerli üyesi Kubilay Bey'in temiz kanı ile Cumhuriyetin canlılığını tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır.

1930 (44)

Vatan kesinlikle esenliğe kavuşacak, millet kesinlikle mutlu olacaktır. Çünkü kendi esenliğini, kendi mutluluğunu memleketin ve milletin esenliği için feda edebilen vatan evlatları çoktur.

(48*11)

Kurtuluş için...

Bağımsızlık için eninde sonunda düşmanla bütün varlığımızla vuruşarak onu mağlup etmekten başka karar ve çare yoktur ve olamaz! Sinir gevşetici sözlere, telkinlere önem verilmemeli ve itimat edilmemelidir.

Osmanlı tarzı idare ve siyasetinin yarattığı bu çeşit anlayış reddedilmelidir. Ordu ile muharebe ile inat ile bu işin içinden çıkılmaz şeklindeki kaynağı dışarıda olan, öğütlere uyarak; bir vatan, bir millet bağımsızlığı kurtulamaz.

Tarih, böyle bir olay kaydetmemiştir. Bunun aksini düşünerek hareket edeceklerin, acılı sonuçlarla karşılaşacaklarına şüphe yoktur.

1922 (2-637)

Benimle beraber burada muharebe eden bütün askerler kesinlikle bilmelidir ki, bize verilmiş namus vazifesini tamamen yerine getirmek için, bir adım geri gitmek yoktur.

Uyku ve istirahat aramanın, bu istihahatten yalnız bizim değil, bütün milletimizin sonsuza kadar yoksun kalmasına sebep olabileceğini hepinize hatırlatırım. Bütün arkadaşlarımin aynı görüşte olduklarına ve düşmanı tamamen denize dökmedikçe yorgunluk belirtileri göstermeyeceklerine şüphe yoktur.

1915 (40-11)

Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimize başka kuvvetler ve komutanlar gelebilir.

1915(12-17)

Askerlik hayatım öyle bir okul haline koymalıdır ki, hem vatanı savunabilecek derecede askerlik sanatını öğreysin ve hem de memleketine döndüğü zaman bütün köy için ve köy halkı için ve hayatı için faydalı olabilecek şeyleri öğreysin.

1923 (37-54)

Yüzyılların şeref yükünü omuzlarında taşıyan subaylarımız... Namus sembolümüz olan sancağımızdır.

1923 (4-302)

Türk vatanını fethetmek fikrini, Türk'ü esir etmek hayalini genel, çok büyük bir fikir haline koymaya çalışanların da lâıyk oldukları kötü sondan kurtulamamış olduklarını gözlerimizle gördük...

Kendilerine bir milletin geleceğı emanet edilen (bırakılan) insanlar, milletin kuvvet ve kudretini yalnız ve ancak yine milletin gerçek ve elde edilebilir menfaatleri yolunda kullanmakla yükümlü olduklarını bir an hatırlarından çıkarmamalıdır. Bu adamlar düşünmelidirler ki, bir memleketi ele geçirmek; o memleketlerin sahiplerine egemen olmak için yeterli değildir.

Bir milletin ruhu ele geçirilmedikçe, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça o millete egemen olmanın imkânı yoktur. Hâlbuki yüzyılların meydana getirdiği sağlam bir milli ruha ve devamlı bir milli iradeye hiç bir kuvvet karşı koyamaz.

Mahkûm olmak istemeyen bir milleti, köleliği altında tutmaya gücü yetecek kadar kuvvetli despotlar (zorbalar) artık bu dünya üzerinde kalmamıştır. Türk milleti son mücadeleleriyle, özellikle burada kazandığı zaferle, gösterdiği azim ve iradeyle bilinen bu gerçeği bir defa daha tarihe çelik kalemle kazımış bulunuyor.

1924 (5-179:180)

(4) Savaş ve Topyekün Savaş:

Savaş muharebe, nihayet meydan muharebesi yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir. Milletlerin çarpışmasıdır. Meydan muharebesi milletlerin bütün varlıklarıyla, bilim ve teknik alandaki seviyeleriyle, ahlaklarıyla, kültürleriyle kısacası bütün maddi ve manevi güç ve nitelikleriyle ve her türlü vasıtalarıyla çarpıştığı bir sınav alanıdır.

Bu alanda, çarpışan milletlerin gerçek güç ve kıymetleri ölçülür. Sonuç yalnız maddi güçlerin değil, bütün güçlerin özellikle ahlaki ve kültürel gücün üstünlüğünü kesinlikle ortaya çıkarır. Bu sebeple meydan muharebesinde yenilen taraf milletçe ve memleketçe, bütün maddi ve manevi varlığıyla yenilmiş sayılır.

Böyle bir sonucun ne kadar feci olabileceğini tahmin edersiniz. Yok oluş yalnız muharebe alanında bulunan orduya ait olmaz. Aslında, ordunun mensup olduğu millet feci sonuçlara uğrar.

Tarih, birtakım hayali emellerle, başlarındaki hükümdarların, hırslı politikacıların vasıtası durumuna düşen istilacı orduların, istilacı milletlerin uğradığı bu çeşit feci sonuçlarla doludur.

1924 (5-179)

Mutlaka şu ve bu sebepler için, milleti harbe sürüklemek taraftan değilim. Harp zorunlu ve hayati olmalı. Gerçek kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanımda azap duymamalıyım, öldüreceğiz diyenlere karşı, "Ölmeyeceğiz" diye harbe girebiliriz. Ama milletin hayatı tehlikeye düşmedikçe, harp bir cinayettir.

1923 (5-124)

Tarihte yarılmamış ve yarılmayan cephe yoktur... Cepheler delinebilir, buna karşı tedbir, delinen kısmı derhal kapamaktan ibarettir. Bu ise cephe üzerindeki kuvvetlerden başka, geride, ihtiyatta kuvvetli kademeler bulundurmakla mümkündür.

1927 (2-464:465)

Daima özünü koruyan, aklını ve anlayışını koruyan bir ordu için mevziin önemi yoktur. Bir asker her yerde muharebe eder. Tepenin üstünde, tepenin altında, derenin içinde de muharebe eder.

1921(4-174:175)

Zafer, "Zafer benimdir" diyebilenindir. Başarı, "Başaracağım" diye başlayanın ve "Başardım" diyebilenindir.

1925 (5-208)

Savaş alanlarında düşmanlarını yenenler ve zafer kazanan milletler çoktur. Fakat gerçek zafer, gerçek zafere hazırlanmak için gerekli güçlerin kaynağını güçlendirmekle mümkündür.

1923 (65-18)

Memleketimizin en bakımlı, en şirin, en güzel yerlerini Uç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nerededir, bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde bilim ve teknik prensiplerini rehber kabul etmektedir.

1922 (5-43)

Düşmanın taarruzla başlayacak bir hareketine karşı, bizim karşılık olarak vermiş olduğumuz karar yine taarruzla cevap vermektir.

1922 (43-4)

Misakı Millimiz (Milli Ant) bilinmektedir. Bütün memleket ve milleti ve ordumuzu çıkmaz bir yola saptırmaktan da elbette sakınırsınız. O halde akıl ve mantığın ve imkânın verebileceği bir şeyi elde etmek üzere hareket ederiz.

1922 (43-924)

Hiçbir zafer amaç değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir amacı elde etmek için gereken en belli başlı araçtır. Amaç, fikirdir. Zafer, bir fikrin elde edilişine hizmet ettiği oranda kıymet ifade eder. Bir fikrin elde edilmesine dayanmayan bir zafer devamlı olamaz.

O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir âlem doğmalıdır, doğar. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş gayret olur.

1921 (92-44)

Bir milletin alın yazısını olumlu veya olumsuz olarak belirleyen meydan muharebeleridir. Çünkü bir harbin sonucu ancak meydan muharebelerindeki zafer veya mağlubiyetle belli olur.

(93-9)

Silah arkadaşlığı fikir arkadaşlığı demektir.

(124-36)

İnsanların mücadelesinde en kuvvetli siper iman dolu göğüslerdir.

1922 (6-36)

Muharebede kuvvetten daha çok, kuvveti amaca uygun olarak sevk ve idare etmek önemlidir.

1915(12-23)

Muharebede yağan mermi yağmuru, o yağmurdan ürkmeyen eri ürkenlerden daha az ıslatır.

1914(10-12)

Taarruz ve hücumda kıtaların sevk ve idaresinin kontrol altında tutulması sırasıyla bütün kıta komutanlarının emirlerinin ve nüfuzunun etkili olmasıyla ve bu da askerin her an kontrol altında tutulması ile mümkündür.

1917(11-86)

Yarım hazırlıkla, yarım tedbirle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha çok kötüdür.

1927 (2-636)

Her taarruza karşı daima, karşı taarruz düşünmek lazımdır. Karşı taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı

uygun emniyet tedbiri almadan hareket edenlerin sonu, yenilmek ve bozguna uğramaktır, imha olmaktır.

1927 (2-434)

Muharebeye "ya şehit veya gazi olmak için" gidilir. Genel olarak, yiğitlik meydanında ölenlerin hepsine şehit derlerse de, sağ kalanların hepsine gazi unvanı verilmez. Bu unvanı ancak kanun verir.

1927 (2-749)

Askeri harekât, siyasi faaliyetlerin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin güven verici bir şekilde geri gelmesi orduların hareketinden daha süratle hedeflere ulaşmayı sağlayabilir.

1922(6-40)

İstanbul'un fethi olayını incelerken; "Bizanslılar, Türklerden daha medeni idiler; Fakat, Türklerin kültürü (daha) kuvvetli olduğu için galip geldiler, başarılı oldular." diyenler vardır. Bu yorum doğru değildir. Gerçekte Türkler Bizanslılardan hem daha medeni idiler, hem de ırktan gelen karakterleri onlardan yüksekti. Medeniyet dediğimiz kültürün, üç önemli unsurunu göz önünde tutarak olayı düşünersek, fikrimiz kolaylıkla açıklanmış olur...

Türklerin İstanbul'u fethinde inşa ve icat ettikleri gemiler, toplar ve her çeşit araçlar, gösterdikleri yüksek teknik güç, özellikle koca bir donanmayı Dolmabahçe'den, Haliç'e kadar karadan nakletmek dehası, daha evvel Boğaziçi'nde inşa

ettikleri kaleler, aldıkları tedbirler, Bizans'ı zapt eden Türklerin fikir ve teknik alanında ne kadar ileri olduklarının yüksek şahitleridir.

1930 (15-268)

Bana, askerlik hayatımda en çok zevk veren şey, Muş cephesinde 8'inci Tümen ile yaptığım geri çekilme hareketindeki basan olmuştur. Bu hareketin değerini önce hiç kimse takdir edememiştir.

İstanbul'dan ve benden önce Ordu Komutam olan İzzet Paşa hazretlerinden gelen telgraflarda bir bozulma ve felaket mi olduğundan ve bu kötü durumdan sonra düşmanın nerelere kadar gelebileceğinden, daha ne kadar kuvvet istediğimden bahsediliyordu.

Bu telaşta adı geçen şahsın hakkı da yok değildi. Çünkü ben, uyguladığım manevranın, benim içinde bulunarak görüp değerlendirdiğim gerekçelerini açıklamaya vakit bulamıyordum ve daha doğrusu hareketimin hafifletici sebeplere, ilime ve tekniğe dayalı olduğu fikri beni tamamı ile "şunun için veya bunun için tümeni çekiyorum..." demeye gerek bıraktırmıyordu. Sadece durum şu kararı gerektirdi diyor ve aynı zamanda uyguluyordum.

Beş kattan fazla düşman karşısında arkadaşım Mehmet Nuri Bey'in Tümenini kesinlikle yenilmeden ve özellikle çok şanlı muharebeler yaparak, sanki bir manevra meydanında eğitim yaptırıyor gibi birinci hatta bulunduğu mevzide 3 gün

muharebe ettirdikten sonra Tarkos hattına ve oradan da bir gece manevrası ile daha geriye ikinci bir hatta çektim...

Düşman bizi mağlup ettiğine inandı, daha fazla takip etmedi. Karşımda dağınık üç grup halinde tertiplendi. On gün sonra Bitlis cephesi ile birlikte burada yaptığım taarruzla düşmanı mağlup ve perişan ederek Muş'u geri aldım. Aynı günde Bitlis'i de geri almıştım...

Benim için böyle bir örnek göstermek lazımdı. Çünkü aksi takdirde yaptığım geri çekilmenin iddia ettiğim önem derecesi anlatılamayacaktı.

1918 (40-42)

Balkan harbi Türk Ordusunun katıldığı bir harp değildir. Bu bambaşka bir şeydi, bir bozgundu; Fakat Türk Ordusunun bozgunu değildi, hayır hiç değil, bu Türkiye'deki eskinin yıkılması, Türk Ordusunun başındaki bilgisiz komuta heyetinin geri çekilmesiydi. Balkan kuvvetleri, bu harbin sonuçlarını, o dönemde Türkiye'ye egemen olan şahısların bilgisizliğine borçludur.

Denebilir ki bu savaş, Türkiye için de bir sürprizdi. Ordu birleşebilmek ve bir plana göre toplanabilmek için yeterli zaman bulamamıştı. Öncü birlikleri ile düşman hücumları karşılanmıştı.

Büyük ve gerçek Türk Ordusu meydana getirilememişti, öyle zamanlar olmuştu ki milleti orduya çağırarak yerine birlikler terhis edilmiştir. Bütün iktidarı ellerinde tutan birkaç kişinin bilgisizliği, vatani cesaretle savunabilecek yetenekte

iken ve yetenekli bir orduyu kullanamadan, memleketin en değerli kısmını düşmana ikram etti.

Bugünkü harp çıkmadan önce, Türkiye'nin yeniden eski durumuna gelmesi için, sadece bir yıl geçtiği bir gerçektir. Böyle kısa bir zamanda büyük bir şey yapılamayacağı açıktır. Fakat her şeyden kuvvetli olan zaman, gençliği eskinin yerine geçirmek için, olay olarak uygun zamanı sağlamıştı.

Genç bir subay olan Enver, Avrupa'daki Türk topraklarının kaybedilmesinin bir neticesi olan durgun dönemden faydalanarak Harbiye Nazırı (Bakanı) olarak Osmanlı Ordusunun başına geçti. Orduya ilk ve en büyük hizmeti, orduyu o eski kumaş parçalarından kurtarması olmuştur...

Aklın eline geçtikten sonra, ordu öyle çabuk görünümünü değiştirdi ki, Çanakkale'de İngilizleri yenerek, Galiçya'da Avusturyalılara yardım ederek, Makedonya ve Romanya'da müttefik ordularla kahramanca işbirliğinde bulunarak, kıymetini çabucak göstermede gecikmedi.

1918 (40-57)

Düşmanı yenen sayıca çokluğumuz değil, korkunç ve çabuk bir vuruş halindeki atılışımız olduğunu takdir ediyordum.

12 (57)

Askere istirahat emrediyorum. Asker dinlemiyor ve İzmir'de istirahat ederiz; karşılığını vererek savaşıyorlar.

Türkiye ordusu... Ölmemek için yenmeğe karar vermiş olan bir milletin şeref ve bağımsızlığını savunmak olan kutsal vazifesini her türlü büyük yokluklar içinde yerine getirmeye mecbur olmuş; fakat hak ve adaletin son zaferine olan inanç, galibiyeti sağlamıştır. Sakarya zaferini kazanmak için en küçüğünden en büyüğüne kadar sevinçle çalışan Türkiye halkı ve ordusu, gerek muharebe esnasında ve gerek muharebeden sonra...

Bütün Doğu memleketlerinde gösterilen bu sevgiden özellikle duygulanmışlardır. Bu sevgi gösterileri, Türkiye halkının Sakarya muharebesinde bütün Doğu milletlerinin kurtuluşu için mücadele ettiğini bu milletlerin de kavradıklarını ispat etmiştir.

Afyonkarahisar-Dumlupınar meydan muharebesi ve onun son safhası olan 30 Ağustos muharebesi Türk tarihinin en önemli bir dönüm noktasını meydana getirir. Milli tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kesin neticeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir yön vermeye kesin etkisi olan bir meydan muharebesi hatırlamıyorum.

Hiç şüphe etmemelidir ki, yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyetinin temeli burada sağlamlaştırıldı. Hayatının

sonsuzluğu burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu gökyüzünde uçan şehit ruhları devlet ve Cumhuriyetimizin sonsuza kadar muhafızlarıdır.

1924 (5-180)

Düşmana taarruz için verilmiş olan kesin kararımızı uygulamaya başlamadan önce, hazırlamaya ve tamamlamaya mecbur bulunduğumuz savaş vasıtalarının ne olduğunu arz edeyim: Tam üç vasıtanın hazırlığının yeterli derecede olduğunu görmek lüzumunu hissediyorum. Onlardan birincisi ve en önemlisi ve asıl olanı doğrudan doğruya milletin kendisidir. Milletin, hayat ve bağımsızlığı için kalbinde... vicdanında bulunan, meydana çıkan, arzu ve emellerin sağlamlığıdır.

Millet bu derin arzusunu ne kadar kuvvetli gösterirse, bu arzu ve emelinin oluşması için ne kadar çok azim ve iman gösterirse, düşmanlara karşı başarı için o kadar kuvvetli bir vasıtaya sahip olduğumuza inanırım. İkinci vasıta; milleti temsil eden meclisin milli arzuyu göstermede ve bunun gereklerine inanarak, uygulamada göstereceği azim ve yiğitliktir.

Meclis ne kadar çok dayanışma ve birlik halinde milli arzuyu gösterirse düşmana karşı o kadar kuvvetli, üstünlük vasıtasına sahip oluruz. Üçüncü vasıta; milletin silahlı evlatlarından ibaret olup düşman karşısında toplanmış bulunan ordumuzdur...

Bu üç çeşit vasıta veya kuvvetin düşmana karşı meydana getirdiği cepheler, iki şekilde düşünülebilir. Kolay anlaşılması için şöyle diyeyim; iç cephe, dış cephe...

Asıl olan iç cephe dir. Bu cephe bütün memleketin, bütün milletin meydana getirdiği cephe dir. Dış cephe, doğrudan doğruya ordunun düşman karşısındaki silahlı cephesidir. Bu cephe; değişebilir, sarsılabilir; yenilebilir.

Fakat, bu hal, hiçbir zaman bir memleketi, bir milleti yok edemez. Önemli olan memleketi temelinden yıkan, milleti esir ettiren iç cephenin çökmesidir.

1927 (2-638:639)

İtiraf ederim ki, eski Osmanlı devletinin İnci Dünya Savaşı'na nasıl bir istek ve amacı elde etmek için girdiğini, yani harbe katılmaktaki amacın ne olduğunu anlamış değilim. Bundan dolayı, siyasi yönüne değinmek isterim. Savaştan tamamen kaçınmak mümkün mü idi? yahut savaşa katılmayı ertelemek mümkün müydü?

Bunlar da düşünölmeye değerdir. Savaşa girdikten sonra idare yönünden yapılan hatalar çoktur. Bir milletin asıl kuvveti kendi hayatını ve varlığını savunmak içindir. Fakat kendi varlığını unutup da kuvvetini herhangi bir yabancı amaç için kullanmak kesinlikle doğru değildir.

Savaşı sevk ve idare edenler, Birinci Dünya Savaşında kendi varlığımızı unutarak, tamamen, Almanların esiri olmuşlardır. Esasen memleketi savunmaya yeterli olmayan kuvvetlerimiz Galiçya'ya, Makedonya'ya, İran ovalarına gönderilmekle hata edilmiştir.

Bu nedenle savaşın idaresinde sayılamayacak kadar hatalar vardır. Bu hataların tek sorumlusu Enver Paşadır. Enver Paşa'dan başka sorumlu aramak lazım gelirse, milletin kendisidir. Enver Paşa vefat etmiştir. Onun emriyle hareket eden komutanları sorumlu tutmak doğru değildir. Sonra siyasi sorumlular da birer birer vefat etmişlerdir. Bundan dolayı hangi sorumlulardan bahsedeceğiz? Bu noktayı bu kadar açıklamayla yetineceğim...

Milli Mücadelenin amaç ve hedefi milletin tam bağımsızlığını ve kayıtsız şartsız egemenliğini sağlamak ve devam ettirmektir. Millet, dış bağımsızlığını elde edebilmek için, takip etmesi gereken hareket şeklini Misak-ı Milli (Milli Ant) ile belirtmiştir. Milli egemenliğini elde edebilmek için de takip etmesi gereken hareket şeklini de Anayasa ile tespit etmiştir. Büyük Millet Meclisinde 1 Kasım'da verilen karar, yeni Türkiye Devletinin niteliğini bir defa daha doğruladı. Misakı Millimizin (Milli Ant) hedef aldığı amaca ordularımızın zaferleri ile ulaştık.

1923(37-41:42)

Eğer ölmek gerekirse o da yapılır. Ölmek ancak öldürmek amaç ve hedefine yönelmiş olmalıdır. Fakat öldükten sonra hiçbir gaye sağlanamayacaksa neye yarar?

1920(4-81)

Muharebe, daima mücadele halinde bulunan görülmeyen kuvvetlerin göze görünür şekil ve biçime dönüşmesidir...

Muharebe meydanının ufuklarında yükselen zafer güneşi, Türk milletinin yüksek erdem ve moralinin görünümüdür.

1925 (5-208)

Bazı inançlar vardır ki, onların hesap ve mantıkla açıklanması çok güçtür. Özellikle muharebenin kanlı ve ateşli safhasındaki duyguların meydana getirdiği inançlar... Pek tabii her inanç ve karar, içinde bulunulan durum ve şartların incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarının anlaşılması ve kıymetlendirilmesi sayesinde doğar...

Düşmanın şiddetli ve süratli bir baskın ile mağlup edebileceğimize inanmıştım. Bunun için çok kuvvet yerine çok dikkatli ve fedakârane bir sevk ve idarenin amacı sağlayacağına karar vermiştim.

1915(12-51)

Kesin sonuç daima taarruzla alınır; fakat savunma ile yerine getirilen birçok vazifeler de vardır. Bu noktada bütün arkadaşlarımla dikkatlerini bir hususa çekmek isterim. Kesin sonuç istenilen zamana gelmeden önce, gerçek ve ciddi taarruz zamanından önce birliklerin muharebe güçlerini

azaltmaktan, sayısını eksiltmeye neden olmaktan kaçınmak lazımdır.

Bunun için taarruz, savunma, oyalama muharebesi ve kesin muharebenin niteliği, uygulanacağı zaman ve durumun seçilmesi hususunda arkadaşların zaten mevcut olan kendine güvenleri muhafaza edilmelidir.

Buna teorik ve pratik işlerimizde çok dikkat etmeliyiz. Bir de alman vazife ile sarf edilecek askeri faaliyetin ciddi bir ilişkisi vardır. Bunun için vazife verenlerin, vazife alanların kullanacakları vasıtaların, uygulayacağı askeri faaliyetlerin tespit edilmesinde tereddüde düşmelerine sebep olmamaları lazımdır.

Amacın açık olarak belirtilmesi çok önemlidir.

1924(5-171)

Savaş ve muharebe demek; iki milletin, yalnız iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla ve bütün sahip oldukları şeylerle, bütün maddi ve manevi güçleri ile karşı karşıya gelmesi ve birbiriyle vuruşması demektir. Bundan dolayı, bütün Türk milletin, cephede bulunan ordu kadar fikren, hissen ve doğrudan ilgilenmesini sağlamalıydım.

Millet fertleri, yalnız düşman karşısında bulunanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı gibi, kendini vazifeli hissederek, bütün varlığını mücadeleye adayacaktı. Bütün maddi ve manevi varlığını, vatan savunmasına adanmakta, acele davranmayan ve kayıtsızlık gösteren milletler, savaş ve muharebeyi cidden

göze almış ve başarabileceklerine inanmış sayılmazlar. Geleceğin savaşlarının tek başarı şartı da, en fazla bu anlattığım hususu içine alacaktır.

1927 (2-619)

(5) Komutanlık - Liderlik:

Tarihte bütün bir vatani, çok üstün düşman kuvvetleri karşısında, son toprak parçasına kadar karış karış kahramanca ve namusuyla savunmuş ve yine varlığını koruyabilmiş ordular görülmüştür. Türk ordusu, o cevherde bir ordudur. Yeter ki ona komuta edenler, komuta edebilmek niteliklerine sahip bulunsun!

Komutanlar, askerlik vazife ve gereklerini düşünürken ve uygularken, zihinlerini siyasi düşüncelerin etkisi altında bulundurmaktan sakınmalıdır. Siyasi yönün gereklerini düşünen başka vazifeliler olduğunu unutmamalıdır.

Komutanların, emirlerine verilen millet evladım, memleket kaynaklarını, düşmana, ölüme yöneltirken, tek düşüneceği nokta, milletin kendisinden beklediği vatani vazifeyi ateşle, süngü ile ve ölümlle yapmak ve sonuçlandırmaktır. Askeri vazife, ancak bu anlayış ve görüşle yapılabilir. Lafla, politika ile düşmanın aldattıcı vaatlerine kulak vermekle, askerlik vazifesi yapılamaz. Komutanlık vazife ve sorumluluklarını yüklenecek kadar omuzlarında ve özellikle zihinlerinde kuvvet bulunmayanların feci sonuçlarla karşılaşması kaçınılmazdır.

Bir komutanın esir düşmesi de anlayışla karşılanabilir. Ancak askerlik vazife ve gereklerini yapıp uygulamakta

elindeki kuvveti sonuna kadar, son süngü ve son nefese kadar kullandıktan sonra kanını akıtmak fırsatını bulmaksızın düşman eline düşerse...

Bütün ordusu, üstün düşman ordusu karşısında mağlup ve kendiliğinden geri çekilirken, kılıcını çekip tek başına atıyla, düşman başkomutanının çadırına saldırarak ölüm arayan Türk komutanları görülmüştür.

1927 (2-493)

Bir Türk komutanının, ordusunu kullanmaksızın, herhangi bir kötü rastlantı ve kötü talih sonucu bile olsa, düşmana esir düşmesini biz hoş görsek de, tarih bunu asla affetmez ve affetmemelidir. Türk inkılâp tarihinin gelecek nesillere sözleri ve uyarısı işte budur...

1927 (2-493)

Komutanların en büyük cesareti, sorumluluktan korkmamalarıdır... Namuslu ve onur sahibi bir komutan için ölüm hiçbir vakit hatıra gelmez, onu düşündüren uygulamasının isabetli olup olmadığıdır.

Aksine, geri çekilme manevrası için komutada pek büyük isabetli, kararlı ve ileri görüşlü olmak lazımdır. Bizim ordumuzu felaketlere uğratan çoğu zaman geri çekilme manevrası için azim ve karar sahibi komutanlarımızın yokluğu olmuştur. Üstün düşman taarruzu karşısında çoğu zaman komutanlar, askerin kendi kendine yerlerini bıraktıkları

zamana kadar karar vermekten çekinirler ve sonra da çekilmeyi kabahat ve askeri kabahatli görürler.

1918(40-41:42)

Kitaplarda, bir yerde gayet cesur olan askerin diğer bir yerde ürkek ve bunun aksine bir yerde ürkeklik göstermiş bir kıtanın, diğer bir yerde cesur olabileceğini okudum. Ben daima askeri âdetlere, ruhi ve manevi şartlara çok dikkat ederim Gerçekten bu durumu birçok defalar ben de gördüm.

Bunun çeşitli neden ve etkenleri olabiliyor. Komutanların durumu ile ünü, cesaret ve kendilerine güvenlerinin derecesi pek büyük önem taşır.

1918 (40-42)

Komutanlar emir vermiş olmak için emir vermezler. Gerekli ve uygulanması mümkün olan hususları emir ederler ve emir verirken, kendim o emri yerine getirecek olanın yerine koymak ve emrin nasıl yerine getirileceğini ve uygulanacağını düşünmek ve bilmek lazımdır.

1927 (2-744)

Taarruzu komutan yapar, harbi idare etmek kudretindeki komutan... Komutan kimdir bilir misiniz? Subay vardır ki, idaresine yüz veya bin kişi verebilirsiniz. Komutan vardır ki, bir alaya veya bir tümene komutan yapabilirsiniz. Fakat ne zaman ki alaylar ve tümenler dağlar ve dağlarla ayrılarak cepheler yüzlerce kilometre uzunluğa ulaşır, işte bu gözlerin

görmediği geniş sahaya komuta edecek adam, başka değerde ve başka kudrette bir adamdır.

1922 (53-232)

Talihin esası, uygulanması mümkün olan meselelerde zihin yorup iyice düşündükten sonra işe başlamaktır. Komutan olan bir kimsenin büyük bir azimle fırsatları elden kaçırmaması gerekir. Aynı zamanda akla uygun olan şeyleri takip etmesi lazım gelir.

Değişikliklerin sabit ve belirli durumları yoktur. Şu kadar ki, bu değişiklikler onun içinde ve faaliyette bulunan kimselere kolaylık sağlar.

1930 (80-6051)

Subay, yalnız askere savaş vasıtalarını öğreten ve ona harpteki vazifesini gösteren bir insan değildir. O, insani ve milli hisleri de işler ve onları gerektiğinde düşman karşısında silah kadar tehlikeli bir duruma getirir. Bizim askerimiz kışlaya işlenecek bir ham madde halinde gelir. Kışladan ayrıldığı zaman da geldiğinden çok farklı bir durumda ayrılır.

Kazanmış, yükselmiş, kuvvetlenmiş olarak evine döner. Kışla bizde sadece bir harp öğretim yeri değil, aynı zamanda bir kültür ocağı, bir sanat okuludur. Ve böyle olmakla da memlekete yaptığı hizmet ölçülemeyecek kadar büyüktür.

(18-112)

Bir ordunun kıymeti, subayların ve komuta kademesinin kıymeti ile ölçülür.

1923(5-166)

En büyük askerlik budur; çeşitli ihtimalleri çok iyi hesap etmeli, en iyi görüneni süratle uygulamalıdır.

1922(94.12)

Genellikle iyi ordularla, iyi komutanlar birbirinden ayrılmaz şeylerdir.

1914(10-45)

Asıl sanat eğitimi yaptıracak gerçek öğretmen ve yetiştiriciler, birbirinden yüksek olan komutanlardır.

1914(10-10)

Türk'ün bir büyüğüne, komutanına bağlılığı dünya yüzünde eşsizdir.

(57-60)

Komutan, yaratan demektir.

1932 (98-85)

Türk milleti hakikaten büyük millet. Hüner, ona layık komutan olabilmekte.

1921(95-134)

Kıtası tamamen emir ve komutası altında bulunmayan kıta komutanı hizmet etmiyor demektir.

1916 (11-91)

Çok kuvvet bulundurmaktansa çok dikkatli ve fedakârane bir sevk ve idarenin amacı sağlayacağına karar vermiştim.

1915 (12-51)

Askerler! Karşımızdaki düşmanı mağlup edeceğimize hiç şüphe yoktur. Fakat siz acele etmeyin. İlk önce ben ileri gideyim. Ben kırbacımla işaret verdiğim zaman siz hep birden atılırsınız!

Komutan ve subaylara da işaretime askerlerin dikkatini çekmelerini emrettim. Ondan sonra hücum hattının önünde bir yere kadar gidildi ve oradan kırbacımı havaya kaldırarak hücum işaretini verdim. Bütün askerler, subaylar, artık her şeyi unutmuşlar bakışlarını, kalplerini, verilecek işarete toplamış bulunduruyorlardı.

Süngüleri ve bir ayaklan ileri uzatılmış olan askerlerimiz ve onların önünde tabancaları, kılıçları ellerinde subaylarımız kırbacımın aşağı inmesiyle demirden bir kitle halinde aslanca bir saldırıyla ileri atıldılar. Bir saniye sonra düşman siperleri içinde gökten gelen bir kükreyişten başka bir şey işitilmiyordu:

Allah Allah Allah...

Düşman silah kullanmaya vakit bulamadı. Boğaz boğaza kahramanca mücadele neticesinde ilk hatta bulunan düşman tamamen imha edildi.

1915(12-55)

Bizim ordumuzda ihtiyar generaller de vardır. Benim ve yaşıtılarımın çok genç kabul ettiğiniz yaşta general oluşumuz, herhalde, olağanüstü durumların ve olayların yerine getirilmesini bize nasip ettiği önemli vazifelerin vatana çok faydalı oluşundandır.

1918 (40-30)

Komutanlar kıtalarının moral durumlarını bizzat içlerine girmek suretiyle anlamalı. Bu şekilde daha güvenle emir verilebilir. Üst rütbedekiler emirlerinde olanlarla konuşmalı serbest söz söylemeye alıştırmak. Bu tutum faydalı ve gereklidir.

1916(40-22)

Hepimiz insanız, subaylar ve komutanlar da insandır. Yaptıkları fedakârlıklara karşılık mutlaka bir hakları vardır. Bu, askerlikte bir esastır...

Her askerde mutlaka ileri gitmek özelliği vardır. Her askerde bir azim bulunması lazımdır. Çünkü bir adım atan asker büyük hizmet yapar. Küçük rütbe ile büyük rütbeye sahip olanların yapabildikleri vazifelerin kapsamı bir değildir.

Bundan dolayı askerlere daima bu yolun açık olduğunu göstermek ve bildirmek lazımdır.

1922(43-9)

Durum genelleşmiş, Anafartalar'a çıkmış ve çıkmakta olan büyük düşman kuvvetlerini dikkate almak ve ona göre genel tedbirlerle idareyi sağlamak ve birleştirmek gerekiyordu. Bu sebeple Genelkurmay Başkanının çare kalmadı mı sorusuna verdiğim cevapta, bütün kuvvetlerin benim komutama verilmesinden başka çare kalmadığını söyledim.

— Çok gelmez mi? dedi.

— Az gelir dedim.

1915(40-10)

(Komutanların) fikren hazırlanmamış oldukları düşman harekâtı karşısında çok eksik tedbirlerle genel durumu ve vatanı çok büyük tehlikeyle karşı karşıya bıraktıklarını olaylar gösterdi.

1915(12-15)

Harbin ve askerlik sanatının öğrenilmesine neden olan vasıtaların en mükemmeli, en gerçeği ahlâktır. Askeri ahlâk ise çeşitli rütbelerdeki komuta sahiplerinin güç ve güven kazanmalarını sağlayarak kuvvetlendirilir.

Ordularda, subayların büyük bir kısmı harplerde bulunmuş ve sorumluluğu yüksek hizmetler yapmış

olduklarından, harp ateşini bizzat kalplerinde yakmış olurlar. Bu durum onlara meslek bakımından fayda sağladıktan başka, morallerini de herkesten fazla kuvvetlendirmeye hizmet eder.

1938(125-3)

Moral gücü ordunun komutasını üstüne almış olan subayların ve komutanların yarattığı güçtür.

1923(4-311)

Cephenin insan varlığıyla, gıdasıyla, elbisesiyle, silah ve cephanesiyle ve sairesiyle ilgilenen başkomutan, elbette bütün bunların geride bulunan kaynağıyla da ilgilidir... Gerçi, hem cephe ile hem de geride birçok işlerle uğraşmak güçtür. Bir adam, hem cepheye komuta edecek, muharebe idare edecek, hem de aynı zamanda geri bölgelerde birçok şeylerin yerine getirilmesini sağlayacak. Bunu bir adam nasıl yapabilir? Şüphesiz yapar.

Fakat yapar dediğim zaman Başkomutan o an, cepheye komuta eder. Sonra oradan kalkar filan yere gider, yiyecek işini yapar; filan yere gider, ikmal işini yapar demek değildir. Büyük işleri üstüne almamış insanların, bu husustaki tereddütleri anlayışla karşılanmalıdır...

Ben, çok acemi komutanlar gördüm. Mesela, bir alay komutanı, yeni tümen komutanı olmuş veya bir tümen komutanı yeni kolordu komutanı olmuş; biraz da tecrübesiz! Henüz tecrübe kazanmaya zaman bulamadan zor durumlar karşısında kalmış, geçen ömründe bir tümene alışmış iken, düşman karşısında iki veya üç tümene birden komuta etme

zorunluluğunda bulununca, tereddüt ve güçlüklerle karşılaşması normaldir.

Bir tümene komuta ettiği zaman mümkün olduğu kadar, bütün tümenin birliklerini görüşü altında birleştirmek ve şevki idare etmek imkânına sahip olan bir acemi komutan, iki üç tümenin görüşünden uzak mevzilerde, muharebesini idareye mecbur olduğu zaman kendi kendine, ben hangi tümenin yanında bulunayım, onun mu, bunun mu? Orada mı? Burada mı?

Diye sorar...

Hayır! Ne orada bulunacaksın, ne de burada! Öyle bir yerde bulunacaksın ki, hepsini idare edeceksin. O zaman ben hiçbirini gerektiği gibi göremem! Der. Tabi göremezsin, elbette gözlerinle göremezsin! Akıl ve anlayışla görmen lazımdır.

1927 (2-660:661)

(6) Askerlikte İnisiyatif:

Talimnamelerimiz kanunlarımız gözden geçirildikçe, askerlik sanatının esasları olan kural, kanun ve usûlleri okunur ve öğrenilir. Fakat bu bilgilerin insanı sanatkâr yaptığına, yapacağına inanmak elbette gaflet (ihmal) olur. Hatta bu usul ve kuralların uygulanma şekilleriyle az çok uğraşmış olmak, bir orduyu kurtaramaz.

Komutanlar her hal ve andaki duruma karşı gereken tedbirleri tereddütsüz ve süratle almaya mecburdurlar. Olağanüstü ve ansızın meydana gelen hallere ilk temas eden bir kıtanın en büyük komutanı değildir. Büyük, küçük her birliğin içinde her subay ve her astsubay ve hatta her er, hareketinin şekline dair üstünden hiçbir emir ve hiçbir fikir almadığı haller karşısında kalır, işte bu sebeptendir ki, gerek komutanların ve gerek erlerin bizzat akıllarını kullanarak kendiliklerinden iş görebilecek nitelikte yetiştirilmiş olduklarına tam olarak inanılmadan bir askerî kıtanın, bir ordunun, güvenilir ve dayanılır bir kuvvet olarak kabul edilmesi gaflettir, (ihmaldir) felakettir.

Bir kuvveti meydana getiren insanlar, genel hayatları, fikirleri, hareket serbestlikleri ezilmemiş, gürbüz, neşeli erlerden ve subaylardan oluşursa böyle bir birlikte bizzat akıl kullanarak kendiliğinden iş görme özelliği çok fazla görülür.

Muharebe için düşmanı ordugâhımızda beklemek olmaz, onu uzaktan karşılamak en iyisidir. Düşman az ise yetişebilenlerimiz onu durdurur veya püskürtür. Çok ise bütün çarpışanlar yetişinceye kadar düşmana ateş açarak onun hareketini ağırlaştırır ve gerekirse biraz geriye çekiliriz. Fakat ileri gitmek, beklemekten iyidir.

Hiçbir şey yapamazsak düşmanı görür, kuvvetini anlar, meraktan kurtuluruz. Bunların her biri, ileri veya geri harekette nereden gitmek, nasıl gitmek, nerede durmak ve nasıl durup ateşe başlamak lâzım geleceğini emir beklemeksizin kendiliklerinden düşünür ve uygularlar. Yeter

ki, onlara genel istikamet ve fikirler, isabetle gösterilmiş olsun...

Eldeki vasıta Orta Çağdan kalma olsa da bir kuvvetin personeli bizzat düşünür ve girişken olup durumun gereğini anlar ve görülecek iş için adım başında bir emre, bir ihtara ihtiyaç göstermeden kendiliğinden hareket edebilme olgunluğuna erişmiş olursa, karşısındaki bu özellikten yoksun kaldıkça ilerlemeler dünyasının en büyük lütuflarıyla mutlu olsa bile zafer kazanmış olamaz.

Tarih dahi diyor ki, ordular, hemen hepsi gönüllü olan sağlam yapılı ve yetenekli askerlerden meydana geldiği zamanlarda, yani eski askerlik şeklinin yürürlükte olduğu zamanda, ordularda kendiliğinden iş görme özelliği o derece kendini gösterirdi ki, üstler bu özelliğin yokluğundan değil, aksine çokluğundan endişe ettiler.

Hakikaten, bir ordu kişilerinden her birinin bizzat her işi düşünmekte ve kendiliğinden yapıvermekteki derecesi aşırı olursa ciddi endişeye değer. Çünkü kendiliğinden görülen işler olumlu oldukça ne kadar arzuya ve takdire değerse, amaca uymadığı durumlarda ise o derece tenkide uğrar.

Halbuki her hareketin amaca uyması, her türlü durum ve şartlar içinde maksadı açık surette görebilmesine bağlıdır ki, bu hususta bir kolorduya komuta edenle, bir tabur, bir bölük kadrosu içinde ve avcı hattında bulunup sınırlı görüşlere sahip olanların hükümlerinde ve anlayışlarında elbette fark olması gerekir.

Bu sebeptendir ki, talimname kendiliğinden harekete bazı sınırlar çizer ve der ki, astların hareket serbestîleri kendi

başına hareket şeklini almamalıdır. Harpte en büyük başarının en önemli esası olan insiyatif, gereken sınırı aşmamış olanıdır...

Her hareketin iyi ve kötü taraflarını açığa çıkarmak için kendi akıl ve mantığını çalıştırmayı ve zihni muhakeme ile iş görmeyi alışkanlık haline getirmek, genellikle kötü olmasa da, orduda üst makama geçenlerin henüz o makama geçmek için yaşı, tecrübesi ve rütbesi uygun olmayanlardan genellikle daha geniş, kapsamlı ve bilgili kavrayışa sahip bulunmaları kabul edilmek lâzım geldiğinden ast üstün emrettiği hususların esasına akıl erdiremese de onu uygulamaya mecbur tutulması ordunun disiplin ruhunun temel gereklerindendir...

İşte, kendiliğinden iş görmenin (insiyatifin) bu derecesi ordu için zararlıdır. Çünkü böyle bir orduda herkes kendi başına buyruk olur. Amir, ast yoktur. İtaat ve disiplin bile kurulamaz... Son asır ordularım oluşturan personel, eskiden olduğu gibi hemen hepsi kendi gönül rızası ile askerlik hizmetine girenlerden ibaret olmayıp, milletin bütün kişileri askerlik hizmeti ile yükümlü tutulmuştur.

Arzusu olan da olmayan da askerlik hizmetini yapmaya mecburdur. Bu şekilde kurulmuş olan ordularda, eski zamanın ordularında olduğu gibi, üstler aşırı derecedeki insiyatifi ölçülü bir sınıra indirgemek, onu disiplin ve idare altında bulundurmak düşüncelerinden kurtulmuştur.

Çünkü bugünkü ordularda barışta uzun yıllar uygulanan sıkı disiplin birçoklarında hareket kabiliyetini kendiliğinden boğuyor. Bu sebeple bugünkü üstler astlarda insiyatif

uyandırmak için onları uyarmak özellikle, muharebede teşvik ve ümitlendirmek mecburiyetindedirler...

Bir orduyu meydana getiren her rütbe sahibi, genel olarak her kişi, yaşayan bir makinenin canlı organları, parçalarıdır. Bu makineyi işleten her organı, her parçasını harekete geçiren kuvvet buharla çalışan motorlar değildir. (O tahrik vasıtası) ordu makinesini meydana getiren yaşayan organların zihinleridir, (kuvvet ve kanlarındaki ruhtur) Zihinlerde bilgi, muhakeme, idrak ve kavrama olmazsa makine durur ve hiçbir kuvvet onu işletemez. Böyle bir makinenin çalıştırılabilmesi için herhangi bir veya birkaç makinistin sanat ustalığı da yeterli ve yararlı olamaz. Çünkü bu durgun beyinlerden teşekkül etmiş kütleler, taş, demir ve odun yığınlarından daha hareketsizdir. Taş ve odun yığınları balya haline konarak küçük bir kaldıraç uygulaması ile kolayca hareket ettirilebilir.

Fakat büyük, küçük birlik balyaları halinde bulunan düşünme yeteneğinden yoksun insan yığınlarının şevki ve harekete geçirilmesi için lazım olan kaldıraç kuvvet düşüncenin varlığından fişkıracak ve tatbik noktasını beyinde bulacaktır.

Görülüyor ki, bir kütleye ordu demek için o kütlenin belirli şekillerden birine bölünmesi ve başında bir harekete geçiricinin hatta en becerikli bir harekete geçiricinin bulunması yeterli değildir...

Orduda bütün emir sahiplerini, orduya komuta eden kişiye çalışkan ve fedakâr birer yardımcı olmasını sağlayan "İnsiyatif" in bütün alışkanlıklarını kazandırmak için başvurulacak aracın aranması lazımdır. Bu arayışın lüzumu,

yönelmiş olduğu amacın önemi ile kendini göstermektedir. Komutan, subay, er yetiştirmekte takip edilecek esasların, uygulanacak terbiye şekillerinin, yapılacak eğitimlerin amacını, kendiliğinden iş görme kabiliyetinin, meydana gelmesine bağlı bulmakta şüphe ve tereddüde yer yoktur.

1914 (10-20:29)

T. B. M. M. NİN GAZİLİK VE MAREŞALLİK UNVANLARINI VERMESİ DOLAYISIYLA BAŞKOMUTAN MUSTAFA KEMALİN ORDUYA MESAJI:

ANKARA 21 EYLÜL 1921

Arkadaşlar,

Milletimizi yabancıların elinde köle olmuş görmemek için giriştiğimiz bu muharebede Sakarya zaferini kazanmak gibi adı daima anılacak yeni ve büyük bir zafer kazandınız. Benim gibi ömrünü senelerden beri saflarınızın yanında geçirmiş olan bir silah arkadaşınız ezilmiş, kahredilmiş düşmanın geri çekilmesinden sonra, hakkınızda duyduğum takdir ve hayret, minnet ve şükranı ordunun her ferdine, memleketin her tarafından duyulacak kadar yüksek sesle söylemeyi gerekli gördüm.

Sakarya boyunda verdiğimiz muharebe çok evvelki muharebelerimizde olduğu gibi Anavatanın yalnız bir köşesini, ufak veya büyük bir parçasını tehlikeye düşürmüyordu. Orada biz bütün memleket, bütün varlığımız ve bağımsızlığımız pahasına denecek kadar önemli büyük bir muharebeye giriştik.

Yirmi bir gün yirmi bir gece milletin bağımsızlık fikriyle, bir milletin istila ve yağma fikri birbiriyle boğuştu. Sizin başını eğmeye razı olmayan bağımsızlık fikriniz ilerleyen düşmanı geri çekilmeye mecbur etti. Kızgın bir ufuk üzerinde tüten ve yanan yüzlerce köyümüzü arkasında bırakarak

düşman ordusu ceza önünden kaçan bir katil gibi geldiği yerlere gidiyor.

Hâlbuki o bir muharebe değil yalnız bir akın düşünüyordu. Fikir ve imanın kudreti mutlak olan kuvvetiyle kazandığınız zafer kadar büyük bir delil olamaz. Mazlum (Zulme uğramış) milletimizi tarihin tehlikeli bir zamanında yeniden ışığa ve kurtuluşa kavuşturan bu muharebede sizin Başkomutanınız olmaktan dolayı bir insan kalbi için mümkün olabilecek en derin mutluluk ve kıvancı duydum.

Komutanlara: Tehlike büyüdüğü yükselen azim ve tedbiriniz, derin ve hassas zekalarınızla muharebenin başarılı bir şekilde sevk ve idaresinde gösterdiğiniz olağanüstü yetenek için, Subaylara: Trablusgarp, Balkan ve Dünya savaşından henüz çıkmış iken bir ateşten diğerine geçerek milletin bağımsızlık mücadelesinde tuttuğunuz yer, genç ve aziz başlarınızın üzerinde dönen yeni ölüm tehlikelerine karşı gösterdiğiniz korkusuzluk ve kalplerinizde ışıldayan ve bize zafer yolumuzu aydınlatan millet aşkı ve bütün bir heyecanla seyrettiğim sayısız kahramanlıklarınız için.

Er ve Erbaşlara: Kurtuluş için yaptığımız bu savaştan çok daha önce sizi başka muharebe meydanlarında da tanımıştım. Dünyanın hiç bir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rast gelinmemiştir. Her zaferin mayası şendedir.

Her zaferin en büyük payı şenindir. İnancınla, imanınla, itaatınla hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi temiz kalbin ile sonunda düşmanı alt eden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi kendime en büyük, bir borç bildim.

Sizin gibi komutanları, subayları, er ve erbaşları olan bir milletin yabancı eller altında köle olması mümkün değildir. Bu defa Türkiye Büyük Millet Meclisinin hakkımda yeni bir rütbe ve unvan ile gösterdiği iltifat, sevgi ve alakası doğrudan doğruya size aittir.

Milletin verdiği bu rütbe ile yükselen ordu en şerefli, en büyük savaş ile seçkinleşen yine bu ordudur. Zaferden dolayı sizin kahramanlıklarınızla sizin gösterdiğiniz sonsuz fedakârlıklar karşılığında kazanılan bu büyük zaferlerin, millet tarafından takdir edilmesinin işareti olan bu rütbe ve unvanı ancak size mal ederek bütün askerlik hayatımın en büyük iftihar kaynağı olarak taşıyacağım.

Cenabı Hak giriştiğimiz kurtuluş mücadelesinde, şerefli silah arkadaşlarıma kendilerini seçkin kılan asaletin, iyilikseverliğin, kahramanlığın hakkı olan kesin kurtuluşa kavuştursun.

Başkomutan

Mustafa KEMAL

1921 (7-413:414)